

planinski

V E S T N I K

REVIJA ZA LJUBITELJE GORA ŽE OD LETA 1895

6

TEMA MESECA

Ledeni svet

junij 2013

INTERVJU

Tanja in Andrej Grmovšek
Paul Petzl

3,40 EUR

Z NAMI NA POT

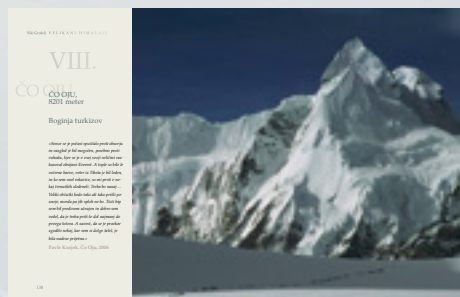
Škrlatica
Alpski štirisočaki osamelci

120 let

PLANINSKA
ZVEZDA
SLOVENIJE

Pri Planinski založbi PZS bo letos septembra izšla knjiga **Vikija Grošlja VELIKANI HIMALAJE**. To bo že štirinajsta knjiga tega plodovitega alpinističnega pisca. V njej bo predstavil vseh štirinajst svetovnih osemtisočakov in orisal zgodovino vzponov nanje s posebnim poudarkom na delovanju slovenskih alpinistov, ki so se z izjemnimi dosežki v Himalaji povzpeli na sam svetovni vrh. V knjigi bodo zbrani vsi podatki o udejstvovanju slovenskih alpinistov bodisi v slovenskih bodisi v tujih odpravah. Knjiga bo napisana v živem in zanimivem slogu, ki je značilen za avtorja, in bogato opremljena s številnimi fotografijami.

VELIKANI HIMALAJE

Avtor knjige Viki Grošelj, rojen 3. junija 1952, je vrhunski alpinist, himalajec, gorski reševalec in gorski vodnik. Po poklicu je športni pedagog.

Kot alpinist je poleg številnih vzponov, ki jih je opravil v domačih in tujih gorah, sodeloval na več kot tridesetih odpravah v izvenevropska gorstva. V Himalaji je opravil enajst vzponov na vrhove desetih osemtisočakov. Na vse vrhove, razen na Makalu, Everest in Kangčendzengo, je splezal brez uporabe dodatnega kisika.

Čprav so jedro njegovega alpinizma vzponi na osemtisočake, je Grošelj tudi prvi Slovenec, ki se je povzpел na najvišje vrhove vseh kontinentov. Julija 2002 je s smučarskim spustom s 7134 metrov visokega Pik Lenina v Pamirju, poleg projektov 8000 + in Najvišji vrhovi celin, dokončal svoj tretji alpinistični projekt Na smučeh od 0 preko 8000 metrov, s katerim se je ukvarjal trideset let.

Grošelj je avtor trinajstih knjig in soavtor več kot dvajsetih. Med drugimi tudi Seven Summits angleške založbe Mitchell Beazley leta 2000 in Die Grosen Wände nemške založbe BLW istega leta, ki sta še posebej proslavili slovenski alpinizem in njegove dosežke v svetu. Objavil je številne članke v naših in tujih revijah ter časopisih.

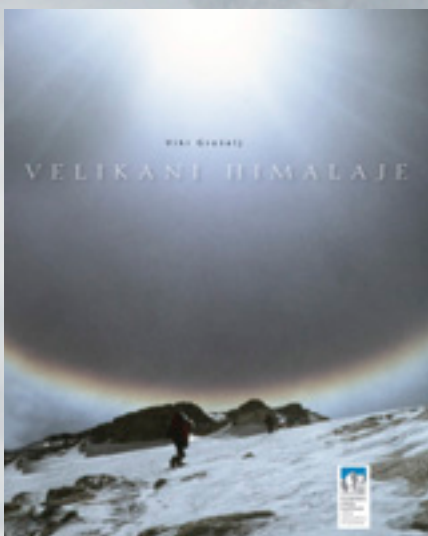
Dvakrat je bil član ekipe, ki je prejela Bloudkovo nagrado (1975 in 1979). Bil je član ekipe, ki je bila za vzpon na Everest leta 1979 odlikovana z zlato zvezdo zaslug za narod in izbrana za najboljšo športno ekipo Jugoslavije. Je dobitnik Bloudkove plakete leta 1984. Grošelj je dobitnik priznanja Planinske zveze Slovenije za najuspešnejšega alpinističnega smučarja za leto 2001. Prejel ga je za spust z 8201 meter visokega Čo Oja.

Leta 2001 je bil pobudnik ustanovitve slovenske sekcije Mountain Wilderness International, mednarodnega združenja, ki se bori za zaščito neokrnjenega gorskega sveta doma in v svetu, za varovanje in ohranitev naravne dediščine v gorah, predvsem pa zadnjih ostankov nedotaknjene gorske divjine. V letih od 2001 do 2004 je bil tudi njen generalni sekretar.

Maja 2002 ga je predsednik republike Slovenije, Milan Kučan, odlikoval s častnim znakom svobode Republike Slovenije za izjemne alpinistične dosežke, pomembne tudi za promocijo Slovenije v svetu, in posebej za delo z mladimi ter prispevek h gorskemu reševanju.

Leta 2005 je vodil in koordiniral uspešno reševanje Tomaža Humarja iz južne stene pakistanskega osemtisočaka Nanga Parbata. Planinska zveza Slovenije mu je leta 2009 podelila posebno priznanje za požrtvovalno in izkazano pomoč pri koordinaciji najtežjih reševanj članov Planinske zveze Slovenije v Himalaji.

V letih od 2005 do 2013 je v sodelovanju s TV Slovenija pripravil dokumentarno TV-serijo Velikani Himalaje, v kateri predstavlja štirinajst vrhov našega planeta, ki segajo več kot 8000 metrov visoko, in zgodovino plezanja nanje.

Knjiga **VELIKANI HIMALAJE** bo izšla s podporo Fundacije za financiranje športnih organizacij v Republiki Sloveniji.

PREDNAROČNIŠKA CENA:
do 1. septembra 2013 lahko knjigo Velikani Himalaje kupite po **akcijski ceni 25,00 €** (redna cena: 29,90 €).*

Stroške poštnine plača naročnik.
* DDV je obračunan v ceni.

INFORMACIJE, NAKUP in NAROČILA:

- **Planinska zveza Slovenije, Planinska trgovina PZS**
 - na sedežu: Dvorakova ulica 9, Ljubljana (v času uradnih ur)
 - po pošti: p. p. 214, SI-1001 Ljubljana
 - po telefonu: 01 43 45 684 (v času uradnih ur)
 - po faksu: 01 43 45 691
 - brezplačna telefonska številka: 080 1893 (24 ur na dan, vse dni v letu)
 - e-naročila: narocilo@pzs.si
 - spletna trgovina PZS: <http://www.pzs.si/trgovina.php>

Uradne ure v Planinski založbi PZS, Ljubljana, Dvorakova 9:
v ponedeljek in četrtek od 9. do 15. ure,
v sredo od 9. do 17. ure,
v petek od 9. do 13. ure
(odmor za malico od 10.30 do 11. ure).

- **Slovenski planinski muzej**
 - Triglavska cesta 49, 4281 Mojstrana
 - telefon: 08 380 67 30
 - faks: 04 589 10 35
 - e-naročila: info@planinskimuzej.si

Smerne table, naše ogledalo

Gorazd Gorišek

V Sloveniji imamo – glede na pregovorno majhnost naše države – neverjetno dolžino označenih poti: dobrih devet tisoč kilometrov. Markacisti se z veliko vnamo in večinoma prostovoljno trudijo vzdrževati več kot tisoč šeststo gorskih prometnic. Njihovim prizadevanjem, da bi obiskovalcem gorskega sveta omogočili čim varnejše obiskovanje narave, premalokrat izrečemo priznanje in se jim zahvalimo za požrtvovalnost in trud.

Zahtevno in odgovorno delo ni na očeh samo planincem, temveč tudi drugim, ki v naravi opravljajo kakršnokoli dejavnost, zato sem v naslovu napisal, da so planinski kažipotni nekakšno ogledalo (samopodoba) naše organizacije. Rezultati te samopodobe, ki nam včasih zagotovo niso v ponos, so velikokrat vidni šele čez leta oziroma desetletja. Res ne gre drugače?

Že v rani mladosti so nas učili, da so drevesa živ organizem, drugače povedano, da rastejo. V višino in debelino. Kaj se lahko zgodi, če jim tega ne omogočimo, lahko vidimo na fotografiji, žal pa je podobnih primerov ob planinskih poteh še precej več. Ne samo, da je drevo poškodovano, z leti se smerna tabla tako zažre vanj, da je za planince popolnoma neuporabna, saj z nje ne moremo več prebrati, kam vodi pot. Poškodba torej in še neuporabnost povzroča.

Pred časom sem o tem povprašal strokovnjake za gozdove, ki so mi po ogledu slik razložili, da drevesa v debelino rastejo ravno tam, kjer jih s pribijanjem smernih tabel poškodujemo; na zunanem delu debla. Med lesom in skorjo drevesa je namreč nežno tkivo, kambij imenovano. Navzven proizvaja skorjo, navznoter pa les. Če je kambij poškodovan, rasti ni. Kjer je drevo poškodovano, vanj vdrejo glive, poškodovana drevesa pa ogrožajo podlubniki in drugi škodljivi organizmi. Zato je pritrjevanje česar koli neposredno na zdravo drevo zelo škodljivo. To velja tako za table, ki so pribite z dolgim žebljem ali privite z vijakom, kot tudi za tiste, ki so na drevo privezane z jekleno žico ali drugo močno vrvjo, saj se nemalokrat nanje pozabi. Drevo raste, žica oziroma vrv pa ne. Dodali so še, da se drevesu, ki je na fotografiji, ne da pomagati. Lahko se ga le poseka. Poseka zaradi nas, planincev, ljubiteljev narave. Ne gre skupaj, kajne?

"Slovenija je zelo bogata z gozdovi. Kaj pomeni tistih nekaj dreves, ki jih žrtvujemo za smerne table, v primerjavi z neskončnimi prostranstvi zelenega bogastva?" bi nemara lahko pomislili. Res je, imamo srečo, da so drevesa dobesedno na vsakem koraku, toda takšno početje se preprosto ne spodobi. Ne zaradi "tistih nekaj dreves", temveč zato, ker naj bi planinci spoštovali naravo, se v njej primerno obnašali in ji s svojimi dejavnostmi ne povzročali škode.

Vesel bom, ko mi prejšnjega stavka ne bo treba več napisati v pogojniku, a žal slabo kaže. Ne tako dolgo nazaj sem ob obljudeni markirani poti opazil ne ravno staro tablo, ki, trdno pribita na zdravem drevesu, pohodnike opozarja, da je treba naravo – spoštovati. Ironija, sarkazem ali kaj tretjega? Ne vem, bom razmislil. Razmislite še vi. Že res, da v naravo, tudi v gozdove, človek vstopa še z veliko večjimi in bolj uničujočimi

sredstvi, vendar bi bilo prav, da planinci najprej pometemo pred svojim pragom, čeprav je to običajno najtežje. Morda bi lahko začeli s tem, da kažipotov in drugih obvestil ob poteh ne bi več pribijali na rastoča drevesa ...

Z NAMI NA POT - OPISITUR

- 33 Škrlatica, iz Vrat
- 33 Škrlatica, iz Krnice
- 35 Škrlatica, iz Zadnjice
- 35 Dolkova špica, iz Vrat
- 37 Piz Bernina
- 37 Grand Combin
- 39 Gran Paradiso
- 39 Barre des Écrins

UVODNIK

- 1 Smerne table, naše ogledalo**
Gorazd Gorišek

LEDENI SVET

- 4 Znanje, izkušnje in včasih celo sreča**
Ledene avtoceste
Boris Strmšek

LEDENI SVET

- 8 Naravna dediščina evropskih gora**
Ledeniki v Alpah
Mojca in Mauro Hrvatini

INTERVJU

- 12 Odpravarja v alpskem slogu**
Tanja in Andrej Grmovšek
Mateja Pate

NEZNANE POTI V JULIJCIH

- 16 Huda steza**
Neverjetna zapuščina v mangartskih strminah
Andrej Stritar

LEGENDA DOLOMITOV

- 19 Mojster plezanja in hraber človek**
Michael Innerkofler, gorski vodnik iz Sextna
Matija Turk

DOLOMITI "TOSTRAN" PIAVE

- 24 Čelada skupine Spaltidi Toro**
Cima Cadindegli Elmi, 2424 m
Marjeta Štrukelj

Z NAMI NA POT

- 28 Kraljica slovenskih gora**
Škrlatica
Bor Šumrada

Z NAMI NA POT

- 41 Alpski štiritisočaki osamelci**
Bernina, Grand Combin, Gran Paradiso, Barre des Écrins
Andrej Mašera

"SKRITE" LEGENDE ALPINIZMA

- 45 "Sem kot goba, ki vsrkava ideje"**
Paul Petzl
Dejan Ogrinec

ZDRS

- 48 Nevarna pozabljivost**
Deset let stara zgodba, ki bi se lahko končala drugače
Andrej Perčič

ZAVAROVANE PLEZALNE POTI

- 51 Moji doživljaji na feratah**
Ni vedno tako kot na papirju
Peter Muck

Izhaja petnajstega v mesecu.
Planinski vestnik objavlja izvirne prispevke,
ki še niso bili objavljeni nikjer drugje.
113. letnik

NASLOV UREDNIŠTVA:

Planinska zveza Slovenije
Uredništvo Planinskega vestnika
Dvorakova ulica 9, p. p. 214
SI-1001 Ljubljana
T: 01 434 56 90, F: 01 434 56 91
E: pv@pzs.si
www.planinskivestnik.com

ODGOVORNI UREDNIK:

Vladimir Habjan

UREDNIŠKI ODBOR:

Emil Pevec (tehnični urednik),
mag. Marjan Bradeško, Marta Krejan,
dr. Andrej Mašera, Zdenka Mihelič,
dr. Irena Mušič Habjan, dr. Mateja Pate,
Dušan Škodič, Tina Leskošek, Mire Steinbuch

ZUNANJA SODELAVCA:

Gorazd Gorišek, Peter Šilak

LEKTORIRANJE:

Mojca Volkar Trobevšek, Mojca Stritar, Marta Krejan,
Katarina Marin Hribar, Mira Hladnik

GRAFIČNA PRIPRAVA IN TISK:

Schwarz print, d. o. o.

NAKLADA: 6300 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte
po elektronskem mediju na naslov uredništva
ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne
vračamo. Uredništvo si pridržuje pravico do objave
ali neobjave, krajšanja, povzemanja ali delnega
objavljanja nenarocnih prispevkov v skladu s svojo
uredniško politiko in prostorski možnosti.
Mnenje avtorjev ni tudi nujno mnenje uredništva.
Kopiranje revije ali posameznih delov brez privolitve
izdajatelja ni dovoljeno.

Naročanje:

Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije,
Dvorakova ulica 9, p. p. 214 SI-1001 Ljubljana,
po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali po
telefonu **080 1893 (24 ur na dan)**.

Številka transakcijskega računa PZS je
05100-8010489572, odprt pri Abanki, d. d.,
Ljubljana. Naročnina 34 EUR, 58 EUR za tujino,
posamezna številka 3,40 EUR. Članarina PZS za člane
A vključuje naročnino. Reklamacije upoštevamo dva
meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova
navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne
odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto.

Program informiranja o planinski dejavnosti
sofinancirajo Ministrstvo za šolstvo in šport RS,
Fundacija za financiranje športnih organizacij v RS in
Javna agencija za knjigo RS.

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI: Barre des
Écrins, edini štiritisočak v Visoki Dauphineji
(Haut Dauphiné), je nad ledenikom Blanc videti
dostojanstveno mogočen. Desno od vrha je snežna
rama Dôme de Neige, 4015 m, kjer manj izurjeni
gorniki običajno zaključijo z vzponom.
Foto: Vladimir Habjan

Uredništvo Planinskega vestnika skrbno
preverja vse članke in točnost v reviji
objavljenih opisov poti, ki praviloma
vključujejo opozorila na nevarnosti in možne
pasti obiskovanja gora. Žal pa je vsak opis
vedno subjektiven, poleg tega se objektivne
težave na terenu lahko spreminjajo iz dneva
v dan, celo iz ure v uro. Zato uredništvo revije in
Planinska zveza Slovenije ne moreta prevzeti
nobene odgovornosti za morebitne poškodbe
ali materialno škodo, ki bi jih utrpel kdorkoli
zaradi hoje po gorah po navodilih iz te revije.

Škratlatica in Rakova špica
Foto: Vlado Vujšič

NAŠE PLANINE IN
PLANINSTVO

54 Petnajst let
Bregarjevega
pohoda

Dušan Škodič

MLADI V NEPALU

56 Je življenje lahko
tudi drugačno?

Mepijeva odprava
Gimnazije Kranj na
nepalski pettisočak
Manca Čujež

ODPRAVA V KIRGIZIJO

59 "Kako sem se ob
letu osorej vrnil pod
kirgiške vršace"

Odprava ob 60-letnici
alpinističnega odseka
Železničar

Peter Bajec

VARSTVO NARAVE

65 Vrnitev domov

Belovrati muhar
Dušan Klenovšek in
Martin Gorišek

66 NOVICE IZ VERTIKALE

67 NOVICE IZ TUJINE

68 PISMA BRALCEV

68 LITERATURA

70 PLANINSKA ORGANIZACIJA

72 TNP

72 V SPOMIN

Vsebine vseh
Planinskih vestnikov
od leta 1895 dalje na
www.pvkazalo.si

Znanje, izkušnje in včasih celo sreča

Ledene avtoceste

Besedilo: Boris Strmšek

Ledeniki so eni najmogočnejših ostankov zgodovine našega planeta, ki se manjšajo in ponovno nastajajo. Kljub temu da nam na pot nastavljajo vrsto nevarnosti, pa so vsekakor pester in zanimiv svet, kjer so predvsem pomembni naše znanje in izkušnje. In mnoge največje gorniške zgodbe so vezane prav na ledeniški svet.

Že sama beseda ledenik nam gornikom iz deželice na jugovzhodnem koncu Alp predstavlja čuden in nepoznan svet. V slovenskih gorah žal že nekaj časa nimamo več pravih ledenikov. Triglavski in tisti pod Skuto živita bolj v spominih in na starih fotografijah, za njima je ostalo le še ime. Sicer vsaj na Triglavu ostane v poletnem času še kakšna krpica snega, toda v primerjavi s pravimi ledeniki je to nepomembna malenkost. Res je sicer, da je bil ob zadnji ledeni dobi menda najdaljši slovenski ledenik dolg okoli 60 kilometrov – od Triglavskih

jezer do Radovljice – toda od takrat se je veliko spremenilo. Ampak brez skrbi, nekoč se ledeniki vrnejo, slej ko prej se oglasi kakšna ledena doba. A žal takrat nas ne bo več tukaj. Če želimo na ledenik, se bo treba odpraviti nekoliko dlje v Alpe. Najbližji so v Avstriji.

Po ledeniške izkušnje na ledenike

Moram priznati, da mi je bilo vselej nekoliko smešno, ko smo v alpinističnih šolah in na raznih tečajih vadili ledeniško tehniko nekje v naših gorah. Če je bil zraven še sneg, je bilo to nekoliko bolj nazorno, sicer pa je

bil poudarek vaje predvsem na vrvni tehniki. Ampak pri ledenikih gre predvsem za to, da šele na ledeniku spoznavamo, kaj vse nas lahko tam čaka in kakšne so situacije ter razmere, s katerimi se bomo spopadali, potem pa glede na vse to organizirali sebe, navezo ali skupino. Pri spoznavanju tehnike hoje in varovanja je vsekakor treba to delati tam, kjer bomo naučeno kasneje uporabljali. V pravih razmerah in na pravem prostoru.

V pravi ledeniški razpoki lahko začutimo, kako pomembno je, da upoštevamo vsa pravila varne hoje – saj se tudi plavanja težko učimo v puščavi na peščenih sipinah, smučanja pa po zelenih travnikih. Vse to je lahko le zelo oddaljen približek. Vsekakor pa je sedaj pri ponudbi tovrstnih tečajev in organiziranosti gorniških kolektivov spoznati pravi ledenik precej enostavneje kot nekoč. Tudi naše želje po doseganju gorniških ciljev se pogosto dotaknejo ledeniških gora, do katerih

Iskanje poti čez ledenik je včasih podobno iskanju poti iz labirinta. Zgornji ledenik Pasterza pod Grossglocknerjem, 3798 m, oziroma Johannisbergom, 3452 m. Foto: Boris Strmšek

večinoma pa predvsem zaradi pomanjkanja poguma in izkušenj.

Spomladi leta 1992 smo se odpravili na Grossglockner in se najprej povzpeli na vrh, šele naslednji dan pa smo se ukvarjali z ledeniško tehniko in varno hojo po ledeniku. Vsekakor nekoliko napačen pristop, na srečo pa za greben Stüdlgrat ni potrebno kaj dosti poznavanja ledeniške tehnike. Sestop, ki smo ga sicer opravili v slabem vremenu, pa je potekal čez ledenik, vendar o kakšnem navezovanju ni bilo govora. Nismo razmišljali, da se nam lahko kaj zgodi, in na srečo se ni.

Nekaj mesecev kasneje sem kot inštruktor odšel v Nepal v gorniško šolo, ki stoji sredi manangške doline pod Anapurnami. Tam sem končno spoznal prave ledenike, kjer smo veliko vadili in obenem opravili tudi nekaj tur. Videl sem, da je treba ledenike spoštovati, obenem pa niso nek poseben babbav. Vsekakor pa moramo imeti potrebno znanje, preden se odpravimo v svet ledeniških razpok. Tega se marsikdaj premalo zavedamo.

Pogovori gorniških navdušencev se pogosto vrtijo okoli naj vrhov v Alpah, želje po osvajanju štiritisočakov so vse bolj običajne in tudi uresničljive. Saj, kaj pa se je povzpeli na Monte Roso ali Mont Blanc!? Ujamemo primerno

vreme, pri čemer nam pomaga internet, rezerviramo prenočišče v koči, skočimo v avto in že smo tam. Ali v družbi enako mislečih ali pa v spremstvu gorskega vodnika. Oba načina imata lahko nekaj pomanjkljivosti. Pri prvem je lahko prisotno pomanjkljivo znanje o ledeniški tehniki vseh v skupini, če pa smo člani kakšnega alpinističnega odseka in sta nam ravnanje z vrvmi in tovrstna tehnika blizu zaradi tečajev, ki smo jih bili deležni v alpinistični šoli, in pogostega preverjanja tovrstnega znanja, tega praviloma ni.

Ostali gorniki običajno nimajo dovolj praktičnih izkušenj, kar pomeni večjo možnost, da ob kakšnem neljubem dogodku ne bodo vedeli, kako ravnati. Tako, roko na srce, kar pomislite, ali boste znali rešiti iz razpoke prijatelja, ko se mu bo udrla snežna odeja pod nogami in bo padel v hladen mrzav temnega brezna!? Pomislite, ali imate dovolj znanja, da ga boste hitro in varno za vse udeležence rešili iz ledeniške razpoke! Če imate pomisleke, ste vsekakor potrebni vaje iz ledeniške tehnike ali pa spremstva izkušenega na tem področju.

Gorski vodniki so vsekakor polni znanja in izkušenj, nekaj podobnega tudi alpinistični inštruktorji. Vendar pa gorski vodniki vodijo tudi ljudi, ki nimajo dovolj tovrstnih izkušenj. Kaj se zgodi v primeru, da vodnik pade v ledeniško razpoko? Sam ima seveda dovolj izkušenj, da se bo rešil iz nje, a v primeru poškodbe zadeva ni več tako preprosta. Takrat je odvisen od znanja

ni več težko priti. Današnje prometne povezave in način razmišljanja nam vse to omogočata, vsekakor pa se moramo obenem tudi zavedati, da ob navidezno lahki dostopnosti ledeniške gore skrivajo nevarnosti, ki jih moramo poznati, še preden stopimo na njihove ledenike.

Kar dobrih šest let sem bil na alpinističnem odseku, ko sem prvič stopil na ledenik. V bistvu tik pred tem, ko sem opravil izpit za alpinističnega inštruktorja. Pač nismo imeli te sreče, da bi nas inštruktorji vodili po Alpah in nam pokazali, kaj so ledeniki, kaj so tri- in štiritisočaki, kaj so Alpe ... Preprosto iz razloga, ker sami niso imeli dovolj izkušenj ali pa se je njihova vloga inštruktorjev končala, ker sta prišli v ospredje družina ali služba,

Previdnost velja tudi na uhojenih poteh in pri vidnih razpokah. Na ledeniku pod Pik Leninom, 7134 m, v Kirgiziji. Foto: Boris Strmšek

in izkušenj svojega gosta oziroma skupine. Če so te izkušnje dovolj velike, vse lepo in prav, vendar običajno niso, sicer bi večina njihovih gostov osvajala vrhove brez vodnikov. Res pa je, da tisti z veliko izkušnjami vselej precej naredijo že pri preprečevanju neprijetnih oziroma nevarnih dogodkov na turah. A vedno se lahko zgodi marsikaj nepričakovanega.

Tudi sreča mora pomagati

Pogosto nam tudi vse naše izkušnje in znanje ne pomagajo kaj dosti, treba je preprosto imeti srečo. Z njo na ledenikih seveda ni dobro računati in takšne računice niso primerne za običajne gornike. Na alpinističnih odpravah pa so lahko prisotne. Tam smeri pogosto potekajo po nekoliko bolj zahtevnem in tudi nevarnem terenu, kot smo ga večina vajeni. Plezanje čez stene, kjer nam nad glavami visijo seraki, ni prav neznana zadeva alpinistom, ki jih zanima še kaj drugega razen tople skale v poletnem času.

Ko smo leta 1994 (in kasneje tudi leta 2000) prišli pod Anapurno III, 7555 m, v Himalaji, je bila gora oziroma predvsem naša načrtovana smer vzpona čez steno brez posebnih ledeniških nevarnosti, pravzaprav sploh ni bilo ledenika. Toda do same stene je bilo potrebno prečiti manjši ledenik, kjer nas je čakalo okoli 500 metrov hoje pod

visečimi seraki, ki so se redno podirali. V bistvu so se podirali bolj neredno in predvsem nepričakovano. In z vsakim dnevom lepega vremena vse bolj in bolj. Ko smo med pravim tekom na višini okoli 5000 metrov čez razpoke, ki smo jih komaj opazili, čeprav nekatere niso bile majhne, pogledovali proti ledenim stolpom nad sabo, se nam je vedno zdelo, da se majejo in padajo.

Pritisk v glavi in kepa v želodcu sta bila na tisti poti nekaj običajnega. In veliki ledeni kosi, ki jih je bilo vsak dan več na poti, so bili veliki kot avtomobil ali še večji. Na začetku smo se padajočim kosom izogibali tako, da smo skakali čez ledeniške razpoke, ki so požrle padajoči led. Na koncu so bile zapolnjene vse razpoke in naš sprint po odprtem terenu je bil kakor sprehod čez minsko polje. A imeli smo srečo, čeprav smo se naužili strahu in se včasih za las izognili podorom. Žal takrat naš prijatelj in soplezalec ni imel sreče višje v steni in je ostal za vselej del ledenikov pod goro.

V Andih so razmere precej drugačne kakor v Alpah. Aconcagua, ki je skoraj sedemtisočak, nima posebnih ledenikov, če seveda odmislimo južno steno, ki je rezervirana za redke alpiniste. V Normalni smeri ledenikov sploh ni oziroma je led skrit pod gruščem, tako imenovani Poljski ledenik pa je bolj melišče kot ledenik. Nekaj sosednjih vrhov ima manjše ledenike, ki so

Na ledeniku Kahiltna, ki vodi proti vrhu Denalija, 6194 m, čakata obiskovalce dolgo trajna hoja v navezah in vlečenje sani z opremo.

Foto: Boris Strmšek

zanimivi zaradi različnih tvorb (*penitentes* oz. spokorniki – ledeni stolpiči, ledeniške gobe in podobno). Veliko več je ledenikov v perujskih in bolivijskih Andih. Se še spomnite knjige in filma Dotik praznine (*Touching the Void*)? Velika zgodba, ki se dogaja v gorah in na ledenikih Cordillere Huayhuash v Peruju. Vredno branja oziroma ogleda! Sicer pa je recimo Cordillera Blanca v Peruju izredno obiskano področje, saj ponuja zelo pestro izbiro pet- in šestisočakov. In ledenikov je kar nekaj.

Pred leti sem bil priča izrednega podcenjevanja nekaterih vrhov, ki so bili sicer lažje dostopni, z njih se je tudi smučalo, skratka nič posebnega. Vzpon brez vrvi, čeprav gre za ledeniško goro, se je končal tragično s padcem tik pod vrhom gore v ledeniško razpoko. Druga naveza je celotna padla v razpoko, na srečo brez hujših posledic, kjer je morala prebivakirati, dokler je niso naslednji dan rešili drugi plezalci. Ledeniški odlomi večkrat pokopljejo kakšno navezo, zato je treba biti previden ne glede na to, da določena gora velja za manj zahtevno in se nanjo vzpenjajo kolone alpinistov. To se

dogaja tako na Huascaranu, 6768 m, najvišji perujski gori, kot tudi na markantnem Alpamayu, 5947 m, kjer so včasih problematične tudi ogromne opasti na grebenu, kar je tako običajna posebnost Andov.

V ledenih prostranstvih blizu polov

Patagonija je dežela ledenikov. Marsikomu se zdi to čudno, toda očitno je prezrl največje znamenitosti dežele na "koncu sveta". Ogromna ledena prostranstva Celinskega ledu (Hielo Continental) so ostanki nekdanjih ledenih dob, predstavljajo pa prave spomenike ledeniškega sveta. Če odmislimo Perito Moreno, menda edini ledenik na svetu, ki še raste, pa gorniki večinoma ne hodijo tja samo zaradi ogromnih ledenikov. Plezalci imajo cilje predvsem v markantnih granitnih stenah.

Toda tudi pot do tja in nazaj dol pogosto vodi čez ledenike, ki so sila nepredvidljivi. Ko se mimo ledeniških jezerc vzpenjamo čez ledene reke, pogosto niti ne potrebujemo derez. Hoja med razpokami ni nič posebnega, z lahkoto se umikamo vsem pastem na ledeniku, prečkamo ledeniške potoke, se celo okopamo v jezercih (samo za najbolj pogumne), srečujemo cele vrste zanimivih tvorb ... Toda pozor, ob slabem vremenu se prijazna zgodba zelo spremeni, ledeniki se spremenijo v labirinte in ledene pasti, ki lahko postanejo še kako nevarni. Predvsem pa je njihova podoba ob vznožju granitnih sten precej drugačna in pogosto predstavljajo vsaj neprijetno, če že ne zahtevno in nevarno prepreko, ki nas lahko celo zaustavi.

Ko smo se ob slabem vremenu večkrat umikali iz sten Fitz Roya in Cerro Torreja, je postal ledenik razmočena past, kjer smo se pogrezali v razpoke, ki so se skrivale v na videz prijaznih snežiščih. Zgodilo se je celo, da smo se namensko razvezali, da ne bi celotna naveza padla v razpoko. In predvsem smo bili srečni, ko smo se rešili iz objema ledenikov, ki so nas hoteli potegniti v svojo notranjost. Takrat nismo razmišljali o plezanju in fantastičnih vrhovih, temveč samo o begu iz nevarnega območja. Da o plazovih, ki so jih gore pošiljale dol na ledenike ob vznožju, niti ne govorimo. A ledene avtoceste, na katere zremo visoko iz sten, so vsekakor vredne občudovanja. Sicer pa Patagonija za ljubitelje neskončnih prečenj ledenikov vsekakor ponuja zanimive pustolovščine, na katerih lahko vsaj nekoliko okusimo, kaj nas čaka na Grenlandiji, Antarktiki in ostalih arktičnih

področjih, če že imamo takšne želje po hladnih predelih našega planeta.

Tudi na drugem koncu ameriške celine nam ne bo dolgčas po ledenikih. Aljaska jih premore kar nekaj. Če smo zbiralci najvišjih vrhov celin, ne moremo mimo znamenitega ledenika Kahiltna, ki nas pripelje pod Denali, 6194 m, najvišjo goro severnoameriške celine. Tam naokoli pa je še vrsta ledenikov, nekateri so še neraziskani, in nekoliko drugačen svet, kot smo ga vajeni. Letala pristajajo na ledenikih, čez katere se nato vzpenjamo običajno na smučeh in za seboj vlečemo sani s svojo opremo. Tukaj ni nosačev, ki nam spravljajo opremo čez ledenike v Himalaji, pa tudi ponekod v Andih. Vse moramo postoriti sami. Zdi se sicer preprosto, toda ko stojimo sredi ogromne ledene ceste in nas do vrha Denalija čaka še veliko kilometrov mukotrpne vlečenja sani in hoje v navezi, vsa zadeva ni več tako preprosta. Zahteva ogromno truda, ob tem pa tudi previdnosti, da se pot ne konča v ledenem breznu. Še posebej na začetku poletja, ko se prične taliti sneg, se prikažejo številne razpoke, ki so bile prej skrite pod snegom. Marsikdo je že končal v teh ledenih presenečenjih, ki jih skrivajo ledeniki. Še posebej moramo biti previdni pri smučanju, saj se zaradi hitrosti zelo težko ustavimo, ko se pred nami pokaže razpoka.

Nam najbližji ledeniški svet je v avstrijskih gorah, kjer Slovenci pogosto izvajamo ledeniške tečaje. Gornika na ledeniku Ködnitz pod Grossglocknerjem. Foto: Boris Strmšek

Skratka, kamorkoli gremo, pa čeprav so to "le" gore, ki so popularne in jih osvajajo mnogi, se moramo zavedati, da sredi ledeniškega sveta veljajo zgolj izkušnje in naša previdnost. Seveda ne pade kar vsak v ledeniško razpoko, hoja po ledenikih pa je hudo nevarna. Ne, prav nasprotno, ledeniki so ostanek zgodovine, znajo biti čudoviti in pravzaprav vse naše pustolovščine v nekoliko višjih gorah potekajo na njih. Ko se potepamo po znameniti Visoki poti (Haute Route) v Alpah med Chamonixom in Zermattom, ko se prebijamo čez ogromna ledeniška brezna pod Pik Leninom v Pamirju ali kje sredi Himalaje, ko se sončimo sredi ledenika na Aljaski ali v Patagoniji, vselej smo sredi mogočne narave, ki nam prav na ledenikih kaže svojo kreativnost in umetnost.

Globalno segrevanje in izginjanje ledenikov? Kaj pa vem, Zemlja ima svojo pot in svoj načrt. V teh načrtih je še veliko ledenih dob, torej tudi ledenikov, le mi smo premajhni in naš čas je prekratek, da bi razumeli vse te mogočne procese, ki se odvijajo v zgodovini planeta. ●

Naravna dediščina evropskih gora

Ledeniki v Alpah

Besedilo: Mojca in Mauro Hrvatin

Alpe so največje evropsko gorovje, ki se razprostira v 120 do 200 kilometrov širokem in 1200 kilometrov dolgem loku od Ligurskega zaliva do Panonske nižine. Najvišje se vzpenjo v masivu Mont Blanca, 4807 m, in so razdeljene med sedem držav: Francijo, Italijo, Švico, Liechtensteinom, Nemčijo, Avstrijo in Slovenijo. Običajna geografska delitev loči Zahodne in Vzhodne Alpe. Meja med njimi poteka od Comskega jezera prek prelaza Splügen in doline Rena do Bodenskega jezera. Zahodne Alpe so ožje, višje, kamninsko pestrejšje in imajo več ledenikov kot Vzhodne. Doline in slemenena so večinoma v smeri jugozahod–severovzhod, medtem ko v Vzhodnih Alpah prevladuje slemenitev v smeri zahod–vzhod. V zadnjem času se vse bolj uveljavlja tudi členitev po enotni mednarodni orografski razdelitvi Alp.

Poleg priostrenih vrhov, strmih pobočij, globokih dolin in slikovitih jezer so pomembna alpska pokrajinska prvina tudi ledeniki. Alpe je v pleistocenu zajela obsežna poledenitev, saj se je meja trajnega ledu spustila na višino 1200–1300 metrov. Med zadnjo ledeno dobo, pred 20.000 do 25.000 leti, so alpski ledeniki pokrivali območje, veliko približno 150.000 km². Danes so pod ledom le manjši deli površja v najvišjih, bolj osojnih legah nad 3000 metri nadmorske višine, saj se zaradi globalnega segrevanja ozračja ledeniki naglo umikajo. Po novejših podatkih je skupna površina ledu v Alpah največ 3000 km², od tega približno polovica v Švici. Podatke o ledenikih na raznih koncih sveta zbirajo

ter vode za namakanje, pomemben energetski potencial in svojevrstna turistična atrakcija. V Alpah, pa tudi v drugih gorovjih, ledeniki niso enakomerno razporejeni. Več jih je v višjih legah, predvsem na visokih planotah, v osojnih predelih in tam, kjer vlažne zračne mase v zimskem času neovirano prinašajo sneg.

V prispevku na kratko predstavljamo najpomembnejša poledenela območja v Alpah. Pregled bomo začeli na jugozahodu, v Franciji, in se prek Švice ter Italije podali do najvzhodnejših ledenikov v Avstriji.

Ledeniki Zahodnih Alp

Najjužneje segajo alpski ledeniki v Dauphinejskih Alpah. Večina od tamkajšnjih 40 ledenikov s skupno površino 170 km² je vključenih v narodni park Écrins. Med njimi sta morda še najbolj znana ledenika Glacier Blanc in Noir v bližini najvišjega vrha Barre des Écrins. Pri ledenikih se pridevnik "bel" uporablja v primerih, ko je led le v manjši meri prekrit s kamninskimi drobirjem, "črn" pa tedaj, ko je led v celoti ali v veliki meri pokrit z gradivom ablacijske morene. Tanka plast grušča pospešuje taljenje ledu, ko pa debelina grušča preseže 20–25 centimetrov, ta učinkovito varuje led pred nadaljnjim taljenjem. Tovrstni ledeniki se sicer dlje ohranijo, a na pogled niso nič kaj privlačni, saj spominjajo na melišča.

Gorski masiv Vanoise v Grajiških Alpah premore več kot sto vrhov, ki segajo prek 3000 metrov. Osrednje območje je od leta 1963 del istoimenskega narodnega parka. To je bil prvi narodni park v Franciji, ustanovljen pa je bil z namenom zaščite kozoroga, ki je bil pred tem tukaj že iztrebljen. Posebnost tega predela je prevlada ledenikov

na visokogorskih planotah, medtem ko je drugod v Alpah največ ledu v krnicah, na pobočjih in v dolinah. Na obrobju parka so številna znana smučarska središča, na primer Courchevel, La Plagne, Tignes, Val d' Isère in Val Thorens.

Park Vanoise se na italijanski strani meje nadaljuje v narodni park Gran Paradiso, v katerem je 59 manjših ledenikov s skupno površino 30 km². Največji je Ghiacciaio della Tribolazione, odmaknjen od glavnega vrha in množic planincev, ki se vzpenjajo na lahko dostopni štiritisočak. Zaradi strmega pobočja, prek katerega polzi, je spodnji del ledenika razlomljen v labirint serakov.

Med pogorjem Gran Paradisa in Mont Blanca omenimo še večji ledenik Rutor (9,37 km²), ki se razprostira na istoimenski gori visoko nad dolino Aoste. Ledeniška gmota je v preteklih stoletjih kolebala in njegov jezik je zlasti med šestnajstim in sedemnajstim stoletjem večkrat zajezil vodni odtok jezera Santa Margherita. Jezero se je zaradi tega povečevalo do take mere, da je zaradi silnega pritiska ledeni jez nenadoma popustil. V trenutku so se sprostile ogromne količine vode, ledu in kamnitega gradiva, ki so odnašale mostove, ceste in stavbe ter uničevale kmetijska zemljišča v dolini. S hujšimi ali blažjimi posledicami se je vse skupaj ponovilo približno 40-krat, nazadnje septembra 1864. Težav je bilo konec šele tedaj, ko se je ledenik skrčil in umaknil višje v pobočje.

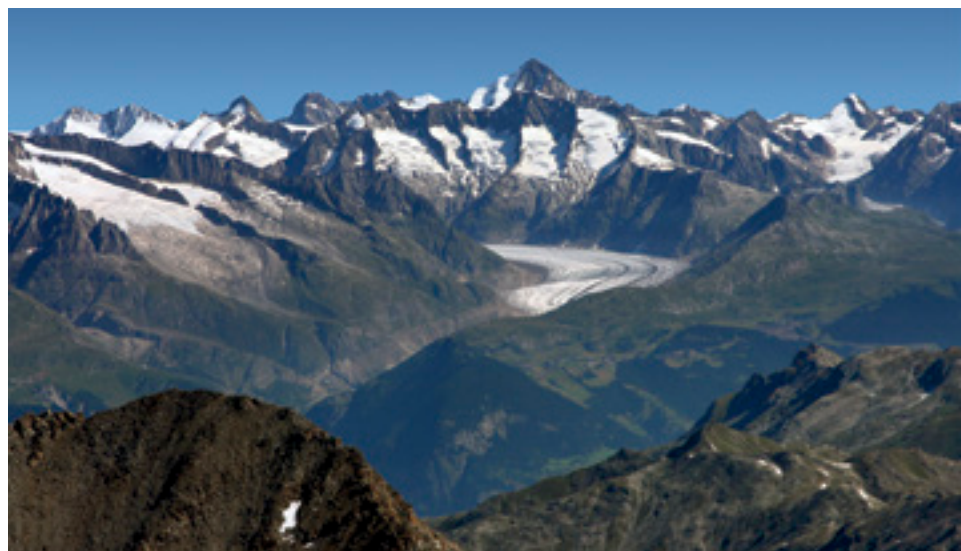
Najznamenitejše in zaradi najvišje gore najbolj obiskano območje v Alpah je nedvomno pogorje Mont Blanca, ki velja za zibelko svetovnega lednega alpinizma. Več kot sto ledenikov tam pokriva površino 170 km². Med njimi kraljuje Mer de Glace, ki je s površino

Ledenika Morteratsch in Pers pod Bernino. Oglad nekaterih berninskih ledenikov omogoča turistična ozkotirna železniška proga Berninabahn ali Bernina Express, ki se najvišje povzpne do 2253 metrov. Foto: Vladimir Habjan

v Svetovnem središču za spremljanje ledenikov (World Glacier Monitoring Service), ki ima sedež na Univerzi v Zürichu v Švici.

Ledeniki niso zanimivi le na pogled, temveč imajo tudi velik gospodarski pomen. So vir pitne in tehnološke vode

Aletschgletscher, največji ledenik v Alpah. Vozadju Finsteraarhorn, 4274 m, najvišji vrh Bernskih Alp. Foto: Vladimir Habjan

40 km² in dolžino 12 kilometrov največji v Franciji in tretji največji v Alpah. Njegovo redilno območje je široko okoli 15 kilometrov. K njemu se steka več ledenikov, na primer Glacier du Géant, Glacier de Leschaux in Glacier de Talèfre, v njihovi bližini pa se dvigajo slovite gore Mont Blanc du Tacul, Aiguille Verte in Grandes Jorasses. K popularnosti Mer de Glacea prispeva možnost udobnega dostopa, saj se v bližino lahko zapeljemo z zobato železnico, ki pelje iz Chamonixa do Montenversa.

Le šest kilometrov severovzhodneje leži Argentièrski ledenik, drugi največji v pogorju Mont Blanca (14 km²). Tipični dolinski ledenik, dolg devet kilometrov, je v povprečju širok od 500 do 600 metrov. Tudi tu sestavlja redišče več manjših ledenikov, krčenje stranskih ledenikov pa je poudarilo ozko in podolgovato linijo dolinskega ledenika. Od druge polovice 20. stoletja ledenik intenzivno proučujejo, tako na površju kot tudi ob stiku ledu s kamninsko podlago.

Že v bližini meje s Švicco leži Glacier du Tour (8 km²). Zaradi nenehnega krčenja v zadnjih desetletjih postaja vse bolj pobočen, svojo pot pa končuje s poljem nestabilnih serakov okoli 1000 metrov nad vasico Tour. Poleti 1949 se je od čela ledenika odlomilo okoli milijon kubičnih metrov ledu in zahtevalo šest žrtev med izletniki. Tudi na švicarski strani masiva je nekaj večjih ledenikov, predvsem Glacier de l'A Neuve, Glacier Salenia in Glacier Trient, od katerih vsak meri približno 5 km².

Izjemno veličasten je Bossonski ledenik (10 km²), ki se v enem zamahu spušča s površja Mont Blanca proti Chamonixu do nadmorske višine 1400 metrov. Zaradi velikega naklona precej hitro polzi po pobočju in se letno premakne za 200 do 300 metrov. Proti jugozahodu mu sledita še večja ledenika Bionnassay (4,7 km²) in Tré-la-Tête (8,5 km²).

Na prisojni, italijanski strani montblanškega masiva je največji ledenik Miage (9 km²), izrazit primer črnega ledenika, ki ga prekriva debela plast grušča. Ponekod je tako debela, da jo že porašča iglasti gozd.

Nad Courmayeurjem je ledenik Brenva (7,3 km²), ki je v spodnjem delu povsem prekrit z gruščem in ločen od preostalega ledenika. Območje sta v letih 1920 in 1997 zelo prizadela ogromna skalna podora, ki sta na ledeniku sprožila dodatne snežne plazove in ledne podore.

Peninske Alpe so v povprečju najvišji del celotnega gorstva, kjer

je polovica vseh alpskih štiritisočakov. Zato ne preseneča, da so tudi mnogi tamkajšnji ledeniki pravi orjaki. Z Grand Combina se proti severu spušča Corbassierski ledenik (18,3 km²), z Mont Collona pa proti zahodu Otemmski (Glacier d'Otemma 17,5 km²) in proti severu Arollski ledenik (13,2 km²).

Kar trije ledeniki polzijo v okoliške doline s površja Dent Blancha: Montminéjski (11 km²) in Zinalski (15,4 km²) proti severu ter Zmuttski ledenik (16,9 km²) na vzhod proti Zermattu. K istemu kraju sta z masiva Monte Rose usmerjena tudi Findelenski (17,4 km²) in Gornerski ledenik (59,7 km²). Ledeniški jezik slednjega meri kar 13,5 kilometrov in je sestavljen iz sedmih prog, kar pomeni, da se vanj steka sedem različnih ledenikov. Iz Zermatta

Za obiskovanje visokih gora v evropskih Alpah in drugod po svetu, kjer del ali celotna pot poteka po ledenikih, potrebujemo posebna znanja. Najlažje si jih pridobimo na tečajih alpinističnih šol (Tone Golnar: Alpinistična šola, PZS, 1999) in gorskih vodnikov, o tehnikah v ledeniškem svetu smo pisali v aprilski številki Planinskega vestnika leta 2011, v majski istega leta pa o turnem smučanju po ledenikih. Veliko uporabnih nasvetov za hojo po ledeniku in vzponu na tri- ali štiritisočake si lahko preberemo tudi v knjigi Tomaža Vrhovca in ostalih avtorjev Najvišji vrhovi v Alpah (PZS, 2005).

pripelje do Gornergrata v njegovi neposredni bližini zobata železnica, ki slovi po imenitnih razgledih na okoliške vrhove, zlasti na mogočno Monte Roso in vitki Matterhorn.

Nekaj večjih ledenikov je tudi na italijanski strani Monte Rose, najpomembnejša sta Lys (10 km²) in Belvedere (8 km²). V zadnjem desetletju je prav Belvederski ledenik nekaj posebnega. Medtem ko se vsi alpski ledeniki hitro krčijo, se je ta podaljšal. Glaciologi domnevajo, da so vzrok višje temperature, zaradi katerih led na vzhodnem pobočju Monte Rose polzi hitreje, kot je nekoč.

V petdesetih in šestdesetih letih prejšnjega stoletja so v mnogih zatrepih gorskih dolin Peninskih Alp zajezili odtekajoče ledeniške vode. Med največja in najpomembnejša akumulacijska jezera v hidroenergetskem, pa tudi turističnem smislu spadajo Lac des Dix, Lac de Mauvoisin in Lac de Moiry na švicarski strani ter Lago di Place-Moulin in Lago Goillet na italijanski strani. Ledeniško vodo marsikje uporabljajo za namakanje gorskih travnikov. Mrežo namakalnih kanalov so v glavnem izdelali že v srednjem veku, predvsem med leti 1250 in 1350, ko so zaradi velikih potreb po hrani intenzivno izkoriščali vsa kmetijska zemljišča.

Bernske Alpe so v primerjavi s skupino Mont Blanca in Peninskimi

Alpami res nižje, vendar so zaradi lege na privetrni strani neposredno izpostavljene vlažnim zračnim tokovom, ki k Alpam prodirajo iznad Atlantika in pozimi prinašajo velike količine snega. Zaradi izrednih ledenikov in drugih naravnih lepot so leta 2001 osrednji del Bernskih Alp vpisali na Unescov seznam svetovne naravne dediščine in ga leta 2007 še razširili. Zaščiteno območje švicarskih Alp Jungfrau-Aletsch, kot se uradno imenuje, vključuje med drugim naslednje ledene orjake: Aletsch (86,6 km²), Fiescherjev ledenik (34,2 km²), Spodnji Aarski ledenik (Unteraargletscher, 29,5 km²) in Spodnji Grindelwaldski ledenik (Unterer Grindelwaldgletscher, 20,8 km²).

Izjemen vpogled v ledena prostranstva omogoča zobata železnica, ki se povzpne do najvišje evropske postaje

Jungfraujoch na višini 3454 metrov in jo na leto obišče kar tri četrt milijona turistov. Prvotno je bila načrtovana do vrha Jungfrau, 4158 m, vendar je dela zaustavila prva svetovna vojna. Prav s pobočij gore Jungfrau polzi proti dolini Rone ledenik Aletsch, z naskokom daleč najimenitnejši alpski ledenik. V dolžino meri 24 kilometrov, na planoti Konkordiaplatz, kjer se združijo njegovi štirje redilni kraki, pa je njegova debelina kar 900 metrov.

Bernske Alpe so tesno povezane z začetki sodobne glaciologije, vede o ledenikih. Prav tamkajšnja spoznanja so znanstvenike pripeljala do najpomembnejših glacioloških odkritij, vključno z nekdanjim obstojem ledenih dob. Prve sodobne raziskave so potekale na Spodnjem Aarskem ledeniku, v njihov spomin pa so vrhove nad njim poimenovali po nekaterih zaslužnih naravoslovcih (Agassizhorn, Escherhorn, Grunerhorn, Studerhorn, Scheuchzerhorn).

Nekaj večjih ledenikov je tudi v sosednjih gorskih skupinah. V Glarnskih Alpah je največ ledu nakopičenega v okolici vrha Clariden, kjer ledenik Hüfi meri 13,6 km², v Urnskih Alpah pa sta najpomembnejša Ronski ledenik (17,6 km²) in Trift (16,5 km²). Zaradi lege ob prometni poti prek prelaza Furka spada Ronski ledenik med najbolj znane alpske ledenike. Popotniki in

Ledenik Géant se steka v Mer de Glace, ki je s površino 40 km² in dolžino 12 kilometrov največji ledenik v Franciji in tretji največji v Alpah.

Foto: Klemen Gričar

naravoslovci so ga opisovali že v 16. stoletju, pomemben pa je tudi kot povirje Rone, ene izmed največjih evropskih rek.

Ledeniki Vzhodnih Alp

V Zahodnih Retijskih Alpah je z ledeniškega vidika najpomembnejše pogorje Bernine s številnimi ledeniki, ki so se v zadnjih desetletjih močno skrčili. Največja sta Morteratsch in Pers (16,4 km²). Ogled nekaterih berninskih ledenikov omogoča turistična ozkotirna železniška proga Berninabahn ali Bernina Express, ki se najvišje povzpne do 2253 metrov.

Več manjših, pretežno krniških ledenikov je tudi v pogorju Silvrette s skupno površino 20 km². Največja sta Silvretta na švicarski strani in Ochsen-taler na avstrijski. Pod ledenikom je na nadmorski višini nad 2000 metri večje akumulacijsko jezero, najvišja vodna površina v Evropi, po kateri se lahko v poletnih mesecih zapeljemo s turistično ladjico.

V Južnih Retijskih Alpah je okoli 70 ledenikov s površino 50 km², razporejenih po gorskih skupinah Ortles, Presanella in Adamello. S površino 17,6 km² je zdaleč najpomembnejši ledenik

Mandrone, ki prekriva približno 3000 metrov visoko planoto severno od Adamella in je največji italijanski ledenik.

V Dolomitih je poledenelih območij razmeroma malo, še največ v pogorju Marmolade. Kot zanimivost naj omenimo, da je med prvo svetovno vojno v obsežni ledenik, ki pokriva severno pobočje gore, avstrijska vojska izkopala več kot deset kilometrov predorov, bivališč, skladišč in vojaških položajev. V teh objektih je živelo in delovalo okoli 300 vojakov. Zaradi obsežnosti so kompleks podledeniških rovov poimenovali Ledeno mesto (Eisstadt), deloval pa je vse do pomika fronte prve dni novembra 1917 po preboju pri Kobaridu.

Vzhodne Retijske Alpe so najbolj poledenele na območju Ötztalskih Alp, na katerem je več kot 200 ledenikov oziroma 155 km² ledu. Tu sta drugi največji avstrijski ledenik Gepatsch (16,6 km²) in manjši Vernagt (7,9 km²). S 117 ledeniki na površini 53 km² so nekoliko manj poledenele Štubajske Alpe jugozahodno od Innsbrucka. Območje, ki je še pred desetletjem veljalo za poletni ledeniški smučarski raj, se v zadnjih letih sooča z izjemno hitrim krčenjem ledu. Med različnimi poskusi zaščite ledenih površin se je še najbolj izkazalo prekrivanje ledu s tankimi belimi plastičnimi ponjavami, s katerimi so zmanjšali ablacijo za 60 %. Zaradi visokih stroškov je

zaenkrat smiselno prekrivanje le manjših ledeniških površin, saj že enkratno prekritje kvadratnega kilometra ledu stane okvirno od dva do tri milijone evrov.

Poledeneli svet Visokih Tur, s katerim zaključujemo pregled ledeniških območij v Alpah, je v celoti vključen v istoimenski narodni park. Skoraj 350 manjših ledenikov, ki skupaj pokrivajo 130 km² površja, je razdeljenih med tri gorske skupine. V skupini Grossvenedigerja sta najpomembnejša ledenika Obersulzbach (11 km²) in Schlaten (9 km²), v skupini Velikega Kleka oziroma Grossglocknerja največji avstrijski ledenik Pasterza (17,3 km²), v skupini Ankogla najdlje na vzhodu pa še vztrajata ledenika Grosseland (Großelendkees 2,8 km²) in Hochalm (3,2 km²).

Od konca tako imenovane male ledene dobe sredi 19. stoletja se večina alpskih ledenikov nezadržno krči. S krajšimi presledki se zmanjšujejo njihova dolžina, površina in masa. Zaradi intenzivnega spreminjanja so pogoste tudi razne naravne nesreče, med katere štejemo predvsem nenadne vodne izbruhe ledeniške vode ter ledene odlome in podore. Glede na črnooglede napovedi o postopnem izginotju ledenikov smo lahko zadovoljni, da še lahko uživamo ob pogledih na poledenele vrhove. Naši zanamci utegnje ostati brez pomembnega dela naravne dediščine in koristi, ki jih omogočajo ledeniki. 📍

Andrej in Tanja na bivaku v smeri All Along the Watchtower v gorski skupini Bugaboos, Kanada, leta 2012 Foto: Andrej Grmovšek

Odpravarja v alpskem slogu

Tanja in Andrej Grmovšek

Besedilo: Mateja Pate

Zakonca Grmovšek sta že skoraj veterana na plezalni sceni; letos bo minilo dvajset let od Tanjinega prvega vzpona, Andrej pa je v vertikalo zašel še nekaj let prej. Za njima so kilometri preplezanih sten, tako kot za marsikaterim drugim plezalcem, a le redki med njimi tako dolgo delujejo na najvišji ravni.

Andrejeva posebnost je namreč težko prosto plezanje v gorah in vzponi, ki jih je opravil v zadnjem desetletju, sodijo med najtežje slovenske skalne vzpone v velikih stenah. Tanja se je podpisala pod nekaj legendarnih vzponov v ženski navezi: Nos v El Capitanu, Compressor Route v Cerro Torreju in Eternal Flame v Trango Towerju (slednja sta pomembna tudi v svetovnem merilu, saj je šlo za prvo žensko navezo na omenjenih vrhovih), če omenimo samo nekatere. Poklicno sta oba povezana z naravo. Andrej je kot geograf zaposlen na Zavodu RS za varstvo narave, Tanja pa se je po študiju gozdarstva posvetila arboristiki. Ljubezen do raziskovanja, plezanja in narave že nekaj let združujeta v odpravah v odmaknjena, neraziskana področja, ki so bile rdeča nit našega pogovora. Več o njunih dosežkih si lahko preberete na spletni strani www.grmoclimb.net.

Katera je bila vajina najbolj raziskovalna odprava doslej? Katera je terjala največ priprav doma, največ truda na terenu, preden sta sploh prišla do sten?

Andrej: Oba že zelo dolgo plezava in v teh dobrih dvajsetih letih se je čas zelo spremenil. Včasih ni bilo interneta, *guglmepe* in *mejli* niso tako hitro leteli po svetu. Bistveno težje je bilo dobiti informacije in zato je bilo toliko bolj raziskovalno. Zdaj je veliko težje najti pionirsko stvar, ker je vsem dosti lažje dobiti podatke. Ko sva bila leta 1998 z Drejkotom¹ na Madagaskarju, sva imela samo sliko iz neke revije, vedela sva le, da je ena ogromna stena nekje na Madagaskarju. Rekla sva si, da bova že izvedela, saj taka stena ne more biti skrita. Tega zdaj več ni, zdaj se da z Googlom vse preleteti. Marsikatera najina odprava je bila na kak način posebna. Tista na Kitajsko² je bila zelo zanimiva. Sicer sva točno vedela, kam morava iti, nisva pa vedela, kaj naju čaka, kakšen hrib bo, slik ni bilo skoraj nič. Kitajska je bila tudi zaradi logistike nekaj posebnega, pa zaradi kulture in jezika.

Za to odpravo sta se tudi naučila kitajščine ... Verjetno za nobeno drugo odpravo nista potrebovala toliko splošnih, organizacijskih priprav?

Tanja: Prva stvar je, da čisto zamenjaš kulturo, druga pa, da je najina želja potovati brez agencij. Lahko bi si olajšala zadevo in najela agencijo, ker pa nisva pristaša tega, sva šla sama. Vedela sva,

¹ Andrejem Sotelškom.

² Sečuan, Qionglai, glej PV 1/2004.

kam hočeva iti, nisva pa vedela, kako bova tja prišla in kaj naju tam čaka. Da bi torej prišla tja, se sicer nisem naučila kitajsko govoriti, ker je to nemogoče ...

Andrej: Ni nemogoče, ampak *ful* težko, nekateri to znajo ... (*smeh*)

Tanja: ... že zato, ker je Kitajska tako velika in imajo veliko dialektov. V vsaki provinci sva se nekaj naučila, ampak v drugi provinci tista beseda ni bila več uporabna. Ugotovila sva, da če se naučim pismenke prerisati, naju to lahko kam pripelje. Najbolj zabavno je bilo potovati z avtobusom. Imela sva dva zemljevida, enega v naši pisavi, drugega s pismenkami, in sva ju primerjala. Ko sva ugotovila, da je kraj pravi, sem prerisala pismenke na listek, ki sem ga pomolila prodajalcu kart. Nikoli nisva vedela, kam greva, upala sva, da bova prišla tja, kamor sva želela. Pestro je bilo. Letos imava tiho željo, da bi šla spet tja.

Vaju je poleg Kitajske še kakšen košček zemlje tako prevzel, da bi se rada spet vrnila tja?

Andrej: Mislim, da nikoli nisva šla dvakrat na isti kraj, razen npr. v Yosemite, ampak tisto skoraj ni odprava. Sicer nama je bilo povsod všeč, ampak čar spoznavanja nečesa novega je nekaj povsem ekstra; vedno, ko je drugič, ni več prvič. Zdaj imava sicer željo še enkrat iti na Kitajsko, ampak ne v iste hribe. Pri vseh najinih odpravah je plezanje le pol zgodbe. Plezanje je tisto, zaradi česar greš tja, ampak vse, kar je okoli tega, je vredno vsaj polovico.

Tanja: Plezanje se zgodi, ko se vse ostalo uredi. Ko prideš v bazo, je prvi uspeh. Da si postaviš šotor, da ti dela gorilnik, torej da si na suhem in imaš nekaj za jesti, to je osnovno. Plezanje pride pozneje in je pravzaprav pika na i. Bila sva tudi na odpravah, kjer greš z agencijo, kjer je vse osredotočeno na plezanje, ampak za naju to sploh niso prava potovanja, so brez bistvenih odpraverskih izkušenj in doživetij!

Rada obiskujeta bolj odmaknjene stene, ki nimajo dosti obiska, v baznih taborih sta pogosto edina plezalca.

Tanja: Dostikrat sva šla v območja, kjer res nisva vedela, kako bo. In veliko jih je slovelo po slabem vremenu. Ne vem, kakšno srečo imava, ampak na odpravah imava v redu vreme ali pa ga vsaj znava izkoristiti. Ponavadi prideva domov z veliko več preplezanega, kot sva si mislila, da je sploh mogoče.

Andrej: V alpinizmu zadnje čase nekaj pomeni samo alpski stil, do gore pa ljudje prihajamo na zelo različne

načine. Ljudje imajo v Himalaji v bazi napol hotele, vse imajo organizirano. Nekaj drugega je, če ti je izziv priti že do hriba in moraš v to vložiti ogromno navora, če je veliko čejev, možnosti, da stvari ne gredo tako, kot hočeš ... potem je stvar bistveno bolj komplicirana. Midva na alpski način že dostopava do hriba (*smeh*) – malo se šalim. Seveda ni zadaj neke grozne etike, ampak dejstvo je, da če več vложиš, dobiš dosti več tudi nazaj. Sicer iščeva bolj skalne cilje, ki so pretežno pogojeni z nižjimi nadmorskimi višinami. Tu je avantura zaradi opreme, ki jo imamo na razpolago, manjša v primerjavi z velikimi himalajskimi stenami. Ampak če si dodaš avanturo pred plezanjem ali po njem, zahteven dostop *by fair means*, in poskušaš plezati čim bolj lahek, s čim manj opreme, lahko dobiš zelo avanturistične odprave in tudi skalna stena postane nekaj čisto drugega, kot je sicer.

Andrej v smeri All Along the Watchtower v gorski skupini Bugaboos, Kanada, leta 2012
Foto: Tanja Grmovšek

Himalaja vaju torej ne mika?

Tanja: Mene zadnja leta grozno zebe (*smeh*), ne prenašam več mraza tako, kot sem ga recimo pred par leti. Absolutno nimam nobene želje, da bi me mesec in pol zeбло.

Andrej: V Himalaji sva sicer že plezala, a ne na osemtisočake. Oba rada plezava predvsem skalo, čeprav bi bilo zanimivo splezati tudi kakšen malo bolj snežen hrib. Res pa je večina himalajskih odprav povezanih z veliko logistike, ki se ji ne moreš izogniti že zaradi dovoljenj, kar pomeni, da je način odprave tak, ki nama ni blizu. Zato ker vsi hodijo v Himalajo, jaz vsekakor ne bom. Če me bo kdaj zamikal kak tamkajšnji hrib, pa bom mogoče tudi šel.

Zadnje čase sta na odpravah začela plezanje kombinirati tudi z veslanjem.

Tanja: Andrej je prišel na idejo, da se v Kanadi iz odmaknjenege plezalnega področja odpeljeva nazaj v civilizacijo po reki (dobrih 400 kilometrov veslanja). Pol leta prej sva začela trenirati, moj oče nama je pokazal, kako se naj voziva v čolnu za dva. Jaz sem od malega veslala, ampak vedno v kajaku, kjer sem bila sama svoj mojster, ne pa da imam zadaj še enega, ki vesla kontra. Ampak potem so nama reke tako prirasle k srcu, da sva tudi po odpravi z veseljem šla kdaj veslat, za sprostitev, odkrivanje novih krajev, pustolovščino. Prvzaprav naju je veslanje na nek način zasvojilo. Drugače je kot plezanje. Potuješ kot skozi sanje, skozi neko pokrajino ...

Andrej: Oba sva rada v naravi. V hribih tega dobiš veliko, ampak po tridesetih letih samo hribov ugotoviš, da so lahko tudi reke, obrežja in obale oaze ohranjene narave, začneš spoznavati še neki drug svet, ki ti je zelo všeč.

Ampak - ali ni vse skupaj preveč naporno? Odpravita se v divjino, v težke stene in potem si nakopljeta na glavo še kakšno zahtevno reko, da sploh prideta v civilizacijo.

Tanja: V Kanadi³ je bilo zelo težko. Ta odprava z veslanjem nazaj v civilizacijo se je izkazala za zelo trd oreh. Kot si rekla, po plezanju si prvzaprav na začetku avanture. Nekomu, ki pride samo veslat, je to popolna avantura, ti pa si eno že imel in si na začetku nove. To je bilo zame takrat fizično in psihično preveč. Ampak nikoli ne veš, dokler ne poskusiš (*smeh*).

Andrej: Doma se ti zdi super, potem pa ... V Kanadi sva dobila tisti šus divjine, ki si je v Evropi ne znamo predstavljati, osamljenosti in zavedanja, da si odvisen samo od sebe ...

Tanja: Eno so bili napori, ampak cela odprava je bila psihično zahtevna, bila sva sama, Andrej se po navadi na odpravah vedno nekaj potolče, satelitskega telefona nisva imela, ker sva bila preveč "pametna". Karkoli bi se nama zgodilo v hribih ali na reki ... ne vem, koliko jokerjev moraš imeti, da prideš od tam ven. Ko plezam z Andrejem, mi ni do tega, da bi dvigovala svoj nivo, ki je toliko nižji od njegovega, ker mi je bolj pomembno, da prideva v enem kosu nazaj (*smeh*). V zadnjih letih to dojemam povsem drugače. Grem uživati, plezat in podpirati Andreja pri njegovih izzivih, meni je dovolj plezanje zaradi plezanja.

Kljub vajinemu pustolovskemu duhu vaju v divjini, daleč od civilizacije in brez sodobnih pripomočkov za ohranjanje stika z njo spreletavajo nelagodni občutki. Plezata v tako osamljenih stenah bolj obremenjeno ali med plezanjem popolnoma pozabita na težo samote?

Andrej: Skoraj nikoli med plezanjem ne čutim obremenitve. Saj veš, po navadi te je strah stene, potem pa vstopiš, in ko plezaš, ne razmišljaš. Bolj je napeto, težavno, bolj si skoncentriran samo na tisti meter pred sabo. Pri skalnem plezanju težave in nevarnosti niso vzporedne, dostikrat je težavnejši teren celo varnejši, nesreče se pogosteje dogajajo kje drugje.

Tanja: Andrej se po navadi na ravnem poškoduje, ne v steni (*smeh*).

Andrej: Drugače ne bi mogel splezati niti slučajno toliko, kot mi uspe.

Tanja: Ko greva plezat, ne razmišljava, kaj se ti lahko zgodi, ker se ti potem ravno to zgodi. Enostavno takrat odklopiš, pa jaz sem vedno absolutno prepričana, da bo vse v redu. Ko Andrej pleza, vedno mrmram nekaj pozitivno naravnane in ponavadi zleze, skoraj vedno na pogled (*smeh*).

Kdor vaju pozna, ve tudi, da sta zelo brezkompromisna, zagrizena plezalca, ki v steni zlepa ne odnehata - kot je nekoč dejal Andrej, mu je fajta⁴ položen v zibelko. Morda v odmaknjenih stenah malo manj fajta do konca?

Tanja: Kolikor ga poznam, vedno fajta do konca, ne glede na to, kje je (*smeh*).

Andrej: Ne, saj to sta dve različni stvari: eno je prostoplezalni *fajt* do konca, drugo pa je, če bi šel z glavo skozi zid v slabem vremenu, krušljivi steni. Vsekakor z leti postaneš malo bolj previden, pa malo manj zagnan.

Tanja: Moja prednost pa je mogoče to, da bolj ko sem utrujena, bolj sem previdna. Ponavadi nekdo, ko postane utrujen, ne reagira več na nevarnosti, začne delati napake. Zdi se mi zelo pomembno, da bolj ko je zahtevna situacija, bolj znaš prav odreagirati. To ti seveda prinesejo izkušnje in leta, in mislim, da tudi zato v redu peljeva vse odprave. Verjetno bi bil nekdo, ki je manj izkušen, v veliko večji nevarnosti.

Nista pa zaradi brezkompromisnosti nikoli zašla v težave?

Andrej: Ne. Kot sem rekel, ni nujno, da je zato, ker je *fajt*, tudi bolj nevarno. Pri težkem prostem plezanju padec pričnoma ni nekaj usodnega.

Tanja: No, Andrej ima tako visoke meje, da se čez stene, ki bi bile za nekoga drugega nevarne, sprehodi. Če je slabo varovanje, bi nekdo zablokiral, on pa pač gre. Meni čez take stvari ni težko priti kot druga, ampak vem, da bi imela blazne probleme, če bi šla tisto naprej.

Andrej: Jaz sem tak tip, da se spota-knem na pločniku, ampak takrat, ko bo nekaj zelo izpostavljeno ali napeto, bo pa vse šlo perfektno. Ko sem pod adrenalinom, takrat šele začnem delati.

O razlikah v zvezi z dostopnostjo informacij nekoč in danes smo že nekaj rekli, pa vendar - kako se dokopljeta do podatkov?

Vedno sta znala izbrskati zanimive cilje.

Andrej: Mislim, da te mora zadeva najprej zanimati, potem več iščeš in na koncu tudi najdeš. Drugo pa je, da moraš iti, tudi če imaš malo podatkov. Nekdo želi prej vedeti vse, kakšna bo stena, vreme ... Dostikrat pač tega na začetku ne veš.

Tanja: Dosti področij je bilo takih, da nisva vedela, kaj naju čaka. Lahko bi prišla domov tudi praznih rok. Ponavadi te premami ena slika, da si rečeš "kje te to je, tu pa je lepo".

³ Cirque of the Unclimbables, glej PV 2/2011.

⁴ Boj.

Tanja v gorski skupini Bugaboos, Kanada, leta 2012 Foto: Andrej Grmovšek

Andrej: Večina rada hodi tja, kjer je nekdo že bil. Nekateri so ponavljalci, nekdo pa pač vedno išče nekaj novega. Saj marsikdaj to ni nek presežek, ampak midva rada greva tja, kjer ni bilo dosti ljudi, ker nama to predstavlja dodaten raziskovalni čar.

Tanja: Včasih nama je kar žal za področja, ki sva jih obiskala, kjer je bil najin stik z domačini zelo pristen. Ko kasneje pride dosti odprav na neko področje, se to sčasoma degradira in res je težko včasih videti, kako turizem in mi s svojim egoističnim početjem spremenimo ljudi, ki so tam. Deloma si tudi sam kriv za to.

Andrej: Nama je zelo všeč spoznati ljudi, ki živijo tradicionalno življenje, in vzpostaviti z njimi pristen prijateljski kontakt. Zelo je pomembno, kako prišleki funkcionirajo z domačini. Midva poskušava z njimi vedno vzpostaviti enakovreden stik, žal pa ima večina (tudi plezalnih) turistov do domačinov izrazito podcenjujoč in materialistično obarvan odnos.

Tanja: Dostikrat jim greva kaj pomagat ...

Andrej: In pravzaprav so oni vedno zelo veseli gostitelji, od naju ne dobijo nič negativnega.

Tanja: Midva vedno potujeva z lokalnim prevozom. Če prideš v neko okolje z domačini, z javnim avtobusom, ki je pobruhan, na njihov način, je tvoj odnos do domačinov drugačen, kot če se nekam pripelješ z belim džipom, iz katerega ti je skorajda težko stopiti ven, da se ne boš umazal. Zelo pomemben je kontakt z ljudmi ... Hribi so pač lepi, ampak z njimi ne moreš vzpostaviti nekega čustvenega odnosa ... No, mogoče ga kdo (*smeh*).

Svet se torej spreminja zaradi odprav, ampak odprave pa so najbrž spremenile tudi vaju in vajin pogled na svet.

Tanja: Absolutno.

Andrej: Odprave oblikujejo najin pogled na svet. Vsak kulturni šok in primerjava vrednot ti ogromno da, predvsem začneš dojemati, da so vse stvari zelo relativne glede na to, kje si, od kod gledaš ...

Tanja: Vidiš, da ni ene resnice, da to, da gre tebi dobro, po navadi pomeni, da

živiš na račun nekoga drugega ... S tem, ko greš na odpravo, ne glede na to, kam greš, vplivaš na ljudi in na naravo. Tudi če greš v najbolj neokrnjeno naravo, si včasih šokiran – to, da ima en sloj ljudi luksuz, se pozna po vsem svetu. Na Grenlandiji⁵ si recimo misliš, da je neokrnjena narava, pa je morje onesnaženo – najprej ti ni jasno, od kod, potem pa vidiš, da ima to močno zvezo s tvojim razkošjem in načinom življenja.

Sta kdaj razmišljala o tem, da bi na problematiko, ki jo opazita na odpravah, javno opozorila, bila nekakšna okoljevarstvena aktivista? Tomo Križnar recimo zagovarja načelo, da bi tisti, ki hodijo po svetu, morali opozarjati na probleme.

Tanja: Ne soliva rada drugim pameti. Dokler nekdo sam ne občuti težav, ne spremeni svojega mišljenja. Zdi se mi bolj pomembno, da sam nisi enak. Zdi se mi, da največ narediš sam na sebi.

Andrej: Po eni strani je sicer fino biti aktivist, izobraževati in osveščati druge, je pa pri vsakem aktivizmu *fer* prej pomesti pred svojim pragom. In če veš, da nisi toliko boljši, je zelo etično sporno obsojati druge. Včasih si mogoče želim, da bi bila bolj aktivista, ampak nisem tak, da bom šel s transparenti na ulico. Vsak problem ima vsaj dva pola.

Tanja: Vseh težav ne moreš rešiti, pa tudi popolna asketa ne želiva postati, še vedno se za vikend peljeva v plezališče ...

Andrej: Ali pa se usedeva na letalo in skuriva ne vem koliko nafte ... Res pa je, da sva tudi zaradi odprav po ideologiji kar se da antipotrošniška. No, to je relativno, če se primerjamo z Indijo, smo še vedno grozni potrošniki, ampak vsekakor se *bremzava* in raje prisegava na nezreklamirane in manj materialne vrednote.

Kako se po odpravarskem odklopu privadita na ponovno življenje v civilizaciji in vsakodnevne obveznosti?

Tanja: Če se spomnim petnajst let nazaj – ko sem prišla z odprave, sem bila še kak mesec ali dva z mislimi na odpravi. Zdaj naslednji dan preklopim na službo. A je škoda, ker tako hitro preklopim. Najboljše pri odpravah je, da me sčistijo vsega nepotrebnega. Že to, da en mesec nimaš dostopa do interneta in da nisi dosegljiv po telefonu, je absolutni luksuz, ki si ga vsako leto želim vzeti, zato da zbistrim glavo, izostrim, kaj je pomembno in kaj ne. ●

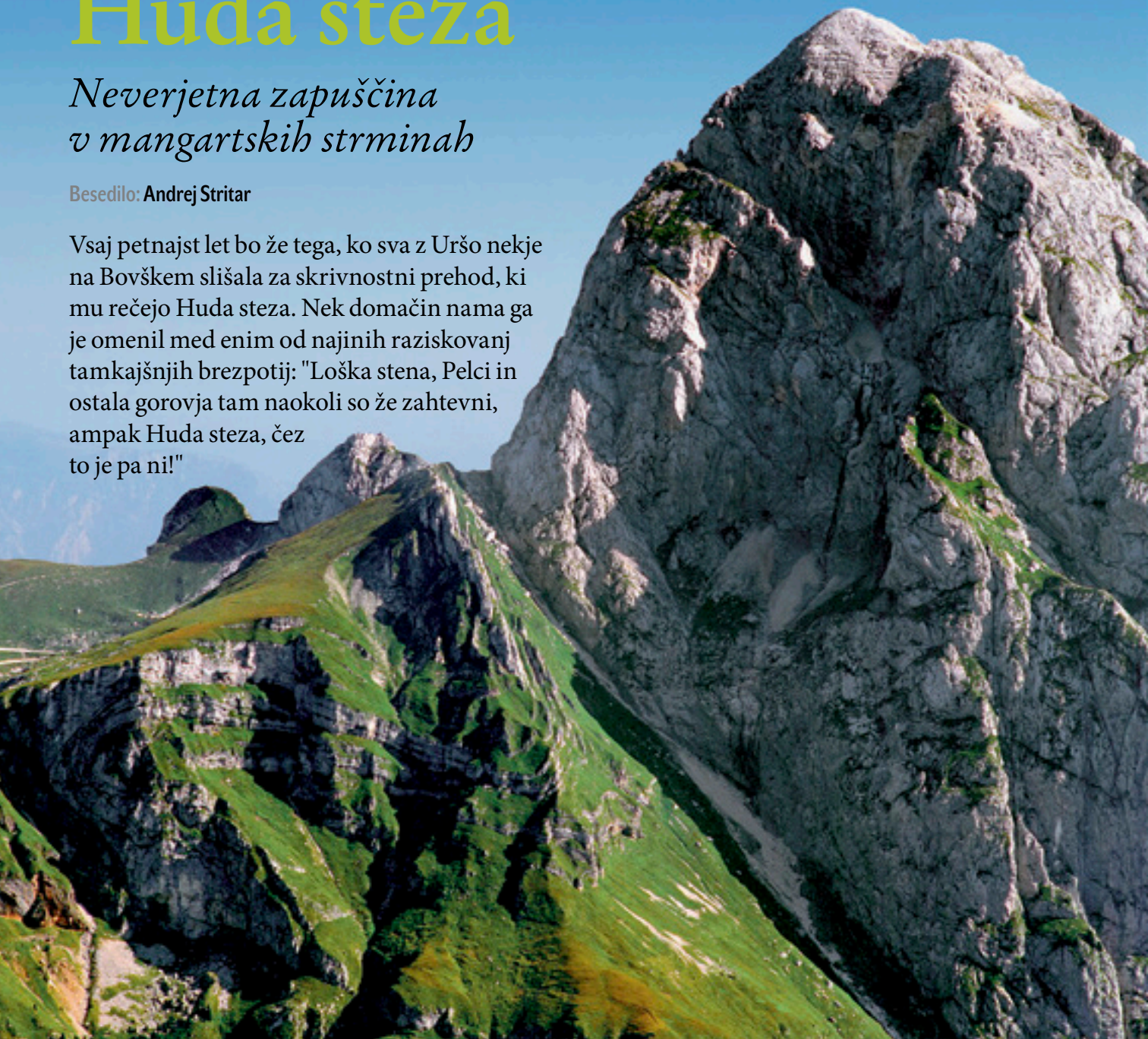
⁵ Glej PV 1/2009.

Huda steza

Neverjetna zapuščina v mangartskih strminah

Besedilo: Andrej Stritar

Vsaj petnajst let bo že tega, ko sva z Uršo nekje na Bovškem slišala za skrivnostni prehod, ki mu rečejo Huda steza. Nek domačin nama ga je omenil med enim od najinih raziskovanj tamkajšnjih brezpotij: "Loška stena, Pelci in ostala gorovja tam naokoli so že zahtevni, ampak Huda steza, čez to je pa ni!"

Čez ta ozki prehod da so nekoč pastirji prenašali ovce na najvišje pašnike pod vrhom Mangarta. Kje točno naj bi to bilo, takrat nisva izvedela, pa tudi iskanje po literaturi ni obrodilo sadov.

Šele pred dvema letoma mi je pri tem pomagal Google. Ko sem se po dolgem času spet spomnil na to staro uganko in pobrskal po spletu, se mi je odprla stran iz Podgornikovih smeri v primorskih stenah. Tam je poleg opisa smeri Južni bok v oklepaju pisalo še Huda steza. Fotografija stene mi je takoj odprla oči. Seveda, to bo to: zelo izpostavljen prehod na zgornje mangartske

travnike. Smer je II. težavnostne stopnje z dolgimi travnatimi odseki!

Potem sem iskal naprej in našel omembo Hude steze tudi v Našem alpinizmu iz leta 1932. Že takrat so se sklicevali na vzpon Adolfa Gstirnerja leta 1898, opisan v Zeitschrift des Deutschen und Österreichischen Alpenvereins leta 1901. Danes se na spletu najde tudi to in z zanimanjem sem prebral naslednji odstavek:

"Z jugozahodne strani Mangarta se je možno povzpeli v veliko grapo, ki preseka južno steno. Pastirji skušajo izkoristiti vsak šop trave, zato so na tamkajšnje travnike vodili svoje ovce

Jugovzhodna stena Mangarta, čez katero je speljana Huda steza. Foto: Oton Naglost

in so s tem sami odkrili južno pot na Mangart. Dostop pa nikakor ni prijeten: ozka stezica vodi skozi južno steno Mangarta čez strme travnate vesine ali naravnost čez navpične skalne skoke. Najhujša je 'Huda steza', travnata polička, široka 30–40 cm, nad katero se na eni strani dviguje navpična stena, na drugo pa se odpira pošasten prepad. Ali, kot mi je slikovito povedal domačin iz Loga: 'Zrak, vse preveč zraka!' Na sredini steze je treba

prestopiti veliko skalo. Mesto je dolgo le kakih 6–8 metrov. Čezenj morajo ovce porivati in vleči z vrvmi. Na travnik tudi po več let nihče ne pride, saj pogosto ni nikogar, ki bi si upal tja pripeljati ovce. Potem ko prekoračiš hudo stezo, te čaka še težko delo. Kakih 50 metrov je prehod še ozek, pa vendarle boljši. Za tem prehodom je treba čez drugo težko mesto, 5–6 metrov visoko, pokonci postavljeno ploščo visoko nad prepadom. Tudi tam ovce potegnejo z vrvmi. Sledi lažja plezarija do travnikov ..."

Zdaj sem vedel, kje to je in približno kako naj bi bilo videti. Prvič smo se tja odpravili poleti 2011 v razširjeni družinski zasedbi. Poleg žene Urše in hčerke Mojce se nam je pridružila še prijateljica Barbara. Oskrbnik mangartske kočice Erik Cuder je vedel za Hudo stezo, čeprav je ni prehodil. Trdil je, da je prehod pred leti z jeklenicami zavaroval nek njegov znanec – lovec.

Prvi poskus

Ob spodbudnih informacijah smo se naslednje jutro podali čez sedelce ob Malem vrhu na koritniško stran po stari, nekoč markirani stezi. Ko se je pot začela spuščati proti dolini, smo zavili levo navzgor v Veliki žleb, ki se spušča izpod sedelca med vršno gmoto Mangarta in Rdečo skalo. Po opisu sodeč naj bi tam nekje bil vstop v steno. Toda v tiste strmine nam ni dišalo, saj so obetale precej več kot pa zgolj II. stopnjo, kaj šele prehod za ovce. Begali pa so nas ostanki zarjavelih jeklenic, ki so bingljali s strmin. Polni dvoma smo začetek iskali višje in našli pravi vstop skorajda čisto na vrhu Velikega žleba. Stečine so vodile prečno iz grape v skro-tast svet, obraz pa se nam je razjasnil, ko smo naleteli na prvo jeklenico oz. aluminijasto vrv. Razrešili smo prvo uganko smeri.

Bili smo na začetku ne pretirano zahtevne, a izpostavljene prečke, ki nas je v slabe pol ure pripeljala v velik amfiteater v osrednjem delu jugozahodne stene Mangarta. Kar nekam veličastno in nebogljenost smo se počutili v tistem odmaknjenem svetu. Nad nami so bile strme stene, čez katere očitno ni bilo lahkega prehoda. Opis in logični premislek sta nam pravila, da moramo še prečno naprej. Toda pogledi na strme trave s prepadom pod njimi so nam nagnali strah v kosti in stopnjevali naše dvome. Kaj pa, če prečenje čeznje le ni prava pot in bi se tam čez po nepotrebnem izpostavljali? Varovati se na takih vodoravnih travnatih prečkah skorajda ne da. Saj se nima smisla izpostavljati, če

nismo prepričani! Morala je kopneta in dekleta so obsedela pri zadnji spodobno veliki skali, kjer so se lahko počutile varne. Jaz pa sem šel prav previdno po zgornjem delu tistih travnatih strmin pogledat, ali je tam prav. Priboril sem se do mesta, od koder je bilo videti nadaljevanje kot precej zahtevna in predvsem izpostavljena plezarija brez jasnega zagotovila, da je tam pravi prehod.

Tisti dan nas ni bilo dovolj v hlačah za tako raziskovanje in smo obrnili. Bilo je še zgodaj in dan smo lepo izpolnili s prijetnim vzponom po Slovenski poti na Mangart.

Izpostavljene trave so najzahtevnejši del ture.

Foto: Urška Stritar

Zvečer pa nas je doma čakalo razsvetljenje. Na eni od fotografij, ki sem jo posnel nekje na začetku prvega prečenja, so bile vidne tiste strme trave, po katerih naj bi nadaljevali iz amfiteatra. Na njihovem koncu se je videlo možno nadaljevanje smeri vodoravno na drobno zeleno poličko. Ko pa sem sliko povečal, se je uganka razvozlala: v soncu se je ob tisti ozki polički lesketala kovinska črta! To bo to! Očitno so tam speljane jeklenice! Tam, do kamor sem

prišel, bi se moral nekoliko spustiti, pa bi bil pri varovalih.

Drugič uspešno

Minila sta leto in dan, preden so se za ponovni poskus spet uskladili vreme, razmere in najin prosti čas. Tokrat sva bila z Uršo sama in sva začela na zadnjem ovinku pred Mangartskim sedlom. Pod zahodno steno Mangarta sva se podala na sedelce proti Rdeči skali. Ta pristop je krajši, saj je vstop tik pod sedlom na drugi strani. Tokrat sva bila psihično bolj pripravljena, saj sva vedela, da imava vse negotovosti neznanega sveta razvozlane. Za vrtoglavi del sva imela s sabo vrv, zelo koristno pa se je izkazalo plezalno kladivo, saj njegova špica odlično prime v travah. Še boljše bi bilo zimsko ledno kladivo ali cepin.

Počasi in previdno sva prečila prvi del travnate prečke do tam, kjer sem končal leto prej. Tudi tokrat se prehod naprej ni zdel logičen, toda vedela sva, da se je treba spustiti raztežaj čez izredno

skromnem roglju, pod tem skrotjem pa je bil prepad.

Toda to je bilo ključno mesto smeri, od tod je sledilo neverjetno uživanje! Bila sva na začetku Hude steze pri nadaljevanju aluminijaste vrvi, ki vse skupaj zelo poenostavi. Prehod je tak, kot ga je opisal Gstirner, manjka le skala, čez katero naj bi bilo treba splezati. Kdo ve, morda so jo domačini enostavno razbili in vrgli v dolino. Prvih nekaj metrov je polička res široka le 30–40 centimetrov in zelo izpostavljena, vendar zaradi varoval nezahtevna. Prav imenitno se je sprehoditi čeznjo visoko nad Koritnico in z veličastnim ostenjem Loške stene v ozadju. Domislil sem se Baumbachovih verzov iz pravljice o Zlatorogu:

"Zdaj dospeje do police ozke,
stena spredaj, zadaj zrak je sinji,
pod nogami pa brezdanje žrelo ..."

Sledil je vzpon čez travnato strmino, še vedno opremljen s kovinsko vrvjo. Očitno je bilo, da je že več let nihče ni uporabljal, saj jo je na več mestih

Kovinska vrv se konča na vrhu skalnega dela, kar je komaj kakih sto metrov nad začetkom Hude steze. Znašla sva se na velikem travniku, ki je nekakšna ogromna rampa v južni steni Mangarta. To je bil nekoč "zaklenjen" poletni svet za izbrane ovce. Zgodaj poleti so jih pastirji spravili čez Hudo stezo, pobegniti s tega travnatega otoka pa niso mogle, saj drugega izhoda zanje ni ne zgoraj ne spodaj. Konec poletja so jih pastirji prišli iskat in jih spet spravili v dolino. To nama je potrdil tudi Bernard Cuder, ki poleti pase na Mangartski planini. Pravil je, da so si v njegovi mladosti zgodaj poleti zadegali jagenjčke okoli vratu in jih prenesli čez Hudo stezo na te travnike. Menda pa je bil problem, če je septembra zapadel zgodnji sneg. Lahko jih je prehitel in jim preprečil vrnitev ovac nazaj v dolino!

Tehničnih težav je bilo na travniku za naju konec. Preostalo je nekaj sto metrov strmega sopihanja navzgor nad tisti amfiteater, ki sva ga prečila spodaj. Pogled navzgor proti izhodu iz tega sveta nama je povzročal nekaj skrbi, toda ko sva se približala skoku v grapi, se je izkazal za prav enostavnega. Le malo je bilo treba poprijeti za skalo in znašla sva se na veliki grebenski rami, ki se je z druge strani dotakne zavarovana Slovenska pot na Mangart.

Huda steza je izpolnila vsa moja dolgoletna pričakovanja in hrepenenja. Zagotovo je to eden najbolj nenavadnih naravnih prehodov pri nas, ki so jih uporabljali domačini v preteklosti. Poleg izredno veličastnega naravnega okolja in gorniškega izziva predstavlja tudi svojevrstno kulturno dediščino. Priča o tem, kako zelo drugačno je bilo življenje v teh krajih nekoč. Kako bistveno drugačne so bile materialne razmere in zato tudi duhovne vrednote, da se je splašalo ukvarjati s tako tveganimi dejanji visoko v gorah zaradi nekaj šopov trave. Po drznosti in domiselnosti najdenih naravnih prehodov in kot kulturno zapuščino bi Hudo stezo lahko postavil ob bok zgolj skrivnostnim Semidam dei Agnei na skrajnem zahodu Zahodnih Julijskih Alp, o katerih sem pisal v Planinskem vestniku pred dvema letoma, s tem da so Semide vendarle še bistveno zahtevnejše in zapletenejše za obisk.

Na koncu naj opozorim, da kljub varovalom in temu opisu Huda steza nikakor ni enostavna tura in ni primerna za moderne feratiste. To je vendarle plezalna smer, ki ji orientacijske težave in predvsem izpostavljena prečka na začetku dajejo značilnosti resnega alpinističnega vzpona. Zato je to izziv predvsem za alpiniste ali pa s spremstvom gorskega vodnika. ●

Ostanki mostička za ovce Foto: Urška Stritar

neprijeten skrotast svet, kjer naj bi se za robom začele jeklenice. Uršo sem lahko varoval z vrha, ko pa sem jaz praskal po tisti krušljivi izpostavljenosti navzdol, sem kar drhtel od nelagodja in zbrano. Nič kaj prijetno ne bi bilo zdrsniti, Urša me je varovala od spodaj zgolj na

prerasla trava. Moral sem jo kar izkopati na plano. Čez naslednjo skalnato ploščo sva morala poplezati, a ni bilo težko, pa še klini pomagajo. V nadaljevanju je v skalah še vedno vidnih nekaj daljših klinov, čez katere so bile nekoč očitno položene deske. Z njimi so naredili mostiček in tako omogočili ovcam prehod. Neverjetno, kako trdo življenje je bilo nekoč v teh dolinah in višavah!

Mojster plezanja in hraber človek

*Michael Innerkofler,
gorski vodnik iz Sextna*

Besedilo: Matija Turk

Ko me je nekoč pot vodila skozi Sexten, sem obiskal vaško pokopališče. Sprehodil sem se med litoželeznimi križi in bral imena. Sredi turističnega utripa kraja je staro pokopališče delovalo brezčasno, kot so brezčasne gore, ki ga obdajajo. Na zidu cerkve sem našel vzdano ploščo z imenom, ki sem ga iskal: "*Hier ruht in Gott Michael Innerkofler, Bergführer und Erschließer der Sextener Dolomiten.*"¹

Pogled mi je preko križev odtaval proti zasneženim goram, ki so se bleščale v majskem soncu. Med njimi so izstopale Croda Rossa di Sesto, Cima Undici in Croda dei Toni, tri izmed mnogih velikih gora Michaela Innerkoflerja.

Začetki gorskega turizma

Izgradnja železnice skozi Pustriško dolino leta 1871 je močno pripomogla

k turističnemu razcvetu Južne Tirolske, ki je bila do konca prve svetovne vojne del Avstro-Ogrske. V Toblachu in okolici so kot gobe po dežju rasli razkošni hoteli. Množice predvsem nemško govorečih turistov so peš ali s kočijami potovale od Toblacha skozi dolino Val di Landro proti Cortini d'Ampezzo in se čudile prelestni gorski naravi.

V zaselku Schluderbach/Carbonin, kjer se od glavne ceste odcepi cesta na Misurino, je pod vrhovi Piz Popene, Monte Cristalla in Crode

Gorski vodnik Michael Innerkofler
(vir: Theodor Wundt, 1895).

Rosse d'Ampezzo v svojem gostišču Hans Ploner gostil lepoto gore željne popotnike. Od tod je gospoda z varne razdalje občudovala gore, prihajalo pa jih je vedno več, ki so si jih hoteli ogledati od blizu. Gorski turizem je

Tri Cine s ceste proti Cortini d'Ampezzo
Foto: Vladimir Habjan

¹ Tu počiva v Bogu Michael Innerkofler, gorski vodnik in odkritelj Sekstenskih Dolomitov.

bil v Dolomitih še v povojih in gorski vodniki so bili redki. Izmed njih je izstopal Santo Siorpaës, ki je zaradi vodenja angleških klientov užival velik ugled tudi izven meja očetnjave. Kot gozdni čuvaj in cestni delavec je bival v cestarski hiši v kraju Gemärk/ Cimabanche, le nekaj kilometrov od Schluderbacha proti Cortini. Pripadal je prvi generaciji dolomitskih gorskih vodnikov. V takšnem okolju pa je že klila nova generacija, ki je dala največjega med največjimi, Michaela Innerkoflerja.

Uspeh na Crotti dei Toni

Michael Innerkofler, po domače Michel (tudi Michl), se je rodil leta 1848 v Sextnu. Ljubezen do gora mu je bila položena v zibel. Mladost je preživel kot pastir in zaradi obilice dela na domači kmetiji za učenje ni bilo časa. Vajen trdega dela si je iskal dodatnega zaslužka in leta 1872 je prišel h gostilničarju Plonerju v Schluderbach. Pri njem je poletni opravljaval različna dela in po potrebi goste vodil v gore. Povpraševanje po vodenju je bilo vedno večje, zato mu je Ploner dovolil,

da se posveti le tej dejavnosti. Vesel, šaljiv in energičen značaj mu je zagotavljal, da ni bil nikoli brez dela. Še bolj so klienti cenili njegovo vzdržljivost, iznajdljivost in občutek za gibanje v skali, ki lahko izvirajo le od človeka, ki se v gorah počuti kot doma.

Vendar se Michael ni zadovoljil le z ubiranjem vrhov, ki so bili na seznamu njegovih klientov. Iskal je izzive, s katerimi se je hotel spopasti sam oziroma v družbi sebi enakih. Za uredništve svojih načrtov je pridobil brata Johanna (po domače Hans, vzdevek

Mala Cina, kot so jo med vzponom na Veliko Cino videli Michael Innerkofler, Kugy in brata Zsigmondy. V ozadju Cima Undici (levo) in Croda dei Toni (desno). Foto: Matija Turk

Gamsmannl), ki se je prav tako ukvarjal z gorskim vodništvom. Gora, ki je Michaela dvignila iz anonimnosti, je ležala pred njegovim pragom. Pogled na Crodo dei Toni iz doline Val Fiscalina se lahko primerja s pogledom na Tri Cine iz doline Val di Landro. Medtem ko je Velika Cina že več let polnila

mošnjičke domačih vodnikov, je Croda dei Toni še vedno stala nedotaknjena. Ker z nobene strani ne kaže šibke točke, se ji je odrekel tudi veliki Paul Grohmann.²

Leta 1874, prav na začetku svoje vodniške kariere, se je Michael z bratom Johannom skozi ozebnik v zahodni steni povzpел na škrbino Forcella Alta med Crodo dei Toni in Crodo Antonio Berti. Po veliki polici sta nadaljevala na vzhodno stran gore, kjer sta našla prehod na vrh. Vzpon je Michaelu prinesel slavo, ki se je ni branil in za njegove usluge so se začeli zanimati eminentni ljudje. Leta 1877 sta se ponovno povzpela na Crodo dei Toni, tokrat v vlogi vodnika. Na vrh sta vodila madžarskega barona Rolanda Eötvösa. Mnogo pozneje sta v isti steni levo od ozebnika potegnili novo smer, ki doseže zgornjo III. stopnjo. Ta smer, Via Innerkofler, danes velja za običajni pristop na Crodo dei Toni, medtem ko je smer skozi ozebnik zaradi pomanjkanja snega že dolgo opuščena.

Na meji mogočega

Leta 1878 so se brata Innerkofler in baron Eötvös namenili na deviško Cima Undici. S police, kjer sedaj poteka zavarovana pot Strada degli Alpini, so splezali do velike police pod vrhom, kjer danes stoji bivač Mascabroni. Od tod so zavili levo v snežni žleb. V njem je padajoče kamenje Johannu poškodovalo glavo, zato je skupaj z baronom počakal ob njegovem vzhodu. Michael je sam nadaljeval do navpične stene pod vrhom. Preko nje se je kot prvi povzpел na glavni vrh Cime Undici in po isti smeri tudi sestopil. Pri tem je bil primoran plezati IV. stopnjo v sestopu, kar je bilo za tiste čase na meji mogočega.

Akademsko izobraženi baron Eötvös, eden izmed vodilnih fizikov svojega časa, se je dobro počutil v družbi obeh bratov in prav nič ga ni motilo, da je imel v gorah glavno besedo Michael, ki ni znal niti brati in pisati. Z njim je opravil še prvenstvene vzpone na Crodo Rosso di Sesto, Crodo dei Rondo, Cima Uno, Cristallino in razvpito Crodo del Lago, če omenimo le nekatere. Leta 1879 je Michael z Georgom Plonerjem, sinom svojega nekdanjega delodajalca, opravil prvi vzpon na Zahodno Cino. Uspehi so mu dali novega poleta in

naslednje leto ga srečamo v skupini Sassolungo, kjer se je sam povzpел na Punto Grohmann in na brezimen stolp, ki od tedaj nosi njegovo ime: Torre Innerkofler. Sedaj so ga klienti najemali predvsem za težje ture, če je bil prezaseden, je vskočil brat Johann. Zaupanje v rdečegradega vodnika je bilo popolno, Gustav Euringer ga je označil kot *Führer ersten Rangs*.³

Michaelovi načrti so se kmalu začeli križati s prvimi samohodci, ki se v Dolomitih niso držali zgolj ustaljenih poti in so brez vodnikov opravljali zahtevne, tudi prvenstvene vzpone. Izmed Treh Cin je ostala neosvojena le še najmanjša in najstrmejša Mala Cina. Leta 1879 je Michael na Veliko Cino vodil Juliusa Kugyja in njegova tovariša, brata Otta in Emila Zsigmondyja. Ko so med vzponom v neposredni soseščini opazovali Malo Cino, je Innerkofler izjavil, da je nepreplezljiva. Vedel je, da to ni res, in s to izjavo je verjetno želel odvrniti pozornost bratov Zsigmondy, katerih drznost in sposobnost je dobro poznal. Malo Cino je hotel pridržati zase. Ko mu je Emil oporekal, da je vzpon možen, ga je zavrnil s znanim odgovorom v svojem tirolskem narečju: "*Ja, wannst Flügel hättst!*"⁴

Skrita želja se mu je izpolnila, ko sta 25. julija 1881 z Johannom kot prva splezala na vrh Male Cine. Z osvojitvijo te prestižne lovorike se je za vedno vpisal v anale alpinistične zgodovine. Vzpon z dolgimi mesti III. in krajšimi odseki IV. težavnostne stopnje je bil takrat izreden uspeh. Naslednji mesec je nanjo vodil prvega klienta, slikarja Demeterja Diamantidija z Dunaja. Še prej sta se v istem dnevu za ogrevanje povzpela na Zahodno in Veliko Cino. Zatem so se vzponi na Malo Cino začeli vrstiti kot po tekočem traku. Kronike beležijo, da se je do leta 1905 nanjo povzpelo že tisoč navez.

S Theodorjem Wundtom na Mali Cini

Leta 1887 je v Dolomite prvič prišel mlad nemški častnik Theodor Wundt. Kasneje je postal imeniten gornik, še bolj kot njegovi podvigi pa so pomembne njegove fotografije. Pri vzponih sta ga namreč spremljala trinožnik in težka škatlasta kamera, s katero je obeležil mnoge zgodovinske trenutke in velike osebnosti iz pionirskih časov alpinizma. V Schluderbachu je po naključju spoznal doktorja Wernerja iz Berlina,

² Paul Grohmann, avstrijski gornik, v obdobju 1863–1869 je v Dolomitih z domačimi vodniki opravil vrsto prvenstvenih vzponov na najvišje vrhove.

³ Prvovrstni vodnik.

⁴ "Da, če bi imel krila!"

ki je bil naslednji dan namenjen na Malo Cino. Ker sam ni imel nobenih gornjskih izkušenj – za Malo Cino še slišal ni – se mu je pridružil. Zdelo se mu je namreč primerno, da začne z "malim". Tako je prvič srečal Michaela Innerkoflerja, ki ga je doktor najel za vodnika.

V škrbini med Veliko in Malo Cino, kjer so odložili nahrbtnike, je spoznal kaj ga čaka. Michael mu je izrecno ukazal, naj odloži tudi svojo fotografsko opremo, sicer zanj ne prevzame nobene odgovornosti. V spodnjem, lažjem delu so plezali nenavezani. Višje so na težjih mestih uporabili vrvi, ki pa je služila zgolj za moralno oporo. Pod najtežjim vršnim delom jima je razložil, da se bodo na vrh povzpeli po njegovi, težji smeri, nazaj pa sestopili po lažji varianti, čez Zsigmondyjev

Piz Popena (levo) in Monte Cristallo (desno) z ledenikom, kjer se je ponesrečil Michael Innerkofler (vir: Theodor Wundt, 1895).

kamin.⁵ Na najtežjem navpičnem delu je Michael sam splezal naprej, nato pa klientoma vrgel vrvi in ju okoli ramen varoval od zgoraj. Če je začutil, da se je Wundtu kje zataknilo, mu je pomagal z enakomernimi potegi vrvi.

Skromno življenje velikega vodnika

Ko ni plezal po gorah, se je posvečal svoji drugi veliki ljubezni, lovu na gamse. Ker se je nad njegovimi podvigi navduševala tudi dunajska gospoda, ga je stari Ploner prepričal, da skupaj obiščejo cesarsko mesto. V to je nerad privolil, saj je bila ravno tedaj sezona lova na višku. Na dunajski železniški postaji jih je pričakala svečana delegacija. Ko je Michael še ves utrujen od nočne vožnje v svojih težkih okovankah stopil iz vagona, mu je na gladkih marmornatih

⁵ Otto in Emil Zsigmondy ter Ludwig Purtscheller so se leta 1884 brez vodnika povzpeli na Malo Cino in v vršnem delu plezali po kaminu levo od kamina, kjer sta prvotno plezala brata Innerkofler. Danes je v uporabi njihova varianta, saj je Innerkoflerjev kamin preveč kršljiv.

tleh spodrsnilo. Ležeč na tleh je požel bučen smeh in iz množice se je zaslišalo: "Brž prinesite vrvi, da zavarujemo tirolskega gorskega vodnika! Drugače se nam na Dunaju še ubije." Kljub temu da je bil slavna oseba, je živel skromno in ves denar vlagal v svoje posestvo. Če se je v gorah zgodila nesreča, je nesebično priskočil na pomoč. S Crode dei Toni je pomagal reševati Uttersona Kelsoja,⁶ ki je bil prepričan, da mu bije zadnja ura, in je celo že odslovil vodnika, brata Johanna, naj ga pusti v miru umreti. Poškodbe le niso bile tako hude in še istega poletja se je Kelso z Michaelom ponovno odpravil v gore.

Kar je bilo za tiste čase neobičajno, je to, da je popolnoma zavračal alkoholne pijače. Zato ga je toliko bolj žalostilo, ker je bil k pitju nagnjen brat Johann, zvesti spremljevalec pri njegovih podvigih. Zaradi te slabosti ga je dan pred pomembnimi vzponi zaklenil v sobo, kjer mu je stregel le z vodo. V nasprotju z današnjo športno doktrino, kjer se pri plezanju daje velik pomen nogam, je bil Michael drugačnega mnenja. Zaradi fizičnega dela je imel v rokah izredno moč in pri plezanju se je zanašal zgolj nanje. Zdelo se je, da je skala njegov element in da se mu v steni ne more nič zgoditi. Ni se zgodilo v skali, ampak na ledeniku, pri sestopu z gore, ki jo je poznal kot lasten žep.

Tragedija na Cristallu

20. avgusta 1888 ob tretji uri zjutraj je Michael Innerkofler z gimnazijskima učencema iz Münchna, Rudolfom Wiesbeckom in Gustavom Dimrothom, zapustil Schluderbach. Skozi dolino Val Fonda so se namenili na Monte Cristallo, na katerega je Michael, naj se sliši še tako neverjetno, splezal več kot tristokrat. Vrh tega je na Cristallo potegnil več prvenstvenih smeri. Vzpon čez razpokani ledenik in dalje po policah in grebenu na vrh je potekal kot običajno. Ne na ledeniku in ne v skali se niso navezali, ker je Michael to smatral za nepotrebno.

Po kratkem postanku na vrhu so se še pred osmo obrnili proti dolini, saj se je Michaelu mudilo nazaj v Schluderbach, da bi lahko istega dne opravil še eno vodniško turo. Pri sestopu so se navezali. Na začetku ledenika, malo pod sedlom Passo del Cristallo, jim je pot zaprla tri metre široka razpoka. Po daljši poti bi jo lahko obšli, ker pa se mu je mudilo, je Michael klienta, ki

⁶ William Edward Utterson Kelso, škotski gornik. S Santom Siorpaësom je opravil prvi pristop na Monte Duranno.

sta navzdol hodila pred njim, usmeril na snežni most, ki so ga prečkali že pri vzponu. Ko je Wiesbeck stopil na most, se je pod njegovo težo podrl. Padel je v razpoko in za seboj potegnil še Dimrotha. Ker je tudi med sestopom po ledeniku pustil klienta privezana na kratki razdalji, Michael ni imel časa, da bi odreagirala na njun padec. Z vso silo ga je v trenutku vrglo naprej, z glavo je udaril v rob razpoke in izginil vanjo.

Gimnazijca sta imela srečo in sta brez resnih poškodb pristala na nogah kakšnih petnajst metrov globoko. Innerkofler je z glavo naprej strmo-glavil še kak meter dlje. Potegnila sta ga k sebi in začela klicati na pomoč. Nesrečo je opazovalo več navez, ki so se vračale z gore. Prva sta na pomoč

Uspeh na Crodi dei Toni (desno) je Michaelu Innerkoflerju prinesel slavo. Na Cimi Undici (levo) se je začelo dolgoletno, plezalsko uspešno prijateljstvo med bratoma Innerkofler in madžarskim baronom Eötvösom.

Foto: Janez Turk

prihitela vodnika Pietro de Santo Siorpaès⁷ in Pietro Dimai. Najprej sta iz razpoke potegnila Michaela, ki je medtem že podlegel hudim poškodbam glave. Prihiteli so še drugi vodniki, iz planinskih palic (*Bergstock*) so izdelali sani in nesrečnega vodnika prinesli tja, kjer se je vse skupaj začelo, v Schluderbach.

V svoji alpinistični karieri je Michael Innerkofler opravil okoli trideset prvenstvenih vzponov. Poleg neverjetnega števila vodniških tur je s svojimi prvenstvenimi vzponi prestavljal meje mogočega. Podajal se je v stene, kamor se drugi niso upali. Na že osvojene vrhove je iskal nove, težje smeri. Dejaven je bil predvsem v svojih domačih gorah, med Sextnom in Cortino d' Ampezzo. Za razliko od Santa Siorpaèsa ni nikoli zahajal v tuje gore. S svojo izredno energijo je nizal zahtevne vzpone enega za drugim, celo v istem dnevu. Pred njim bi klonili mnogi današnji lovci na rekorde.

⁷ Sin Santa Siorpaèsa.

Velike zasluge za uspehe je imel njegov brat Johann, ki pa je vedno stal skromno ob strani. Ravno ko je kazalo, da bo počasi umiril svoje strasti, saj je začel celo razmišljati o poroki, je doživel tragičen konec. Zaradi poti, ki ji je zvesto sledil, je postal del alpske legende, njegovo delo pa so nadaljevali Hans, Veit, Sepp in mnogi drugi iz znamenite rodbine Innerkofler. ●

Viri

Walter Musizza in Giovanni de Dona: *Personaggi e storie del Cadore e di Ampezzo*, 2007.

Italo Zandonella Callegher: *I Signori delle Cime*, 2003.

Julijus Kugy: *Iz življenja gornika*, 1968.

Theodor Wundt: *Sulle Dolomiti d'Ampezzo* (1887-1893), 1996 (faksimilie originala iz 1895).

Gustav Euringer: Sextner Hochtouren, *Zeitschrift des Deutschen und Österreichischen Alpenverein*, 13, 1882, 280–295.

Gustav Dimroth: Unglücksfälle, Zu dem Unfälle Michel Innerkofler's, *Mittheilungen des Deutschen und Österreichischen Alpenverein* 18, 1892, 221–222.

Čelada skupine Spalti di Toro

Cima Cadin degli Elmi, 2424 m

Besedilo: Marjeta Štrukelj

Pravijo, da je najlepši pogled na dolomitsko gorsko skupino Spalti di Toro s planine Vedorcia, ki se razprostira le približno sto metrov nižje od kočice Tita Barba, 1821 m. Večer je že bil in prepozno za vzpon do nje, zato sva v kraju Domegge di Cadore poiskala cesto prek jezera Centro Cadore, ki se sprva zažene strmo, nato pa zmerneje nadaljuje na orografsko desnem bregu reke Rio Talagona vse do prijazne kočice Padova na Pradi Toro, 1278 m.

Ob ozki cesti sva opazila nove oznake za izmenični režim prometa, a zdaj je bil že čas brez omejitev, na voljo spretnim šoferjem, ki dobro obvladajo vzvratno vožnjo vse do primernege mesta za srečanje na (pre) ozki cesti. On je naštudiral turo že doma, zato mi ni bilo treba drugega, kot da se udobno predam in uživam. Še višinske razlike se mi ni ljubilo preračunavati, kaj šele primerjati jo z opisanim pristopom iz druge doline (od jezua Sottocastello). Zemljevid združi označeni poti tik pod

sedlom Forcella Spe, 2010 m, in to je bilo zame čisto dovolj.

Pa drugo jutro z dvodnevno turo v nogah ni šlo tako gladko, še manj hitro. Po prvem vzponu prek vznožja Collalta na Casel de Col, 1450 m, se pot dolgo spušča do struge Rù de Val, kjer lahko preberemo, da je nazaj do kočice Padova uro hoda. Brez višinomera sem vedela, da sva po debeli uri spet na izhodiščni višini, kar je potisnilo višinsko razliko ture proti 1.500 metrom. Misel na utrujeni povratek čez ta preval ob koncu dneva

je bila nadležna, a je k sreči zapustila glavo že onkraj novega mostu, zgrajenega iz štirih trdno *sklamfanih* brun.

Popolna predanost kraju in času

Par minut višje, na robu manjše jase, stoji stara, a trdna bajta z napisom Casel de Valle, 1360 m, kjer pod nadstreškom najdemo zapise iz nekdanjih urbarjev Centro Cadore – Domegge o razvoju in življenju te skromne planine skozi čas. Tu je razpotje k višje ležeči "matični", po obsegu neprimerljivo večji planini

Vedorcia in levo proti Forcelli Spe, pomembnemu prehodu v dolino Cimoliana. Kljub temu da je zaklenjena, klopce pred bajto pripovedujejo zgodbe pastirjev, nekatere od njih iztrgane pozabi tudi s pomočjo radovednih raziskovalcev nekoristnega sveta, da z njimi bogatijo opise smelih podvigov, druge še vedno živijo svoje na videz skromno življenje. A prav te so skriti dragulji, bogastvo na robu sodobnega, skoraj ponorelega sveta. Harmonija, ujeta v fotografije, naju povsem prevzame.

V ruti, zavezani na zatilju, se sklanja nad kup dračja, kjer je pravkar zanetila ogenj, svetloba poudarja miren smehljaj na obrazu, oči izražajo vse čare kraja in trenutka. Lepe, a odločne poteze ženi mehča skrivnostna milina, njena hči v objektiv lovi trenutek te planine in zajame vso materino ljubezen. Popolna predanost, prežeta z utrinki sreče, ogreje srce tudi popotniku in ga obdari s čarobnim prahom izpolnitve. Ali ne bi še midva opustila načrtov in se predala temu neskončnemu miru, ki ga ponuja

Nad širnimi melišči se dviga bleščeča podoba Cime Cadin degli Elmi. Foto: Marjeta Štrukelj

samotna planina? Glava hoče, a srce ne da. Iznad gozda se nad strmimi melišči neustavljivo poganja v nebo Cima Cadin degli Elmi¹, visoko družbo ji delata Cimi Cadin di Vedorcia in Cadin di Toro. Na levi krnico z nasršenimi stolpi varuje grad Castello di Vedorcia.

¹ Elmo (it.) čelada, šlem

Pogled od bivaka Gervasutti (spodaj desno) na venec gora nad dolino Val Cimoliana, mizasta gora na sredini je Monte Pramaggiore, 2478 m.
Foto: Marjeta Štrukelj

Po odločitev pod macesne

Planina naju je posrkala in pogled na uro ni bil nič več spodbuden. "Pa stopiva samo do sedla," sva se nostalgичno odlepila od tega kraljestva miru in tišine, še potoka ni bilo slišati sem čez razpotje. Voda se ponekod le nežno preliva prek mehkega žameta, na prelomih hipoma v kaskadah polni tolmine, iz katerih se nato spet in spet živo pretaka prek zelenih mahov. Pot zapusti vodo in se strmo dviga skozi mešani, pretežno iglasti gozd. Prevladuje bor, tudi smreko najdemo, a z višino macesni prevzamejo primat in se postopno redčijo med vse gostejšim rušjem, dokler to v svoje naročje ne ujame strmih melišč. Nad njimi stene kipijo v nažagan greben vrhov, dolomitskih stolpov in ostric. Preblizu sva, da bi lahko z enim pogledom ujela to škrbasto zobovje – v resnici ume-tniško stvaritev, ki se je zdaj kar preveč

bleščala v opoldanski vročini. Umik pod macesne s širokega prodišča suhe struge je bil več kot dobrodošel, požirek in malica tudi. Med zobanjem se razgledujeva. "Tja gor da se pride samo z enko?" podvomim. "Danes je tako in tako prepozno," zaključim logično in predlagam: "Greva rajši do kočice Tita Barba in se vrneva prek Vedorcie, da si vrhove dobro ogledava?" Od kočice sem vabljivo udobno *prišpalcira* pot Alta via Dolomiti št. 6 in se tik pod sedlom Spe združim s potjo 352, po kateri sva prišla. Preslišim vprašanje in vrtam dalje: "Ne, to ni mogoče, od tod je vse videti zelo pokonci, pa nič težkega da ni?" "Tako pravi opis, še vrvi ne potrebujeva." "Pojdiva se razgledat na sedlo, da bova za drugič vedela," z diplomatsko trmo vztrajam pri – resnici na ljubo – njegovem načrtu, "če bo čas, se lahko spustiva še do bivaka, rada bi ga videla."

Presenečenje proti bivaku Gervasutti

Vzpon na široko razpotegnjeno Forcello Spe je res prijeten, pot zložno dovijuga na najnižjo točko med Cimo Spe in grebenom Cresta di Santa Maria, a se strmo prekobali v znano Val Cimoliano. Monte Duranno in Cima dei Preti sta tu, a kje je bivak? Zemljevidi so lahko veliki prevaranti, kadar človek površno v glavi ustvari sliko, ki je v naravi ne najde. Eno od reber se spušča globoko in predstavlja kar pošteno pregrado, onkraj katere čepi tista rdeča konzerva. Že prečiva v levo. Z vsakim korakom je strmina bolj konkretna, stezica pa ožja. Utihneva, precizno postavlja nogo pred nogo v zbitem grušču, nikjer oprimka, nobene možnosti za varovanje, še za dihanje ni prostora. Gladki boki te pregrade so prečno zelo nagubani, harmoniki ni kraja in najmanjša napaka na zglajenem toboganu pelje v večnost! Končno spodaj zagledava rdeči cilj ..., še nisva stopila "iz dreka", že uzreva novo priložnost: sledi so v isti višini vztrajale na skrotastem pobočju nad bivakom.

Hudobec je brž prigoval: "Zgrabita, zakaj bi izgubljala višino? Bivak, eh ... konzerva, taka kot vse druge. Poiščita še tisto Sveto Marijo!" Kar ni in ni odnehal in midva nisva spustila niti metra višine, čeprav je pot krenila navzdol. Prečenje nama zagotovo odkrije

Niz nešteti stolpov, stolpičev in rogčev – Spalti di Toro, kot jih vidimo od kočice Ciareido v Marmarolah. Foto: Marjeta Štrukelj

Forcello Santa Maria, med Cresto di Santa Maria in vršnim delom Cime Cadin degli Elmi (koliko enostavnejša imena gora imamo pri nas doma), od koder se lahko po strmi grapi vrneva direktno pod macesne, kjer sva malicala.

Stezica je ponikala v grušču, postala je stečina v rušju, tako je šlo okrog robov malo gori in malo doli, skratka, prav kmalu sva ugotovila, da bi se nama spust do bivaka bogato obrestoval. Pot so nadelovali le rogati štirinožni prijatelji, zalotila sva jih na paši, kjer se trate varljivo končajo v strmih prepadih. Osamljeni možic naju je naposled pognal do prave škrbine, od koder sva najprej premerila prostranost planine Vedorcja. Ime *forcella* je dosti prerazkošno za tako ozek prehod. Razpotegnjeno po Val Talago nisva radovedno pokukala še v lonce gospodinjam v Domegge. Prazni? Seveda, nedeljsko kosilo so že zdavnaj pripravili. Druga ura je bila proč. A kaj vse se vidi šele z vrha?

Radovednost zmaguje

Ko sva preverila, da sestop po grapi ne bo prezahteven, sva s Forcelle Santa Maria poskusila proti vrhu. Nobenega tavanja, možicev sva našla na pretek, neverjetno enostavni prehodi so se odpirali drug za drugim, tako rekoč prava označena pot se odpira prek strmega razčlenjenega skalovja in naprej na viseči pašnik, nad njim prečijo možici v levo po skrotju in se znova poženejo prek pragov proti vrhu. Prijetno poplezavanje, le na grušč je tu in tam treba zares skrbno paziti. Med prehodi sem nejeverno zmigovala z glavo ob misli na nedostopni severni obraz, ki iz žabje perspektive cagavim šodrovcem res ni obetal zmage. Smetano tam poberejo alpinisti, ki po teje poti le sestopajo.

Razgibana gorska veriga vzdolž orografsko levega brega reke Piave od Lozza di Cadore do Longarona spada v Karnijske Predalpe, ki so v tem delu najpogosteje imenovane Dolomiti d' oltre Piave (Dolomiti na drugi strani Piave) ali Dolomiti Friulane (Furlanski Dolomiti). Krono na trebušastem gozdnem podnožju sestavljajo skupine Cridole, Monfalconi in Spalti di Toro, katere jugozahodni branik je v članku opisana Cima Cadin degli Elmi. Del verige med bližnjo Forcello Spe in Scodavacco prečijo še trije označeni prehodi prek sedel Segna, Montanaia in Monfalcon di Forni, vsi dosegljivi od kočje Padova.

Nobeno od petih sedel ni nižje od 2000 metrov, vrhovi nad njimi so visoki med 2300 in dobrimi 2500 metri. Nanje ne vodijo markirane poti, še manj ferate. Tu in tam je kakšen najlažji pristop I. stopnje, običajno pa v okviru II. do III. težavnostne stopnje, kateri od njih je celo označen z rdečimi pikami. Vse ostalo je darilo virtuozom skale in svobode. Pomembni vrhovi poleg Cime Cadin degli Elmi so v Spalti di Toro še Cima Vedorchia, Cima Cadin di Toro, Cima Talagona, Castellato, Pala Grande, Cima Both in vmes še podskupina Castello di Vedorcja. Na vzhodni strani verigo v vznožju povezuje dolina Val Cimoliana.

Kako do sem: V kraju Domegge di Cadore poiščemo most čez Piavo oz. jezero Centro Cadore in sledimo oznakam za kočjo Rif. Padova do parkirišča 200 m pred kočjo. Za njo poiščemo označeno pot 352 prek Forcelle Spe do bivaka Gervasutti. Iz Slovenije dosežemo Domegge di Cadore prek Trbiža po avtocesti do izvoza za Tolmezzo, naprej na prelaz Passo Mauria. Spustimo se v Lorenzago, krenemo levo mimo Lozza v Domegge di Cadore, ki ga lahko dosežemo tudi z juga po primorski avtocesti prek Trsta ali Gorice, nadaljujemo do Belluna, naprej za Longarone in Pieve di Cadore proti Calalzu. Takoj za njim smo v kraju Domegge di Cadore.

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot do Forcelle Spe, proti bivaku označeno, vendar

zahtevno prečenje gladkih pobočij, neoznačene sledi do Forcelle Santa Maria, naprej proti vrhu z možici označen vzpon v okviru I. težavnostne stopnje. Grušč na povratku do sedla terja vso pazljivost, tik pod sedlom pa se že dričamo po strmih melišču na nezahtevno markirano pot 352.

Oprema: Običajna oprema za visokogorje, čelada.

Nadmorska višina: 2424 m

Višina izhodišča: ok. 1000 m

Višinska razlika: absolutno 1137 m, vmes ok. 200 m spusta in ponovnega vzpona

Izhodišče iz Pieve di Cadore: Zapeljemo se prek jezua Sottocastello, nadaljujemo po cesti do gozdarske kočje, kjer parkiramo na ok. 1000 m.¹ Po označeni poti št. 350 gremo prek planine Tamari do kočje Tita Barba na 1821 m, nato do stika s potjo 352 tik pod Forcello Spe.

Na Forcello Spe iz doline Cimoliane vodi pot št. 356 ali v nekoliko zahtevnejšem prečenju od kočje Pordenone proti bivaku Gervasutti pot št. 352. V Cimoliano se pripeljemo iz Longarona, zanimiva pa je tudi vožnja iz Maniaga skozi slikovito dolino Val Cellina mimo jezera Barcis.

Koči in bivak: Koča Rifugio Padova, 1287 m, telefon 0039 043 57 24 88, odprta tudi pozimi, cesta teptana; Koča Rifugio Tita Barba, 1821 m, telefon 0039 043 53 29 02; bivak Giusto Gervasutti, 1940 m, 9 ležišč, stalno odprto.

Časi: Vzpon 4–5 h

Sestop 2–3 h

Skupaj 6–8h

Sezona: Junij–oktober.

Vodnik: Paolo Salvini: Dolomiti le piubelle cime del Cadore. Grafica Sanvitese, 2005.

Zemljevida: Dolomiti del Centro Cadore, Tabacco 016, 1 : 25.000; Dolomiti di Sinistra Piave, Tabacco 021, 1 : 25.000.

¹ Med 9. in 13. uro je prepovedana vožnja od kočje proti kraju Domegge, med 14. in 17. uro pa v nasprotni smeri.

Kljub časovni stiski sva se na vrhu vrtela v krogu debele pol ure in se pasla po lepotah Dolomitov to- in onstran Piave. Ne glede na geografsko opredelitev, ki to področje z imenom Furlanski Dolomiti šteje v Karnijske Predalpe, je morda celo bolj dolomitsko od Dolomitov samih in hkrati zbor najboljših razglednikov na bližnje Marmarole, širne Sekstenske Dolomite in vedno prepoznavne prvake, kot so Antelao, Pelmo, Marmolada in Civetta. Nad bližnjo Cimoliano pa vladata mogočna Cima dei Preti in lepi Monte Duranno. Oba proti Cridoli pazljivo sledita koraku Ajdovske deklice, da ji drobencljanje med nadrénjanimi vrhovi ne zavozla nog ali ne zmeša glavé.

Z glavo v oblakih v skromnejši maniri sva podaljšala seznam želja in urno v sestopu poskušala nadoknaditi jutranje postopanje na planini. Pazljivo, priložnost za pravo hitenje se je pokazala šele na vožnji po melišču, na dnu katerega sva spet ujela znano pot 352. Malo sva sanjala še o bližnjici, ki bi nama prečno visoko pod Collaltom prihranila ponovni vzpon, pa je ruševja tu odločno preveč, da bi pod noč tvegala plavanje v zelenem morju. Umno sva tokrat potegnili iz rokava znano definicijo bližnjice, ki je najdaljša možna pot med točko A in točko B. Zato sva se v miru na znani poti predala zadovoljstvu, ki je že malo mejilo na samohvalo – kaj bi šele bilo, če bi zares odkrila to presneto bližnjico?

Z NAMI NA POT

Kraljica slovenskih gora

Škrlatica

Škrlatica s Triglava
Foto: Mirko Bijuklič

Škrlatica je druga najvišja gora v Sloveniji. Če je Triglav kralj, potem je Škrlatica kraljica Julijskih Alp. Ležita že tako, da se spogledujeta čez globoko dolino Vrat. Poleg višinske razlike dobrih sto metrov se razlikujeta še v številu obiskovalcev preko leta. Na Škrlatici nas bosta za razliko od Triglava pričakali samota in tišina.

Besedilo: Bor Šumrada

Za vzpon na njen vrh se je treba krepko potruditi, saj na poti ni veliko planinskih koč oziroma postojank, kjer bi se lahko okrepčali, kot to lahko storimo, če se vzpnemo na Triglav iz katerekoli smeri.

Portret Škrlatice

Škrlatica nima tako visoke, mogočne in znane stene, kot je Triglavška severna stena, vendar je njena podoba znana vsakemu, ki pogosto obiskuje slovenske gore. Podoba njene mogočne, z visokimi stebri razčlenjene severozahodne stene pa je dobro poznana vsem obiskovalcem prelaza Vršič, saj se med vožnjo po cesti iz Kranjske Gore ves čas kaže njena mogočna podoba nad visokogorsko krnico Veliko Dnino. Najlepša je prav

ob sončnem zahodu, ko celotna stena zažari škrlatno rdeče.

Prvi vzpon na Škrlatico se je zgodil leta 1880, torej kar dobrih sto let za prvim vzponom na Triglav. Opravil ga je dr. Julius Kugy s trentarskima gorskima vodnikoma Andrejem Komacem in Matijo Kravanjo. To je bil prvi Kugyjev vzpon s Komacem, ki je potem postal njegov najljubši vodnik. Staro ime za Škrlatico je Suhi plaz in pred prvim uspešnim vzponom je veljala za nedotaknjeno, saj je bila poznana kot nekakšno gamsje pribežališče.

Na vrhu Škrlatice stoji križ, ki so ga prvič postavili člani Turistovskega kluba Skala leta 1934 v spomin na Sandija Wisiaka. Ta je bil idejni vodja postavitve, vendar je prezgodaj

preminil, da bi doživel slovesno postavitve. Križ so leta 1953 neznanci vrgli čez severozahodno steno, ponovno pa je bil postavljen leta 1996 ob 75-letnici ustanovitve TK Skala.

Geografski pregled območja

Ko se peljemo po gorenjski avtocesti proti Jesenicam, nam pogled s ceste uhaja na dolgo verigo Julijskih Alp na obzorju. Poleg najizrazitejšega Triglava nekoliko desno od njega med množico vrhov opazimo tudi Škrlatico. Pomaknjena nekoliko nazaj med druge vrhove je od daleč manj opazna. Njena najslikovitější podoba z dobrih 700 metrov visoko severozahodno steno se kaže z Vršiča. Mogočno se dviguje nad dolino Krnice, celotna višinska razlika od vrha do dna doline pa je več kot 1600 metrov.

Sosednja desna vrhova v tem mogočnem zidu nad dolino Krnice sta Rakova špica, 2545 m, in Rogljica, 2547 m. Glavni greben Škrlatice se nadaljuje v smeri severovzhoda po žagastem grebenu Financarji proti Visokemu Rokavu, 2646 m. Na severni strani

Vršna zgradba Škrlatice nad krnico Zadnji Dolek

Foto: Peter Strgar

1

2

3

1 V zelo zahtevnem delu poti na Škrlatico

Foto: Bor Šumrada

2 Na vrhu Foto: Tjaša Kompara

3 Koča v Krnici Foto: Bor Šumrada

Škrlatna barva gora nad Krnico

Foto: Boštjan Odar

padata njena severna in severozahodna stena v krnico Velika Dnina, na južni strani pa je širok južni greben, ki se nižje razširi v pobočja nad dolino Vrat.

Na južni strani ima Škrlatica dve večji krnici, ki ju ločuje prav južni greben. Krnico V Kotlu na njeni jugovzhodni strani obkroža skupaj z grebenom Financarjev in vrhovi Rokavov, krnico Zadnji Dolek na njeni jugozahodni strani pa objema z Rogljico, Rakovo špico in Dolkovo špico, 2591 m. Vsi ti vrhovi v okolici Škrlatice so bolj ali manj nedostopni za neizurjene gornike, saj nanje ne vodi nobena markirana pot. Izjema je le Dolkova špica, ki je dostopna z bližnje Rdeče škrbine.

Vzponi na Škrlatico

Na Škrlatico pelje samo ena markirana pot, in sicer iz krnice Zadnji Dolek, dostop do nje pa je mogoč z več izhodišč. Največkrat uporabljena so Vrata. Kljub višinski razliki 1700 metrov nam vzpona ne olajša nobena oskrbovana postojanka oziroma planinska koča. Na poti gremo mimo bivaka IV, kjer lahko zasilno prešpimo in turo razdelimo na dva dni, če se nam zdi prenaporna za enega. Drugo izhodišče je Krnica, od koder se vzpnemo preko strme Kriške stene ter nato v dolgem prečenju pod vrhovi Dovškega Gamsovca, Dolkove špice in Rogljice dosežemo Zadnji Dolek. Najudobnejši, vendar daljši je vzpon od Pogačnikovega doma na Kriških podih. Od tam se povzpnemo najprej mimo slikovitih jezer na Kriških podih do vrha Kriške stene, kjer se

INFORMACIJE

Dostop: Možnih je več izhodišč. V Vrata se pripeljemo po makadamski cesti iz Mojstrane (odcep ceste Jesenice–Kranjska Gora). V Krnico pridemo s ceste Kranjska Gora–prelaz Vršič (tretja serpentina ceste ali od mosta čez Pišnico, preden se začne cesta vzpenjati proti prelazu). V Zadnjico v Trenti se lahko pripeljemo preko Vršiča z gorenjske strani ali mimo Bovca s primorske strani.

Planinske koče in bivak: Pogačnikov dom na Kriških podih, 2050 m, mobilni telefon 051 221 319; Aljažev dom v Vratih, 1015 m, telefon 04 589

51 00, mobilni telefon 031 384 011; Koča v Krnici, 1113 m, mobilni telefon 031 301 773; Bivak IV na Rušju, 1980 m.

Literatura: Tine Mihelič: Julijske Alpe. PZS, 2009.

Tine Mihelič: Julijske Alpe, severni pristopi. Sidarta, 1998.

Andrej Mašera: 55 zavarovanih plezalnih poti. Sidarta, 2011.

Zemljevidi: Triglav, 1 : 25.000; Triglavski narodni park, 1 : 50.000; Julijske Alpe, vzhodni del, 1 : 50.000.

nam priključi pot iz doline Krnice, nato sledimo skupni poti do cilja. Do Pogačnikovega doma se lahko vzpnemo tudi iz Zadnjice.

Vsem vzponom oziroma pristopom je skupen zadnji del iz krnice Zadnji Dolek. Poleg strmega melišča, ki ga je treba premagati, preden vstopimo v trebušasto in slikovito jugozahodno steno, je potrebna previdnost vse do vrha. Vzpon v prvem delu poteka s prečenjem jugozahodne stene, kjer so nam pri težjih in izpostavljenih prehodih v pomoč varovala. Nekatera mesta so dokaj strma in za manj izkušene je priporočljiva uporaba vrvi, čelada pa je zaradi konfiguracije terena obvezna. Po prečenju stene nas markirana pot privede na južni greben. Z lažjim plezanjem po skalah in grušču v zmernem vzponu dosežemo vrh.

Kot smo omenili, je to edini markirani pristop na Škrlatico. Poznavalci in izkušeni gorniki pa imajo na voljo tudi nekaj drugih biserov, ki jih nudi ta škrlatna gora. Verjetno je najmarkantnejši pristop po severovzhodnem grebenu z Visokega Rokava. Greben velja za

zelo ozkega in prepadnega, razbitega in pretrganega z nešteto strmimi stolpi ter škrbinami. Vzpon po njem je pravo alpinistično dejanje, pri katerem je treba imeti nekaj izkušenj in znanja alpinistične tehnike. Med alpinisti velja za vreden cilj tudi severozahodna stena Škrlatice, ki jo poleg dveh izrazitih stebrov na vsaki strani masiva vodoravno razpolavlja široka in manj strma gredina, kjer poteka lažja alpinistična smer Škrlatiške grede. Orientacija ni najlažja, izkušenim gornikom pa predstavlja zanimiv cilj. Čeprav skala ne velja za najbolj kompaktno, pa v steni alpinisti lahko najdemo kar nekaj zanimivih smeri, ki so seveda vredne obiska.

Pozimi Škrlatica sameva. Za zimskega velja vzpon iz krnice V Kotlu, ki jo dosežemo preko ozke Rokavske škrbine med Visokim in Srednjim Rokavom. Iz krnice se povzpnemo po zmerno strmi snežni gredini na južni greben, kjer v okviru letne poti dosežemo vrh. Tura je primerna le za zelo izkušene gornike, ki poznajo teren in so večji uporabe zimske opreme in tehnike. ○

Pristop iz doline Vrat je eden najdaljših v Julijskih Alpah. Foto: Oton Naglost

Škrlatica je največ obiska deležna iz Vrat. Pot je dolga in naporna, skrajšamo si jo lahko s prenočevanjem v Bivaku IV. Pot je tudi tehnično zahtevna, saj moramo med vzponom prečiti nekaj izpostavljenih in zahtevnih mest, kjer so nam v pomoč varovala. Z vrha lahko uživamo v čudovitem razgledu na Julijske Alpe. Od nas je višji samo Triglav, ki ga opazujemo na drugi strani doline Vrata.

Zahtevnost: Zelo zahtevna označena pot. Tura je dolga, naporna in zahteva ustrezno fizično, zaradi strmega terena ter plezalskih mest pa tudi dobro psihično pripravo.

Oprema: Običajna gorniška oprema ter čelada in samovarovalni komplet, v zgodnjem poletju cepin in dereze zaradi morebitnih snežišč.

Nadmorska višina: 2740 m

Višina izhodišča: 1015 m

Višinska razlika: pribl. 1725 m

Izhodišče: Aljažev dom v Vratih. WGS84: 46,4090, 13,8435
Do sem se pripeljemo po makadamski cesti iz Mojstrane (10 km).

Koča in bivak: Aljažev dom v Vratih, 1015 m, telefon 04 589 51 00, mobilni telefon 031 384 011; Bivak IV na Rušju, 1980 m.

Časi: Aljažev dom–Bivak IV 2.30 h

Bivak IV–Škrlatica 3 h

Sestop 4 h

Skupaj 9.30 h

Sezona: Kopna sezona.

Vodnika: Tine Mihelič: Julijske Alpe, PZS, 2009; Tine Mihelič: Julijske Alpe, severni pristopi, Sidarta, 1998.

Zemljevidi: Triglav, 1 : 25.000; Triglavski narodni park, 1 : 50.000; Julijske Alpe, vzhodni del, 1 : 50.000.

Vzpon: Od parkirišča se mimo Aljaževega doma v Vratih odpravimo v smeri markirane poti, ki prečka travnik zraven koč. Najprej se lagodno vzpenjamo po kolovozu v bukovem

Špič, Visoka Martuljska Ponca, Oltar in Škrlatica nad Krnico in Pišnico Foto: Matej Vranič

Na Škrlatico se lahko povzpemo tudi s severa. Tura je dolga, pot vodi skozi Krnico z razgledom na Škrlatico ter stene Prisojnika in Razorja.

V zatrepu doline, kjer je Kriška stena najnižja, se po markirani poti dvignemo na drugo, južno stran. Pot zavije proti Škrlatici in se pod vrhovi Dovškega

Gamsovca, Rogljice, Dolkove špice in Rakove špice vzpenja proti steni Škrlatice do stika s potjo iz Vrat v Zadnjem Dolku.

Zahtevnost: Zelo zahtevna označena pot. Tura je dolga, naporna in zahteva ustrezno fizično, zaradi strmega terena ter plezalskih mest pa tudi dobro psihično pripravo.

Oprema: Običajna gorniška oprema ter čelada in samovarovalni komplet, v zgodnjem poletju cepin in dereze zaradi morebitnih snežišč.

Nadmorska višina: 2740 m

Višina izhodišča: pribl. 1000 m

Višinska razlika: pribl. 1740 m

Izhodišče: Tretja serpentina ceste Kranjska Gora–Vrhič. WGS84: 46,4433, 13,7723

Koča: Koča v Krnici, 1113 m, mobilni telefon 031 301 773.

Časi: Izhodišče–Koča v Krnici 45 min

Koča v Krnici–vrh Kriške stene 3 h

Vrh Kriške stene–Škrlatica 3 h

Sestop 4–5 h

Skupaj 10–12 h

Sezona: Kopna sezona.

gozdu, višje pa po gruščnati poti skozi vse redkejši gozd. Kmalu pridemo na plano, kjer sledimo poti v smeri bližnjega Stenarja, 2501 m. Hodimo med rušjem in travo, višje (levo Stenarska vratca, nemarkirana pot) pa stopimo na gruščnata in travnata pobočja prostranih podov. Kmalu pridemo v bližino bivaka, ki je od poti oddaljen le dobro minuto, sami

pa sledimo markirani poti za Škrlatico. V slabe pol ure pridemo od bivaka na travnat greben, ki je začetek jugovzhodnega grebena Dolkove špice, 2541 m. Poti sledimo okoli grebena pod njeno vzhodno steno. Višje se povzpemo v gruščnato kotanjo Zadnji Dolek pod stenami Škrlatice in Dolkove špice. Kmalu zavijemo

desno (levo Rdeča škrbina in Dolkova špica). Od stene Škrlatice nas loči še vzpon po strmih melišču, nato pa stopimo na bolj strm in kompakten svet. Prehod preko slikovite trebušaste stene poteka nekoliko v desno. Tu so nam v strmih prehodih v pomoč varovala, ponekod pa si moramo pomagati sami. Po prečenu in strmih vzpenjanju dosežemo

južni greben Škrlatice, kjer se nam odpre pogled na globoko kotanjo V Kotlu pod Rokavi. Do vrha nas čaka še gruščnat južni greben, ki ga v lažjem plezanju in vzpenjanju premagujemo vse do razglednega vrha s križem. **Sestop:** Sestopimo po poti vzpona.

Bor Šumrada

Škrlatica, 2740 m, iz Krnice

Vodnik: Tine Mihelič: Julijske Alpe, PZS, 2009.
Zemljevidi: Triglav, 1 : 25.000; Triglavski narodni park, 1 : 50.000; Julijske Alpe, vzhodni del, 1 : 50.000.
Vzpon: Pot se od parkirišča malo spusti, nato nas pripelje do travnika, od koder v rahlem vzponu skozi gozd pridemo do koč. Od koč nadaljujemo še skozi gozd, nato sledita grušč in vedno bolj strm vzpon proti zatrepu doline, sprva še med redkimi drevesi, nato pa po strmih melišču rahlo levo do stene. Pot čez steno je zavarovana, paziti moramo na gornike pod sabo zaradi možnosti proženja kamenja. Na vrhu Kriške stene nadaljujemo levo navzdol (oznaka) in na naslednjem razpotju zopet zavijemo levo proti Škrlatici (desno Bivak IV). Pot preči vzhodna pobočja Dovškega Gamsovca, 2440 m, in se strmo vzpne na Rdečo škrbino med Rogljico, 2547 m,

in Dolkovo špico, 2541 m. Na drugi strani nas čaka strm in neprijeten spust do melišč v kotanji Zadnji Dolek in do razpotja (desno Bivak IV). Od stene Škrlatice nas loči še vzpon po strmih melišču, nato pa stopimo na bolj strm in kompakten svet. Prehod preko slikovite trebušaste

stene poteka nekoliko v desno. Tu so nam v strmih prehodih v pomoč varovala, ponekod pa si moramo pomagati sami. Po prečenu in strmih vzpenjanju dosežemo južni greben Škrlatice, kjer se nam odpre pogled na globoko kotanjo V Kotlu pod Rokavi. Do vrha nas čaka še gruščnat južni greben, ki ga

v lažjem plezanju in vzpenjanju premagujemo vse do razglednega vrha s križem. **Sestop:** Sestopimo po poti vzpona ali po markirani poti v Vrata, vendar si moramo v tem primeru organizirati prevoz do vršiške ceste.

Bor Šumrada

S Kriških podov vodi na Škrlatico udoben pristop. Foto: Peter Strgar

Iz Zadnjice preko Kriških podov je pot na Škrlatico najdaljša, premagati pa moramo tudi največjo višinsko razliko. Tako dolge ture se po navadi lotevamo v dveh dneh, saj lahko

udobno prespimo v Domu na Kriških podih. Pot je zelo slikovita in razgledna, poleg čudovitih pogledov na naše najvišje vrhove pa uživamo tudi v razgledih na Kriška jezera.

Zahtevnost: Zelo zahtevna označena pot. Tura je dolga, naporna in zahteva ustrezno fizično, zaradi strmega terena ter plezalskih mest pa tudi dobro psihično pripravo.

Oprema: Običajna gorniška oprema ter čelada in samova-rovalni komplet, v zgodnjem poletju cepin in dereze zaradi morebitnih snežišč.

Nadmorska višina: 2740 m

Višina izhodišča: pribl. 650 m

Višinska razlika: pribl. 2100 m

Izhodišče: Parkirišče v začetku doline Zadnjice. WGS84: 46,3840, 13,7739

Sem se lahko pripeljemo preko Vršiča z gorenjske strani ali mimo Bovca s primorske strani.

Koča: Pogačnikov dom na Kriških podih, 2050 m, mobilni telefon 051 221 319.

Časi: Parkirišče v Zadnjici–Kriški podi 3–4 h

Kriški podi–Škrlatica 4 h

Sestop 6 h

Skupaj 13–14 h

Sezona: Kopna sezona.

Vodnik: Tine Mihelič: Julijske Alpe, PZS, 2009.

Zemljevidi: Triglav, 1 : 25.000; Triglavski narodni park, 1 : 50.000; Julijske Alpe, vzhodni del, 1 : 50.000.

Dolkova špica, 2591 m, iz Vrat

Dolkova špica z južne strani Foto: Bor Šumrada

Dolkova špica je z višino 2591 metrov deveta najvišja gora v Sloveniji. A kljub temu da sodi med najvišje slovenske vršace, ni deležna ravno veliko obiska. Po navadi jo gorniki obišejo ob vzponu na Škrlatico, saj lahko po zgornji

poti, ki gre čez Rdečo škrbino, pridemo po grebenu do vrha Dolkove špice v slabe pol ure. Zanimiv je tudi jugovzhodni greben, ki je zelo zahtevno brezpotje s plezanjem do II. težavnostne stopnje. Do vrha lahko pridemo po zahodni

in vzhodni strani gore. Obe poti, ki ju bomo tudi opisali, peljeta mimo Bivaka IV.

Zahtevnost: Zahtevna markirana pot. Tura je dolga, naporna in zahteva ustrezno fizično pripravljenost.

Oprema: Običajna gorniška oprema ter čelada, v zgodnjem poletju cepin in dereze zaradi morebitnih snežišč.

Nadmorska višina: 2591 m

Višina izhodišča: 1015 m

Višinska razlika: 1576 m

Izhodišče: Aljažev dom v Vratih. WGS84: 46,4090, 13,8435

Do sem se pripeljemo po makadamski cesti iz Mojstrane (10 km).

Koča in bivak: Aljažev dom v Vratih, 1015 m, telefon 04 589 51 00, mobilni telefon 031 384 011; Bivak IV na Rušju, 1980 m.

Časi: Aljažev dom–Bivak IV 2.30 h

Bivak IV–Dolkova špica 2.30 h

Sestop 3–4 h

Skupaj 8–9 h

Sezona: Kopna sezona.

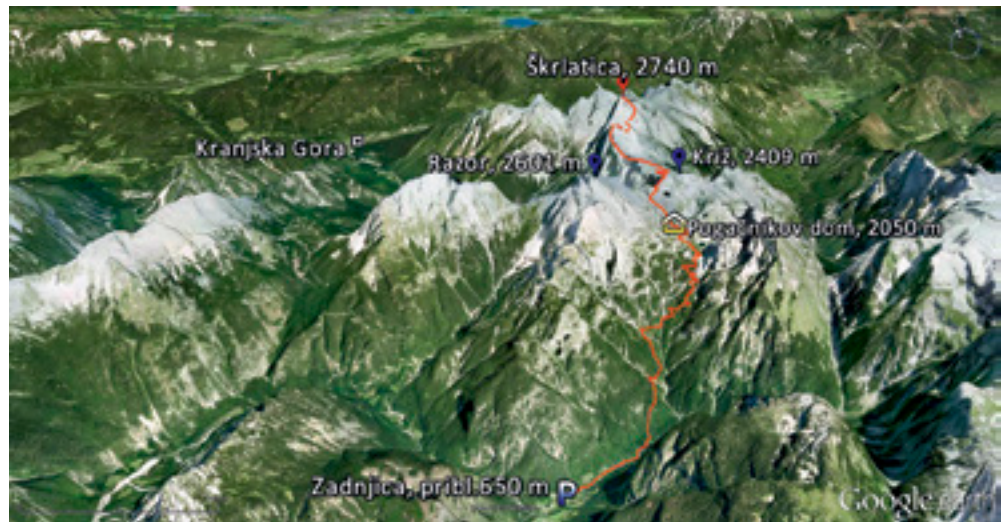
Vodnik: Tine Mihelič: Julijske Alpe, PZS, 2009.

Zemljevidi: Triglav, 1 : 25.000; Triglavski narodni park, 1 : 50.000; Julijske Alpe, vzhodni del, 1 : 50.000.

Vzpon: S parkirišča gremo po cesti do zapornice, nato pa sledimo tablam za Pogačnikov dom na Kriških podih. Pot, ki je ostanek nekdanje mulatjere, je zelo široka in nas v začetku vodi po gostem gozdu, ki više postaja redkejši. Ko smo nad gozdno mejo, pridemo do bližnjega Spodnjega Kriškega jezera, kjer lahko malce posejimo. Od jezera nas široka pot pelje naprej do razcepa (desno Vrata) malo pod kočo. Od kočice nadaljujemo proti Razorju, kmalu nad njo pa zavijemo desno (razpotje). Hodimo po razgibanem kraškem terenu (na desni Kriška jezera).

Vzpon je zmeren in po grušču in v rahlem poplezavanju dosežemo Bovška vratca, 2375 m (desno odcep poti na Križ), malo nižje pa se nam z leve priključi pot iz Krnice preko Kriške stene. Z vrha Kriške stene nadaljujemo levo navzdol (oznaka) in na naslednjem razpotju zopet zavijemo levo proti Škrlatici (desno Bivak IV).

Pot preči vzhodna pobočja Dovškega Gamsovca, 2440 m, in se strmo vzpne na Rdečo škrbino med Rogljico, 2547 m, in Dolkovo špico, 2541 m. Na drugi strani nas čaka strm in neprijeten spust do melišč v kotanji Zadnji Dolek in do razpotja (desno Bivak IV). Od stene Škrlatice nas loči še vzpon po strmem melišču, nato pa stopimo na bolj strm

in kompakten svet. Prehod preko slikovite trebušaste stene poteka nekoliko v desno. Tu so nam v strmih prehodih v pomoč varovala, ponekod pa si moramo pomagati sami. Po prečenju in strmem vzpenjanju dosežemo južni greben Škrlatice, kjer se nam odpre pogled na globoko kotanjo V Kotlu pod Rokavi. Do vrha nas čaka še gruščnat južni greben, ki ga

v lažjem plezanju in vzpenjanju premagujemo vse do razglednega vrha s križem.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona ali po markirani poti v Vrata, vendar si moramo v tem primeru organizirati prevoz do vršiške ceste.

Bor Šumrada

Dolkova špica, 2591 m, iz Vrat

Vzpon: Od parkirišča se mimo Aljažvega doma v Vratih odpravimo v smeri markirane poti, ki prečka travnik zraven kočice. Najprej se lagodno vzpenjamo po kolovozu v bukovem gozdu, višje pa po gruščnati poti skozi vse redkejši gozd. Kmalu pridemo na plano in sledimo poti v smeri bližnjega Stenarja, 2501 m. Hodimo med rušjem in travo, višje (levo Stenarska vratca, nemarkirana pot) pa stopimo na gruščnata in travnata pobočja prostranih podov. Kmalu pridemo v bližino bivaka, ki je od poti oddaljen le dobro minuto, sami pa sledimo markirani poti za Škrlatico.

V slabe pol ure pridemo od bivaka na travnat greben, ki je začetek jugovzhodnega grebena Dolkove špice, 2541 m. Poti sledimo okoli grebena pod njeno vzhodno steno. Više se povzpemo v gruščnato kotanjo Zadnji Dolek pod stenami Škrlatice

in Dolkove špice. Kmalu se proti desni odcepi pot na Škrlatico, mi pa sledimo (levo) markirani poti na Rdečo škrbino. Melišče postaja vedno bolj strmo, v zadnjem delu tik pred škrbino pa preide v strmo in sprano gruščnato pobočje, kjer moramo stopati previdno. Do same škrbine nam pomaga

nekaj jeklenic. Nato stopimo na prijaznejšo stran, kjer se nam odpre pogled proti zahodu. Tu zavijemo levo (oznaka) po markirani poti in se v lažjem poplezavanju povzpemo na vrh Dolkove špice.

Sestop: Sestopimo po markirani poti nazaj do razpotja nad Rdečo škrbino. Tu zavijemo

levo proti zahodu, proti Kriški steni in Kriškim podom. Markirana pot najprej preči kraške pode, markacijam pa sledimo proti Bivaku IV, od koder po že znani poti sestopimo do izhodišča v Vratih.

Bor Šumrada

Pogled na Bernino vzpona na Piz Palù Foto: Vladimir Habjan

Mogočni ledeni orjak Bernina se dviga v osrednjem grebenu Engadinskih Alp/Engadiner Alpen na jugu Švice oziroma severu Italije. Sosede po višini prekašatoliko, da se edini izmed njih dvigne nad 4000 metrov in je za Slovence najbližje dostopni štiritisočak. Poleg normalnega dostopa na

vrh od kočice Marco e Rosa lahko pristopimo tudi iz švicarske Pontresine. Pot poteka od kočice Rifugio Diavolezza, prečka ledenik Vadret Pers, nato pelje po skalnem hrbtu Fortezza. Nadaljuje se po snežišču pod grebenom Bellavista in višje po zgornjem delu ledenika Morteratsch. Zelo priljubljen, vendar

zahtevnejši vzpon na Bernino vodi po severnem grebenu Biancograt (45°, III).

Zahtevnost: Zahtevna ledeniška tura (PD+) s kombiniranim skalnim plezanjem in z najtežjim mestom na grebenu Spallagratt (III). Za vzpon je potrebno znanje gibanja v ledeniškem svetu, neizurjenim priporočamo spremstvo vodnika.

Oprema: Popolna oprema za ledeniško navezo, cepin, dereze.

Nadmorska višina: 4049 m

Višina izhodišča: 1990 m

Višinska razlika: 2059 m (od kočice Marco e Rosa 440 m)

Izhodišče: Campo Moro, parkirišče pri umetnem jezeru Lago di Campo Moro. WGS84: 46,3041, 9,9292

Do sem se pripeljemo po avtocesti Ljubljana–Sežana–Benetke–Brescia, izberemo izvoz za Iseo in se vozimo proti severu skozi Darfo do Edola, kjer zavijemo levo in se čez prelaz Aprica spustimo v

dolino Sondrio. V kraju z istim imenom zavijemo desno v dolino Val Malenco in se po ozki vijugasti cesti zapeljemo v Campo Moro oz. do konca ceste do umetnega jezera.

Koče: Rifugio Zoia, 2021 m, telefon 0039034 245 14 05; Rifugio Carate Brianza, 2336 m, telefon 0039 034 2452560; Rifugio Marinelli Bombardieri, 2813 m, telefon 0039 034 251 15 77; Rifugio Marco e Rosa, 3609 m, telefon 0039 034 251 53 70.

Časi: Campo Moro–Rifugio Marco e Rosa 7–8 h
Rifugio Marco e Rosa–Piz Bernina 2 h

Sestop 6 h
Skupaj 15–16 h

Sezona: Junij–september.

Vodnika: Tomaž Vrhovec in drugi: Najvišji vrhovi v Alpah, PZS, 2005; Richard Goedeke: Vsi štiritisočaki Alp po običajnih smereh, Sidarta, 2004.

Zemljevidi: Piz Bernina, 1277, Landeskarte der Schweiz,

Grand Combin, 4314 m

Vršna zgradba Grand Combina, prekrita z debelo snežno odejo Foto: Antonio Giani (St. Cristophe, Valle d'Aosta, Italija)

Grand Combin je eden najmogočnejših štiritisočakov v Alpah. Velikanski skalni kolos, močno zasnežen in prekrit z ledom, daje vtis gore skoraj himalajskih razsežnosti. Dviga se v zahodnem delu Valiških Alp, malo severneje od švicarsko-italijanske meje. Pravzaprav ga tvorijo kar trije vrhovi, vsi visoki čez 4000 metrov: Combin de Valsorey, 4184 m, ki mu proti vzhodu sledi glavni vrh Grand Combin de Grafeneire, 4314 m, vršni greben pa se nadaljuje še do tretjega vrha Combin de la

Tsessette, 4141 m. Vznožja Grand Combina prekrivajo obsežni ledeniki, ravno pod severnimi stenami se začne eden največjih švicarskih ledenikov Glacier de Corbassière. Severna pobočja so skoraj povsem prekrita s snegom in ledom, proti jugu pa pada strma skalna stena, pod katero je tudi nekaj manjših ledenikov, ki pa počasi izginjajo.

Zahtevnost: Alpinistični vzpon, III/II, večinoma I (AD–). Zelo zahtevna,

dolga in naporna tura. Zelo sposobni gorniki nealpinisti se je lahko lotijo samo v spremstvu gorskega vodnika. Plezanje otežuje precej slaba kakovost kamnine, pogosto lahko naletimo na požledeno skalovje, novozapadli sneg pa lahko turo še dodatno zaplete. Vse te možnosti moramo upoštevati pri vzponu in se zavedati, da je lahko tura tudi nekoliko nevarna.

Oprema: Popolna oprema za ledeniško navezo in plezanje, cepin, dereze.

Nadmorska višina: 4314 m

Višina izhodišča: 1632 m

Višinska razlika: 2682 m

Izhodišče: Vas Bourg St. Pierre v dolini Val d'Entremont ob cesti, ki pelje iz Aoste v Martigny. WGS84: 45,9482, 7,2094 Iz Slovenije se peljemo po italijanskih avtocestah po Padski nižini v dolino Val d'Aosta do kraja Aosta. Tu zavijemo proti severozahodu čez znameniti prelaz Grand St. Bernard (ali hitreje skozi predor pod njim) v Švico do Bourga St. Pierre, ki je 37 km pred Martignyjem. Od Ljubljane je 7–8 ur vožnje.

Koča: Cabane de Valsorey, 3037 m, jugozahodno od Grand Combina,

s širnimi razgledi na Mont Vélan, Grandes Jorasses in Mont Blanc.

Koča premore 60 ležišč, 20 pa jih je še v zimski sobi. V spomladanskem času je običajno močno zasedena (mimo gre turni smuk Chamonix–Zermatt), zato sta nujni tako rezervacija kot tudi njena odpoved. Telefon 0041 (0)27 787 11 22, www.valsorey.ch.

Časi: Izhodišče–Cabane de Valsorey 4.30–5 h

Cabane de Valsorey–Grand Combin de Grafeneire 5–6 h

Grand Combin de Grafeneire–Cabane de Valsorey 4–5 h

Cabane de Valsorey–izhodišče 2.30–3 h

Skupaj tridnevna tura 16–19 h

Sezona: Poletni meseci.

Vodniki: Richard Goedeke: Vsi štiritisočaki Alp, Sidarta, 2004; Martin Moran: The 4000 m Peaks of the Alps, Alpine Club, 2007; Michael Waeber: Walliser Alpen, Bergverlag R. Rother, 1993.

Zemljevidi: Mont Blanc – Grand Combin, LKS 5003, 1 : 50.000; Monte Bianco/Mont Blanc, Kompass WK 85, 1 : 50.000; Grand Combin, Meridiana Montagne, 1 : 40.000 in 1 : 15.000.

1 : 25.000; Bernina – Sondrio, Kompass 93, 1 : 50.000; Bernina, Meridiani Montagne, 1 : 50.000.

Vzpon do koč: S parkirišča gremo preko jezua do začetka markirane poti do koč Rifugio Carate Brianza, 2336 m. Pot se najprej strmo povzpne po jugozahodnem pobočju Sasso Moro, 3108 m, in ga zaobide, nato pa dolgo hodimo po položnem terenu. Nad koč Carate leži škrbina Bochetta delle Forbici, 2636 m, od koder se nekoliko spustimo po severozahodnem pobočju Cime di Musella, 2021 m. V kratkem, a kar strmim vzponu pridemo do koč Rifugio Marinelli Bombardieri, 2813 m, od koder je z zahodne strani lep pogled na južno pobočje Bernine in koč Rifugio Marco e Rosa, 3609 m. Pot naprej zavije vzhodno čez grušč na prelaz Passo Marinelli Occidentale, 3087 m. Z njega se spustimo do ledenika Vedretta di Scerscen superiore. Po njem nadaljujemo severno

do skalnega praga, na katerem stoji koč Rifugio Marco e Rosa. Prestop s snežišča v steno je lahko težaven, a ga olajšajo vrvi, vse do koč pa pelje ferata.

Vzpon od koč: Od koč Rifugio Marco e Rosa se vzpnemo na strmo snežišče proti njegovemu desnemu robu do skalnega začetka

grebena Spallagrat. Po grebenu plezamo (I–II), dokler ne pridemo do strmega odstavka (III), ki ga preplezamo s pomočjo klinov in svedrovcev, ki pa služijo zgolj za varovanje. Nadaljujemo do italijanskega predvrha Spalla, 4020 m, vendar nas od vrha ločita še zelo ozek in izpostavljen snežni greben ter

nekaj skalnega plezanja po vzhodnem pobočju Bernine. **Sestop:** Sestopimo po poti vzpona.

Irena Mušič Habjan

Grand Combin, 4314 m

Vzpon do koč: Na južnem koncu vasi Bourg St. Pierre gremo po cesti, ki pelje v stransko dolino Valsorey. Čez dobre pol ure dosežemo Plan de Pey, 1827 m, do koder bi se lahko pripeljali, vendar je parkirišče zelo majhno in pogosto zasedeno. Nadaljujemo po levih pobočjih doline do odcepa poti proti koči Cabane du Vélán, malo naprej pa dosežemo planino Chalet d'Amont, 2198 m. Kmalu nad planino pridemo do skalne zapore, ki jo skozi žleb premagamo s pomočjo varoval. Končno nas pot pripelje do uravnave Grands Plans, 2502 m, kjer se odpre širen pogled proti jugu na mogočni Mont Vélán, 3734 m, ki je mejna gora z Italijo. Tu se pot usmeri proti severovzhodu. Čaka nas še dobrih 500 višinskih metrov napornega in nekoliko monotonega vzpona v okljukih po strmih pobočjih do koč Cabane de Valsorey, 3037 m, ki jo vidimo že od daleč.

Vzpon od koč: Od koč gremo po ledeniški moreni do izginjajočega ledenika Glacier de Meitin in čezenj do vznožja strme grape, ki pelje proti istoimenskemu sedlu. Če je v grapi dovolj snega, se povzpne kar po njej (45°), sicer pa

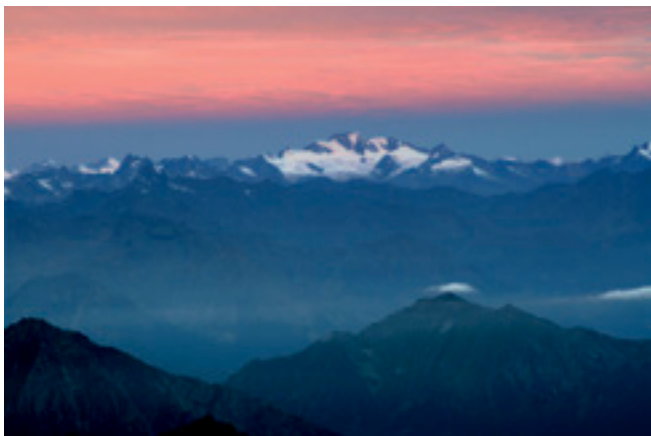

poplezavamo po skalnem rebu levo od nje do sedla Col du Meitin, 3611 m (dobri dve uri od koč). Tu se začne resnejši del ture. Šo lahko skalovju splezamo do vznožja prve skalne stopnje v grebenu Meitin. Visoka je 350 m, plezanje ni pretežno, plezamo v glavnem po sami grebenški rezi, le tu in tam se kakemu težjemu mestu izognemo po desnih (južnih) pobočjih.

Na vrhu stopnje je previs, ki ga obidem po južni strani, potem pa po strmi zajedi splezamo nazaj na greben (III). Drugi skalni stopnji se prav tako izognemo po desni strani, po žlebu z belo skalo (II), do snežne rame, ki nas skoraj vodoravno pripelje do tretje stopnje. Preplezamo jo več ali manj po robu (II+), težjim mestom se zopet izognemo v desno. Kmalu po grebenu

dosežemo zahodni vrh Combin de Valsorey, 4184 m, težav je konec, do glavnega vrha se sprehodimo po snegu. Najprej se malo spustimo do širokega sedla, od koder se nekoliko strmeje povzpne do vrha Grand Combina de Grafeneire. **Sestop:** Sestopimo po poti vzpona.

Andrej Mašera

Dan ugaša, pogled z Monte Rose na Gran Paradiso v daljavi. Pod vrhom se razprostirajo širni ledeniki. Foto: Vladimir Habjan

Gran Paradiso je najvišji vrh Grajskih Alp in edini alpski štiritisočak povsem na italijanskem ozemlju. Leta 1922 je bil v tem območju ustanovljen prvi italijanski narodni park Parco Nazionale del Gran Paradiso na površini 70.000 hektarjev, že leta 1856 pa je italijanski kralj Viktor Emanuel II. tam proglasil svoje osebno lovišče in tako zaščitil kozoroga, ki je bil že tik pred

izginotjem v Alpah. Prvi so se na Gran Paradiso povzpeli leta 1860 J. Cowell in W. Dundas z vodnikoma J. Payotom in J. Tairrazom z zahodne strani, kjer danes poteka klasični pristop. Mogočna gora je obdana s številnimi ledeniki, vršni greben pa tvori niz zanimivih skalnih stolpov iz gnajsa. Gran Paradiso velja za lažji štiritisočak, zato mu množičnega obiska ne manjka. Kljub temu

pa moramo pri vzponu premagati več kot 2000 višinskih metrov, kar ni mačji kašelj. Je tudi odlična aklimatizacijska tura za kasnejši vzpon na Mont Blanc.

Zahtevnost: Zahtevna ledeniška tura (PD-). Objektivnih nevarnosti je malo, pot je skoraj vedno dobro uhojena in se izogiba ledeniškim razpokam. Nevarna lahko postane ob nenadnem snežnem metežu in megli, saj zlahka zaidemo iz prave smeri. Prav tako je treba upoštevati, da je tura naporna in terja dobro telesno pripravljenost.

Oprema: Popolna oprema za ledeniško navezo, cepin, dereze.

Nadmorska višina: 4061 m

Višina izhodišča: 1960 m

Višinska razlika: 2041 m

Izhodišče: Vas Pont v dolini Valsavarenche. WGS84: 45,5243, 7,2011 Do nje se pripeljemo po avtocestah čez Padsko nižino in skozi dolino Val d'Aosta. V kraju Villeneuve zavijemo z glavne ceste levo in se po dolini Valsavarenche vzpnemo do Ponta. Kraj postaja vse bolj

živahno turistično središče s hotelom, kampom in velikim parkiriščem v zaselku Breuil južno od vasi, kjer je pravo izhodišče za vzpon. Od Ljubljane do Ponta lahko računamo do 7 ur vožnje.

Koča: Rifugio Vittorio Emanuele II, 2732 m, leži na morenskem pobočju zahodno od vrha Gran Paradisa ob slikovitem jezercu. Velika zgradba v obliki polovičnega valja premore nad 140 ležišč in še 40 v zimskem prostoru. Odprta je od konca aprila do konca septembra. Pogosto je prenatrpana, zato je predhodna rezervacija nujna. Telefon 0039 016 59 59 20, www.rifugiovittorioemanuele.com.

Časi: Izhodišče–Rifugio Vittorio Emanuele II 2.30–3 h
Rifugio Vittorio Emanuele II–Gran Paradiso 4.30–5 h

Gran Paradiso–izhodišče 4–5 h
Skupaj 11–13 h

Sezona: Poletni meseci, bolje v začetku sezone, ko so ledeniki še prekriti s snegom in je manj ledu ter razpok.

Vodniki: Richard Goedeke; Vsi štiritisočaki Alp, Sidarta, 2004; Martin Moran:

Barre des Écrins, 4101 m

F Dauphinejske Alpe

Vršna gmota Barre des Écrins. Desno je predvrh Pic Lory, 4086 m, čez katerega se po ostrem grebenu povzpemo na glavni vrh. Foto: Vladimir Habjan

Barre des Écrins, najvišji vrh v gorovju Dauphinejskih Alp v Franciji, je Slovencem manj poznan. Leži v narodnem parku Écrins, južno od turistično bolj znanega območja Massif de la Vanoise (Tri doline). Oba gorska masiva pripadata Zahodnim Alpam. Njegovo

severno steno v večji meri pokriva ledenik Glacier Blanc, medtem ko je južna stran strma in prepadna. Normalni vzpon v večji meri poteka po ledeniku, kjer pa se smer z leti lahko tudi spremeni (npr. lestev namesto obhoda razpoke). Seraki grozeče bedijo nad množico obiskovalcev,

ki pa v veliki večini zavijejo desno na sedaj samostojni vrh Dôme de Neige des Écrins. Pravi obraz gora pokaže šele v skalnem delu vzpona, ko ni popuščanja, pa čeprav samo v lažjem plezanju.

Zahtevnost: Zahtevna ledeniška tura (PD+) s kombiniranim skalnim plezanjem vršnega grebena (mesta I. in II. težavnostne stopnje). Pot vodi pod seraki in prečka večjo ledeniško razpoko (lestev), zato je treba vzpon začeti čim bolj zgodaj in biti čim hitrejši. Vmesna varovanja lahko delamo na rogljih. Za vzpon je potrebno znanje gibanja v ledeniškem svetu, neurjenim priporočamo spremstvo vodnika.

Oprema: Popolna oprema za ledeniško navezo, cepin, dereze.

Nadmorska višina: 4101 m

Višina izhodišča: 1874 m

Višinska razlika: 2227 m (od koč 900–1000 m)

Izhodišče: Parkirišče pri koči Refuge Cézanne. WGS84: 44,9169, 6,4160 Do sem se pripeljemo po ozki gorski cesti iz mesteca Ailefroide. Pot iz

Ljubljane vodi po italijanski avtocesti mimo Milana in Torina do izvoza za Savoulx, kjer zavijemo južno in se čez prelaz Col de Montgenè spustimo v Briançon. Od tod zopet zapeljemo na jug, nato pa pred L'Argentière-la-Bessée zavijemo na zahod v dolino reke La Gyronde in se skozi Les Vigneaux, Vallouise in St-Antoine pripeljemo v Ailefroide. Od Ljubljane približno 9 ur vožnje, 760 km.

Koče: Refuge Cézanne, 1874 m; Refuge du Glacier Blanc, 2542 m, telefon 0033 (0)492 23 50 24; Refuge des Écrins, 3175 m, telefon 0033 (0)492 23 46 66. V obeh višjih kočah je treba prenočišče rezervirati.

Časi: Izhodišče–Refuge du Glacier Blanc 2–3 h

Refuge du Glacier Blanc–Refuge des Écrins 2–3 h

Refuge des Écrins–Barre des Écrins 4–5 h

Sestop 5–6 h

Skupaj 13–17 h

Sezona: Junij–september.

Vodniki: Tomaž Vrhovec in drugi; Najvišji vrhovi v Alpah, PZS, 2005:

The 4000 m Peaks of the Alps, Alpine Club, 2007; Gerd Klotz: Gran Paradiso, Bergverlag Rother, 2005.

Zemljevida: Gran Paradiso, Kompass 86, 1 : 50.000; Gran Paradiso, meridiani montagne, 1 : 25.000.

Vzpon do koč: Od izhodišča gremo čez potok Seiva, nato pa ob njem proti jugu, nekaj časa skoraj po ravnem. Kmalu zavijemo levo na udobno mulatjero (zgradil kralj Viktor Emanuel II.) in se začnemo vzpenjati v udobnih ključih skozi prijeten macenov gozd (vzpon po serpentinah lahko za kake pol ure skrajšamo po strmih bližnjicah). Ko pridemo iz gozda, se najdemo na odprtih travnikih ledeniške morene – La Chanté, 2342 m. Mulatjera se vije naprej nekoliko monotono, je pa odlično urejena, v zadnjem delu se vzpenjamo celo po kamnitih stopnicah. Tik pod kočjo se odpre lep pogled na zasnežena vrhova Ciarforon, 3640 m, in Becca di Monciair, 3544 m.

Vzpon od koč: Od kočje gremo proti severu po moreni ledenika Ghiacciaio del Gran Paradiso čez potok, nato pa pot zavije desno in se med

skalnimi bloki približa ledeniške-mu hrbtu Dosso di Moncorvé. Čez skalni skok, kjer moramo tudi poplezati, kmalu dosežemo rob hrbta, kjer zavijemo desno na široko skalno ploščad. Po skoraj vodoravnih ploščah prečimo proti zahodu, potem pa sestopimo do ledenika Ghiacciaio di Laveciau. Nadaljujemo strmo navzgor po ledeniku do stika z

zgornjim robom ledenika Gran Paradiso. Ko se svet položi, zavijemo pod vršno glavo Becce di Moncorvé proti severu do vnožja skalnih stolpov, ki tvorijo vrh Gran Paradisa. Čez krajno poč pod grebenom prečimo do vnožja stolpa, na katerem stoji znani kip Marije. Do njega splezamo (II, včasih je treba čakati tudi v vrsti!) po skalah, ki so izpostavljene nad

ledenikom Ghiacciaio della Tribolazione vzhodno pod vrhom. Stolp s kipom Marije sicer ni najvišja točka Gran Paradisa (ta je slabih sto metrov proti severu), vendar se večina gornikov povzpne le do njega.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Andrej Mašera

Barre des Écrins, 4101 m

Richard Goedeke: Vsi štiritisočaki Alp po običajnih smereh, Sidarta, 2004.

Zemljevida: Meije Pelvoux, IGN 3436, 1 : 25.000; Gap Briançon, IGN, 1 : 100.000.

Vzpon do koč: S parkirišča gremo po označeni poti mimo kočje Refuge Cézanne, prečkamo lesen most in se po grušču ledenika Glacier Noir v okljukih dvigujemo proti severu. Gremo čez ledeniško reko Torrent du Glacier Blanc (v bližini jezik ledenika Glacier Blanc) in se na drugi strani (zavarovano) ozke dolinice dvignemo do ostanka nekdanje kočje Refuge Tuckett ter naprej po travnatem pobočju do kočje Refuge du Glacier Blanc, 2542 m (možnost prenočitve). Pot nas pelje mimo kočje in po ledeniški moreni severno navzgor do skalnega grebena, kjer stopimo na ledenik. Nadaljujemo ob severnem robu ledenika v smeri kočje Refuge des Écrins, 3175 m. Do nje se dvignemo po gruščnati poti.

Vzpon od koč: Od kočje sestopimo skoraj 100 metrov na ledenik Glacier Blanc, kjer se ledeniško navežemo. Pot vodi proti jugozahodu ob

desnem robu ledenika (gledano v smeri vzpona) k sedlu Col des Écrins, 3367m, med našim ciljem in Roche Faurio, 3730 m. Pred sedlom zavijemo levo in se začnemo strmo vzpenjati po ledeniku (seraki na začetnem delu!). Pot sprva pelje jugovzhodno, izogne se večjim razpokam, višje pa veliko razpoko prečkamo celo po aluminijasti

lestvi. Nato zopet zavijemo proti jugovzhodnemu grebenu Barre des Écrins in nato pod vršnim skalnatim delom zavijemo desno. Po daljšem prečanju zgornjega dela ledenika in krajne poč se dvignemo na sedlo Brèche Lory, 3974 m (desno Dôme de Neige des Écrins, 4015 m). Vstop v skalnato severovzhodno pobočje gore je malce težji (III, svedrovec),

višje se med poplezavanjem dvigujemo h grebenu in k izrazitemu vrhu Pic Lory, 4088 m. S predvrha se spustimo v škrbino in nato v blagem dolgem vzponu (vmes izpostavljenost) po grebenu plezanje zaključimo na glavnem vrhu.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Irena Mušič Habjan

Alpski štiritisočaki osamelci

*Bernina, 4049 m, Grand Combin, 4314 m,
Gran Paradiso, 4061 m, Barre des Écrins, 4101 m*

Koliko štiritisočakov je pravzaprav v Alpah? Čeprav bi to vprašanje moralo biti že zdavnaj rešeno, na žalost ni tako. Od dr. Karla Blodiga (1859–1956), ki se je med leti 1882 in 1911 prvi povzpел na vse alpske velikane, ki so jih takrat šteli med štiritisočake, je bilo do danes objavljenih nešteto seznamov, ki pa se zaradi različnih kriterijev močno razlikujejo. Mednarodno združenje planincev in alpinistov UIAA ima na svojem seznamu 82 štiritisočakov v Alpah, vendar so bili tudi tu uporabljeni nedosledni kriteriji, tako da npr. Richard Goedeke in Martin Moran v svojih vodnikih navajata precej višje številke.

Besedilo: Andrej Mašera

Vsak štiritisočak je nekaj posebnega, vzpon nanj je razen v redkih izjemah vsega spoštovanja vredno gorniško dejanje. Večina se jih nahaja v bolj ali manj zaokroženih skupinah, le štirje pa v neposredni bližini nimajo nobenih tekmecev, ki bi z magično višino 4000 metrov privlačili pozornost: Bernina, Grand Combin, Gran Paradiso in Barre des Écrins. Za vse štiri je značilno, da jih

Pod vršno zgradbo Bernine se na južni (italijanski) strani razteza mogočni ledenik Vedretta di Scerscen Superiore. Z njega se do sedla Fuorcla Crast'Agüzza, 3591 m, dviga širok ozebnik. Desno od njega vidimo drzno ostrico Crast'Agüzza, 3854 m, še bolj desno in malo zadaj pa Piz Zuppò, 3996 m, ki so ga nekoč šteli med štiritisočake. Levo od ozebnika stoji na vrhu skalnega rebra kočja Marco e Rosa, 3597 m, visoko izhodišče za vzpon na Piz Bernino. Foto: Vladimír Habjan

obkrožajo širni ledeniki in da so kljub njihovemu naglemu umikanju vzponi še vedno prvenstveno ledeniške ture. Vzpon na Gran Paradiso je tehnično sorazmerno nezahteven, ostali trije pa nikakor niso mačji kašelj, čeprav ne dosežajo težav, ki jih npr. srečamo pri vzponih na Aiguille Blanche de Peuterey, 4112 m, Aiguille Verte, 4122 m, ali Schreckhorn, 4078 m ... Pri vzponih na štiri osamelce si ne bomo mogli pomagati z visokogorskimi cestami, da o žičnicah sploh ne govorimo. Na vse se bomo morali potruditi dobro kondicijsko pripravljene in z veliko volje.

Piz Bernina

Mogočni masiv Bernine se nahaja v Engadinskih Alpah na meji med Švico in Italijo. Številni ledeniki se vijajo pod pobočji Bernine in njenih sosedov: na severu ledeniki Pers, Morteratsch in Tschierva, na južni strani pa Vedretta di Scerscen superiore. Paradni konj Bernine pa je vsekakor znameniti Biancograt, kot nož oster in zelo strm snežni greben, ki vodi proti vrhu s severa. Biancograt, ki je videti kot prava nebeška lestev, ne pripelje po snegu na sam vrh, ampak na predvrh Piz Bianco, 3995 m, od koder nas čaka

do vrha še zelo težaven vmesni skalni greben. Na Bernino so se leta 1850 prvi povzpeli švicarski geometer J. Coaz z bratom J. in R. Tscharnerjem po močno razbitem ledeniku Morteratsch. Kot zanimivost lahko povemo, da so s seboj v zaboju nosili mačko, da bi preučili vpliv višine na žival. Na vrhu so jo spustili iz zaboja, mačka se je kake pol minute sprehajala sem ter tja, nato pa se je zatekla nazaj v zabojo, saj jo je očitno zeblo. Prav nobenega znaka ni pokazala, da bi jo kakorkoli pretreslo, da je bila med prvopristopniki na najvišjo goro Vzhodnih Alp.

- 1 Sestop tik pod vrhom Gran Paradisa. Pod skalnatim grebenom z značilnimi stolpi sta vidni skupini gornikov, ki se še vzpenjajo. Nad Piemontom je širna preproga oblakov, desno daleč zadaj se dviga markantni stožec Monvisa, 3841 m. Foto: Klemen Gričar
- 2 Vzpon na Barre des Écrins. Brez lestve bi bil prehod čez krajno poč precej bolj siten. Foto: Vladimir Habjan
- 3 Proti vrhu Grand Combina, v daljavi kraljuje Mont Blanc. Foto: Tomaž Marolt

Grand Combin

Kar trije vrhovi, visoki nad 4000 metrov, tvorijo Grand Combin, gigantski kolos skal in ledu v osrednjem delu Valiških Alp visoko nad dolino Valle d'Aosta. Sam vrh Grand Combin de Grafeneire zaradi odročnosti, dolgih pristopov in tehničnih težav ne doživlja ravno množičnega obiska. Ob vznožju vršne gmote pa se vsako pomlad najde na stotine navdušenih smučarjev, udeležencev turnega smuka Chamonix–Zermatt. Smučanje po pobočjih Grand Combina sodi med najzahtevnejše dele tega

najznamenitejšega turnega smuka v Alpah.

Na Grand Combin so se leta 1857 prvi povzpeli B. in M. Felley ter J. Bruchez po najlažji smeri s severa, po t. i. Corridorju, ki pa je danes zaradi stalnega padanja ledenih okruškov s serakov praktično opuščen kot običajni pristop na goro. Objektivno je mnogo manj nevarna, čeprav tehnično zahtevnejša smer po zahodnem grebenu Meitin (prvopristopniki C. Boivel, D. Balleys in S. Henry leta 1884), ki jo danes največkrat uporabljajo za vzpon na Combin.

Gran Paradiso

Pri vzponu na Grand Combin bomo veseli, če bomo koga srečali, na Gran Paradisu pa bomo naleteli na množico aspirantov, ki bi se radi povzpeli nad magično višino 4000 metrov. Med gorniki seveda prednjačijo Italijani, ki so v svojem navdušenju radi bolj glasni, zato se jim veselo pridružimo v zavesti, da na Gran Paradisu eteričnega gorskega miru pač ne bomo uživali. Še več – verjetno ne bomo (tako kot večina obiskovalcev) niti stali na najvišji točki gore! Vršni greben Gran Paradisa tvori niz skalnih stolpov, ki se le malo razlikujejo v višini. Na enem stoji lep kipec Marije in na njem velika večina tudi zaključí svoj vzpon,

Veličastna podoba Grand Combina z juga.

Običajni pristop gre po grebenu z leve, preko značilnih skalnih stopenj do predvrha Combin de Valsorey, 4184 m, nato pa po nezahtevnem snežnem slemenu do glavnega vrha Grand Combin de Grafeneire. Foto: Antonio Giani (St. Cristophe, Valle d'Aosta, Italija)

četudi leži najvišja točka (kake štiri metre višja) malo naprej proti severu. Pristop do kipca pa gre po polici, ki je močno izpostavljena nad ledenikom Tribolazione; tu plezamo nekaj metrov II. težavnostne stopnje, kar lepo poživi in nadgradi dolgotrajno vzpenjanje po ledeniku.

Klasični pristop na Gran Paradiso je včasih šel od kočé Vittorio Emanuele II po istoimenskem ledeniku. Razmere pa so se na tem ledeniku v zadnjem času tako poslabšale, da poteka danes običajni pristop po skalnem terenu od kočé do ledenika Laveciau, kjer se pridruži poti od kočé Chabod. Po tem ledeniku se potem strmo povzpemo do stika s staro pristopno smerjo, po kateri so se na Gran Paradiso povzpeli tudi prvopristopniki.

Barre des Écrins

Ko zaslišimo za Dauphinejo, prelestno gorsko skupino v zahodnem delu alpskega loka, nam šinejo po mislih imena Mont Pelvoux, Ailefroide, Olan, Pic Sans Nom, čarobna La

Meije – kraljica gorstva! Toda kralj je samo eden in edini, ki v gorstvu presega 4000 metrov – veličastni Barre des Écrins! Vzpon nanj je velika tura: ogromna višinska razlika, ki jo moramo premagati, dolg vzpon po ledenikih in strmi severni steni, odeti v sneg in led. Sledi strma in težavna skalna stopnja nad škrbino Brèche Lory, potem pa dolg in izpostavljen greben, ki čez predvrh Pic Lory pripelje do glavnega vrha. Po prestanih naporih pa se na njem velja malo zamisliti! Leta 1864 so se slavni Edward Whymper, A. W. Moore pod vodstvom vodnikov Michela Croza (ta se je leto kasneje smrtno ponesrečil pri uspešnem Whymperjevem vzponu na Matterhorn) in C. Almer povzpeli na vrh Barre des Écrinsa po še veliko zahtevnejšem severovzhodnem grebenu in sestopili po zahodnem, po katerem gre danes običajni pristop. Kakšni alpinisti so bili ti možje, kako srčno hrabri in požrtvovalni so bili! In to sredi 19. stoletja! Ob mislih nanje lahko samo spoštljivo snamemo klobuk. ◉

"Sem kot goba, ki vsrkava ideje"

Paul Petzl

Besedilo: Dejan Ogrinec

Zelo radi beremo zgodbe o legendah alpinizma. Malo zato, ker so tisti časi minili, zato ker nismo obremenjeni z njihovo konkurenčnostjo in ker vsi potrebujemo idole. Redki pa se spomnimo še drugačnih legend, ki so morda dosti pomembnejše kot plezalci in alpinisti, ki so pustile močnejšo sled v zgodovini alpinizma, a vseeno pozabljamo nanje. Ste kdaj pomislili, ko ste se obesili v zanko plezalnega pasu, v vponko z matico ali izvedli nočni vzpon s pomočjo naglavne svetilke, da je te pripomočke nekdo izdelal? No, če gremo po vrsti, je moral zadeve najprej izumiti.

Petzl ni samo ime podjetja. Gre za sinonim za opremo za alpinizem, jamarstvo in delo na višinah. Pomeni zaupanje in spoštovanje. Nihče od alpinistov, jamarjev ali tistih, ki vsakodnevno za svoj kruh visijo v vrveh visoko nad tlemi, ko se vpnejo v plezalni pas, vponko z matico ali plezalni varovalni komplet, nikdar ne pomisli, da je lahko z njihovo opremo kaj narobe. Ime opreme Petzl je eno tistih, ki se jih drži sloves najboljšega. Tudi najdražjega. Podjetje s sedežem v kraju Crolles v Franciji odlikuje inovativnost, predvsem pa uporabnost proizvodov, vendar moram poudariti še nekaj drugega. Gre za družinsko ozadje ter trmoglavost in pronicljivost ustanovitelja Ferdinanda Petzla, po drugi svetovni vojni vodilnega jamarja Francije in Evrope, ki je, medtem ko je ročno pilil in izdeloval svoje prve kose jamarске opreme, v svojem starejšem sinu Paulu zaznal občutek za inovacije, delavnost in neverjetno zagnanost. V srce mu je položil, da naj njega, očeta, močno preseže in da naj svoje mladostne iluzije in zagnanost vloži v projekt narediti tudi – nemogoče.

Paul Petzl je s svojim bratom in ženo Catherine kasneje popolnoma pretresel očetovo idejo, podjetje in celotni poslovni svet t. i. *outdoora*. Ime Petzl je v letu 2012 postalo še svetlejšo, saj je za življenjsko delo Paul prejel nagrado na največjem mednarodnem sejmu za

prostočasne aktivnosti, to je *outdoor* sejsem Friedrichshafen. A nagrade ni dobil zaradi zaslužkov, radodarnosti pri plačah delavcev ali inovacij, temveč zato, ker je ustanovil fundacijo, ki rešuje mnoge ekološke, moralne ali zgodovinske probleme v zvezi z gorami, naravo in ljudmi.

Kakšen je bil vpliv vašega očeta na vašo pot? Navsezadnje je on začetnik vsega.

Moj oče je bil bolj izumitelj. Vedno je bil izjemno vesel, ko je kaj odkril. Zato sem ga zelo občudoval. Njegove iznajdbe so bile kot nagrada za ljudi. Izboljševal je jamarško tehniko, način reševanja in hitrost prodiranja v brezna. Ni ga pa zanimal posel. Z njim in bratom smo dolga leta dneve in dneve ročno izdelovali izdelke. Takrat sem dojel, da moram napredovati. Nenehno hoditi naprej. Nisem hotel celo življenje guliti izdelkov takole na roke. Oče mi je tudi že zgodaj rekel: "Paul, ti imaš drugačno pamet kot jaz. Uporabi jo. Pojdi se učiti!"

Vas je oče kot otroka kdaj odpeljal v kakšno jamo?

Zanimivo, da ne. Sam sem se spravil v nekaj jam. Moja prva ekspedicija je bila leta 1970 na planoto Vercors, v brezno Gouffre Berger. Zato od otroštva dalje svoje otroke vodim na plezanje, daljše pohode in smučanje v gore. Da smo skupaj. Da jim pokažem svoj svet. Ob koncih tedna plezam v

Paul Petzl Foto: Dejan Ogrinec

plezališčih, najraje pa zahajam v gore na turnih smučeh, kajti ne prenesem gneče smučarskih središč. Okoli deset ur tedensko si vzamem časa za športne aktivnosti. Če je možno, samo zunaj v naravi.

Od kod ideja za fundacijo in na kateri projekt ste najbolj ponosni?

Pojavila se je kot odgovor na veliko vprašanj, ki so mi švigala skozi glavo zadnja leta. Kako najti novo, drugačno obliko komunikacije s trgom, ki bi obenem na pravi način povečala vpliv mojega podjetja. Inspiracijo za fundacijo, ki bo branila naravo, mi je dal prijatelj François Lemarchand. Prepričal me je, da sem sprejel idejo naše filiale v Ameriki, ki je zaradi zaščite odkupila kar celo plezališče – fascinantno, mar ne – Castel Town Tower, da so dobili plezalci svoj mir. Brez dvoma sem najbolj ponosen na projekt zaščite znanega in zloglasnega kuloarja Goûter. Preko njega vodi pot na Mont Blanc. Na tem projektu smo delovali dalj časa in si pomagali tudi z ostalimi skupinami ljudi. Do leta 2008 smo končali tri študije. S pomočjo gorskih vodnikov iz Chamonixa smo preučili zgodovino nesreč v zadnjih dvajsetih letih; 42 dni smo opazovali kuloar od blizu, da smo izmerili količino in obliko padajočega kamenja in prešteli

1

2

1 Oče in sin med delom
Arhiv Paula Petzla

2 V laboratoriju opravljajo mnoge teste
elektronike. Arhiv Paula Petzla

število ljudi ter kdaj so najpogosteje prečili kuloar. Naredili smo predlog za izgradnjo predora, ki bi bil zgrajen pod kuloarjem. Poleg tega pa mi je osebno zelo všeč projekt, ki je obdržal najstarejšo kočico v Alpah, kočico Meije, zgrajeno leta 1910.

Kaj za vas osebno pomeni uspeh in kaj je vaša osebna poslovna posebnost?

Motivira me ideja, da delam resnično dobre in uporabne izdelke. Tako ljudem izboljšujem življenje. Ne iščem boljše cene, druge barve, dizajna ali podobnega. Izdelek mora biti boljši, če ga daš na trg. Vedno boljši! In seveda uporabnejši! Trdim, da je najlažje zaslužiti, če ponujaš izdelke, ki ljudem res pomagajo. Uspeh mi pomeni tudi to, da je naše podjetje v stalnem toku napredka in s tem (posledično) na poti do uspeha. Nikdar ne razmišljam o trgu. To delajo ostali. Iščem, opazujem, kaj bi ljudje morda potrebovali. Z vsemi odprtimi ljudmi stalno delim vizije. Tudi kot športnik nenehno razmišljam, kaj bi bilo lahko še boljše. Predvsem pa sem kot goba, ki vsrkava ideje. Z vami, recimo, nočem govoriti v svojem maternem jeziku, trudim se z angleščino, saj s tem napredujem.

Dobili ste že precej nagrad na raznih sejmih ...

Da, letošnji ISPO 2013 nam je spet naklonil nagrado sejma. Dobili smo jo za reflektivno naglavno svetilko RXP. Dobili pa smo jo tudi za svetilko NAO. Svetilko s šestimi LED-diodami sem pred štirinajstimi leti primerjal z našimi svetilkami in dojel, da mora biti svetloba bela, ne rumena. Na trg sem potem kot prvi postavil naglavno svetilko LED. Tako je šlo takrat. Danes je težje, ker je trend v lažjih in manjših izdelkih. Pri naglavnih svetilkah velja, da če je izdelek majhen, je lahek in ne potrebuje veliko energije za delovanje. A obenem si vsi uporabniki želimo še močno svetilnost. Ko sem sam uporabljal našo naglavno svetilko Ultra (za tek), sem opazil, da me zaradi premočne svetlobe lahko boli glava. Za razvoj svetilke NAO smo imeli pet do šest oseb, ki so v obdobju dveh let delale v popolnoma zaprtem oddelku, v strogi tajnosti. Samo idejo – spreminjanje svetilnosti glede na ozadje – pa mi je dal eden od naših zaposlenih.

Se bojite konkurence? Kaj mislite, da bo prinesla prihodnost s Kitajske?

Konkurenca me ne straši, prej nasprotno. Ta pritisk je dober. Delujem bolj inteligentno. Trenutno imam problem s Kitajci, saj izdelujejo kopije naših izdelkov. Precej neprijeten problem, saj ljudje zaupajo našemu napisu, a tista oprema ni testirana. Pa ne jezi me izpad zaslužka, bojim se, da se bo komu kaj zgodilo. Ljudje

ne vedo, da gre za kopije. Ampak po drugi strani, iskreno rečeno, nas naši kupci zdaj še bolj spoštujejo in nam še bolj zaupajo. To sta trenutno naša prednost in dodana vrednost. Zavedam pa se, da je svet velik in da je na njem prostora za vse. Mi ne moremo delati vsega.

Menda je vaš laboratorij legendaren. Kaj vse se dogaja v njem?

Marsikaj. Od testov elektronike do tega, da razbijamo glave mnogim lutkam (test čelad). Postavili smo kopijo stavbe in gasilci so na njej trenirali reševanje in med tem preizkušali našo opremo. Posneli smo video in dobili podatke, s pomočjo katerih smo spoznali njihove potrebe in jim vrnili uslugo z opremo, ki jim pomaga med reševanjem. Sto takšnih kosov smo poslali v New York, da dejansko preverimo, če smo res zadeli bistvo. (smeh) To je pravi test!

Ne glede na velikost podjetja ga smatrate za družinskega. Kdo iz družine je še v ožjem vodstvu?

Petzl je in bo ostal družinski podjetje srednje velikosti, vsaj dokler bom živ. Rastemo počasi, a vztrajno.

Zaslужek raje pustim ljudem ali podjetju, kot da ga dam v banko ali v obliki davka državi. Ne verjamem v ustanove. Prej v ljudi. Vanje vlagam. Od vsega začetka z mano sodeluje Catherine, moja žena, ki je pred (nad) menoj in mi je neverjetna opora. Ona je tista, ki pritisne name, da končam vse, kar si zadam, in ona mi sporoča, kaj se dogaja znotraj podjetja. Moj brat Pierre je vodja proizvodnje. Stalno se pogovarjava, o čem razmišlja, kje vidi izboljšave, in vsekakor me zelo usmerja pri odločitvah. Moja osebna vrednota pa je razvoj. Ne proizvesti veliko, ampak kvalitetno. Naš posel je odvisen od novitet. Pravi posel je vedno kombinacija vlaganja v razvoj in vnašanja novega servisa kupcem. Začnem z idejo, in če deluje, jo uporabim. Pri nas v podjetju imamo veliko inteligentnih ljudi. Zato nimam samogovorov kot nekoč, ampak raje poslušam. Vsakogar in vse, kar mi je predstavljeno.

Kaj je z drezami Lynx?

Zgodba z drezami Lynx je zgodba o naši vrhunskosti. (kisel nasmešek) Namesto da bi ob odkritju morebitne, ponavljam, morebitne napake na

prednjih zobeh derez enostavno odebelili jeklo, smo šli raje v izdelavo naprave za merjenje napetosti v jeklu. To pa nam je vzelo več časa, kot smo pričakovali. Rezultat je, da lahko med proizvodnjo teh derez vsako posebej preverimo, ali je stoodstotna in ne samo, recimo, devetindevetdesetodstotna. Smo edini proizvajalec na svetu, ki počne kaj takega. Do tega je prišlo zaradi nenehnega manjšanja teže današnje opreme. Če bi pustili, da bi bile dereze nekaj gramov težje, tega problema ne bi bilo. Osebnost ne maram tega igračkjanja z grammi, ker nikdar ne veš točno, kje so meje v materialih, ampak trenutno je tak trend trga.

Če ne bi vedel, kdo je, bi Paula mirno zamenjal z ostalimi "delavci" na stojnici. Stare hlače, razpeta roza srajca, nobene kravate, skromnost pri nastopanju. Nič posebnega. A njegov smeh, energija, odprtost in pripravljenost na pogovor o novostih ga delajo posebnega. Ponosen, ko sva si stisnila roki, sem se vpisal v vrsto njegovih občudovalcev in mu zaželel še veliko uspehov. Če ne drugega, bo v gorah tudi meni in vam zdaj lažje, ko vemo nekaj več. ◻

Ko kliče bolečina ...
... poiščite hitro rešitev.

Hitra rešitev

Pri glavobolu, zobobolu, menstrualnih bolečinah, bolečinah v mišicah in sklepih.

Nalgessin® S hitro in za daljši čas odpravlja različne vrste bolečin, kot so glavobol, zobobol, menstrualne bolečine ter bolečine v mišicah in sklepih.

Slovenski farmacevti za samozdravljenje glavobola najpogosteje svetujejo Nalgessin® S.*

Presenetite bolečino in imejte hitro rešitev vedno pri roki. Več informacij lahko poiščete na www.nalgessin.si ali na www.lekarna-na-dom.si.

* Raziskava o najpogosteje priporočenih izdelkih brez recepta v slovenskih lekarnah, FarmAsist, d. o. o., 2010.

www.krka.si

Naša inovativnost in znanje za učinkovite in varne izdelke vrhunske kakovosti.

Pred uporabo natančno preberite navodilo! O tveganju in neželenih učinkih se posvetujte z zdravnikom ali s farmacevtom.

Nevarna pozabljivost

Deset let stara zgodba, ki bi se lahko končala drugače

Besedilo: Andrej Perčič

Ves krmežljiv se ob šestih poberem iz postelje, ker sva ob sedmih s Šnito zmenjena na parkirišču v Bistrici. Trd sem kot beton, saj sem prejšnji dan ves dan podil motokultivator po vrtu. In še na poletni čas smo prišli ravno v tej noči, to pa pomeni uro manj spanja. Še dobro, da ne morem vstati z levo nogo – zaradi lege postelje namreč. Mimogrede pogledam še na koledar, ki pokaže zanimivo kombinacijo: 30. 03. 2003.

Potrudim se v kopalnico, žena pa, medtem ko si penim zobe in v glavo prham hladno vodo, v kuhinji ropota s piskri, kuha čaj in dela sendviče. "Ti, a ima Robi (to je pravo ime Šnite) kaj hrane s seboj?" "Ponavadi ne," odgrgram, "ampak njemu to skoraj nič ni mar. Kakšen sendvič več sestavi, pa bo za oba dovolj."

"Prav."

Pol sedmih. Dajmo, ruzak, dereze, štrik, čelado, gamaše, gojarje, cepine, vponke ... pa trak za glavo, pa kapo, kje je že ta čaj ... o mater, pa sendviči, dajmo, dajmo, Drejc, prepozen boš! Pa tako rad sem točen. Zmečem opremo v avto, hitro pogledam, če kaj manjka. V redu, ključ, obrat, vžig, grem! Deset do sedmih! V redu bo, še pravi čas bom v Tržiču. Vozim, vmes preišlujem, kako sem vso to kramo lahko naenkrat prinesel do avtomobila. Ja, je šlo, čeprav je bilo veliko ... O nee, sendviče in čaj sem odložil na klopco, medtem ko sem odklepal avto. Nazaj. Vmes pokličem. "Halo, Robi, deset minut bom zamudil, pozabil sem sendviče in čaj." Seveda razume, še sploh zato, ker tudi on ne slovi po točnosti, v igri pa so tudi sendviči. Da pride tudi Nataša, njegova sodelavka, mi pove in določi, da bom za kazen peljal do Doma pod Storžičem.

Pod Storžičem

Na avtobusni postaji vso ropotijo premečemo v moj avto karavan, *no problem*, in zašibamo proti Lomu. Prižgem radio. Nič, šumi kot v slapu. Vstavim kaseto El condor passa. V redu, diši po Južni Ameriki. "Ne me rajcat s tole glasbo," je ves zadovoljen Šnita, ki ima edini od nas izkušnje z Andi in Patagonijo.

Lom, Grahovše, makadam, led, blato, spet led in ... konec! Pogonski kolesi sta se zavrteli točno tam, kjer mi je konec

vožnje dan prej napovedal Marjan, prvi mož tržiškega planinskega društva. Bomo kar tukaj pustili avto, samo da obrnem. Kratek manever levo, desno, pa smo zasukani. Medtem mi pade na pamet misel, da bi pa mogoče šlo v *rikverc*. Poskusim. Gume zagrabijo v ne preveč trd led, potem pa izmenično gledam v levo in desno ogledalo, pa hojladri ...! Neverjetno, vse do doma smo vozili vzvratno, to pa pomeni uro hoje manj. Parkiram pred domom, Šniti se zahoče kave, pa ni nič s tem, ker sestri dvojčici, ki sta danes glavni v domu, še nimata odprto. Klinc, potem pa nič. Oblečemo se, ropotijo mečemo v ruzake, vmes se po stari navadi prav prijetno zafkravamo, preverimo, če imamo vse s seboj, zaloputnemo vrata in gremo.

Eno uro v peščeno-snežni plaz. Začnem počasi, ker vem, da mi to najbolj ustreza. Nataša in Šnita sta druge sorte, oba v boljši kondiciji. Tik pred vstopom v Kramarico (Kramarjeva smer v severni steni Storžiča) srečamo turnega smučarja, ki privijuga iz Petega žrela in se elegantno zarije tik pred nami. Da je težak sneg in Kramarica en "šodr", sneg pa trava pa led pa skala, da se ponekod udara do pasu skratka ena sama jajca, privre iz njega. Prav, pa jajca. Mi bomo tole splezali, pa če so to jajca ali kaj drugega, smo si edini.

Tveganje zaradi pozabljivosti

Dajmo. Čelada, pas, dereze, rokavice, cepin, vrv ... o madona, vrv! Danes sem dežurni za pozabljanje – vrv sem pozabil v avtu. Nekaj časa se samo gledamo. Nazaj do avta je predaleč, preveč časa bi izgubili. Ne vem, kaj se jima plete po glavah, a v moji je eno veliko razočaranje. Kaj se dogaja z mano, kako morem biti tako neodgovoren, zajebal sem celo plezarijo, mater, sem faca. Pričakujem, da bosta gledala nekam mimo mene,

govorila, da se to pač vsakemu lahko zgodi, in podobna čreva, mislita pa si zagotovo – mater mu, ta pa je model!

Šnita iz ruzaka privleče rezervno, desetmetrsko vrv in pravi, da bomo pač plezali z njo. Vem, da so vsaj trije skoki daljši od 10 metrov, zato cvikam. "Pojdita vidva, grem jaz okoli stene na Škarjev rob, kjer varovanje ni potrebno," pravi Nataša. Ne sprejmeva, saj dobro vem, da sem jaz tisti, ki mora odstopiti. Predlagam.

"Ne. Poskusimo, če ne bo šlo, gremo pa nazaj," je odločen Roberto.

Cepine in dereze zabijemo v na površini nekoliko zmeččan, sicer pa trd, zbit sneg. Temperatura je nekaj stopinj nad ničlo. V navezi sem z Natašo, Šnita je sam. Dobro nam gre, ker je varovanje na tem delu skoraj nepotrebno. V visokem snegu delamo take stopinje, da noge skoraj nič ne trpijo. Diham kot stara lokomotiva, prav v takem terenu, kjer je treba stalno hoditi, sem slab; bolje mi gre, če malo plezam, potem varujem in vmes počivam.

Pridemo do prve rampe. En klin nam daje upanje, da bomo z lahkoto prišli čez, vendar se izkaže, da je vrv prekratka in bo treba raztežaj nad klinom improvizirati. Šnita zabije cepin globoko v sneg, se zasidra in počaka, da se midva, izmenično varovaje drug drugega, spraviva nekoliko višje. Tako počasi napredujemo. Za varovanje izkoristimo vse, kar štrli iz tal. Skalni rogelj, osamel macesen, korenino, okrog katere je dež spral zemljo, največkrat pa cepin, zabiti v trd sneg.

Zdrs

Bivak. Iz čelade zlijem tisto, kar mi je izparelo iz glave. Popolnoma sem

V zgornjem delu Kramarce

Foto: Marko Kern

Kramarjeva smer, pogled od bivaka

Foto: Janez Stegnar

premočen od potu in snega, ki mi je razmočil čevlje, hlače, nogavice. Rahlo sem žejen, ponudim termovko s čajem, od nekod se mi v misli prikrade napis Union. Brž ga izbrišem iz glave. Čaj je zakon!

Nadaljujemo. Vse gre kot po maslu: leva, desna, cepin, leva ... vdih, izdih ...

Pridemo pod naslednjo rampo. Grem do skale, ki gola štrli izpod snega in je vsa opraskana od derez vseh tistih, ki so jo neusmiljeno špakali pred nami. Zavarujem Natašo, dokler ni pri meni, potem ona prevzame varovanje. Kratek, zoprni del, kjer primejo samo prednji zobje derez, roke drsijo v mokrih, razmajanih oprimkih, cepina pa ni mogoče zabiti nikamor. Skobacam se čez, zopet zaorjem v globlji sneg in se ustavim pred prečko, ki se čez trebušasto skalo vleče desno v žleb. V sneg zasekam trdne stopinje. Približno ocenim naklon, po moje je 50–60°. Zaradi strmine in splaznega snega je nemogoče zagotoviti varovanje s cepinom. Robi pripleza do mene in skupaj iščeva rešitev. Skuša zabiti cepin v zmrznjen mah, pa se odbije kot od kamna. Nič ne bo. Vsa najina pozornost je usmerjena v sidrišče.

Takrat pa krik za mojim hrbtom!

"Roobiiiiiiii ...!"

Po telesu mi zagomazi milijon mravljincev, nagonsko se obrnem in vse, kar sem še lahko videl, je rdeče-črna kombinacija Nataše, ki izginja v globino. Zdrs. 60°. Skalni skok!

"Naataašaaaa!" Robi je zatulil, kot bi ji hotel po zraku poslati vso svojo moč. Zdaj smo pa najebali ...

Odreagirala sva kot dobro izurjena ekipa, kljub temu da sva bila prvič v taki situaciji. Ne vem, ali sem se sam vrgel v sneg ali me je podrl on, vem samo, da me je tiščal k tlom, jaz pa sem vse svoje sile osredotočil na noge v snegu in na roke, s katerimi sem obupno držal vrv, ki je izginjala z Natašo vred navzdol. Nisem zapadel paniki, pa vendar sem videl, kako se bom, ko se bo vrv zategnila, odlepil od mehke snežne podlage, poletel po zraku proti skali, tam me bo verjetno polomilo, nato pa bova, navezana drug drugega, vlekla v globino ...

Razplet

Saj ne more biti res! Pomislim na dom, ženo Brigito, Nušo, Petro ... Še sinoči sem jim zagotavljal, da to ni nevarna smer, da nisem človek, ki bi tvegale, sedaj pa to. Ne, ne ... ne sme se zgoditi, volja do življenja je močnejša! Če se pretrgam, bom naredil vse, da ustavim padec, kljub temu da nisem zavarovan. Nismo zato na gori, da bi tu končali; tu smo zato, ker te spoštujemo, gora, dovoli nam, da te obiskujemo, saj nimamo slabih namenov. Zakaj se ježiš, če te malo popraskamo s cepini in derezami? Le kdo te bo obiskoval, če se nas takole otreseš in nas mrtve odložiš ob vnožju? V mislih barantam z goro, v resnici pa dobro vem, da bo obiskovalcev vedno dovolj tudi takrat, ko nas ne bo več – rojevali se bodo novi in novi. Pa vendar, mi nismo navadni obiskovalci, mi te imamo radi, uživamo na tvojem telesu, tvoji ljubimci smo, ne posiljevalci!

Vrv se je zategnila, pritisk na noge se je povečal. Nataša je zabingljala z nogama

čez skalo in se ustavila. Me bo odtrgalo ali ne?

"Zabij, zabij cepin ...!" iz vseh pljuč zarjovem in čakam, zlepljen s pobočjem, na meni pa Robi, ki samo strmi. Celo večnost se je vlekle tistih par trenutkov.

"Sem že, v redu sem!" zavpije Nataša, vrv se zrahlja, nateg popusti. Z Robijem se spogledava. Ni besed. Čisto tiho sva. Vse veva. V tem pogledu je življenje.

"U jebenti ...," je vse, kar mi uspe izdavit čez čas.

Nataša spet pripleza do naju.

"Hvala vama," je plačilo, ki je v tem trenutku vredno več kot vse na svetu. Teh dveh preprostih, obrabljenih, mnogokrat zlorabljenih besed ne bom nikoli pozabil. V tem trenutku imata neizmerno težo.

Podoživljanje

"Kaj je bilo?" sprašuje Natašo. Pove, da je delala stopinjo v sneg, noga ni dobila prave opore, stopinja se je podrla, izgubila je ravnotežje in se odpeljala ... K sreči ni izgubila prisebnosti, takoj je zabila cepin, ki pa v mokrem snegu ni zagrabil tako, kot bi moral, kljub temu pa je preprečeval, da bi se njena hitrost prehitro večala. Sreča v nesreči je bila tudi sorazmerno kratka vrv, ki se je napela, ko je bila hitrost še dovolj nizka.

Zavohal sem smrt! Začuda se je nisem ustrašil, res ne, celo neko hvaležnost sem občutil, ker nas je samo oplazila in opozorila. Življenje bomo verjetno zdaj bolj znali ceniti. Gremo stran, tukaj nimamo več kaj iskati!

Robi me pošlje naprej. Prečim v desno, se potegnem čez vampasto skalo v sneg in napravim sidrišče. Previdni smo, preverjamo vsak svoj in prijateljev korak; še ene napake si ne smemo privoščiti, bonus smo izkoristili.

Zadnjih nekaj sto metrov po plazju hodim sam. Prijatelja sta malenkost spredaj. Premišljuje, pa ne dojemam, se mi zdi. Občutek, da bo vse še enkrat prišlo za mano, je vedno močnejši.

Imel sem prav. Potem ko nas je ob sestopu po Petem žrelu za par minut zgrešil velikanski plaz, sem v naslednji noči doma na varnem v sanjah ničkolikokrat videl Natašo, kako izginja v globino ... Šele z jutrom se je končalo. Jutro – rojstvo novega dne, prav tako kot je rojstvo izžareval nemi pogled prijatelja takrat, ko sva se zavedla, da živimo. Mogoče smo se res ponovno rodili.

Hvala ti, Gora, da si nas pustila živeti. Še te bomo obiskali, zagotovo. ●

Moji doživljaji na feratah

Ni vedno tako kot na papirju

Besedilo: Peter Muck

Na ferati
Foto: Oton Naglost

V gorniški literaturi te poti pogosto imenujemo ferate, po italijanskem imenovanju *via ferrata* ali železna pot. Kaj je plezalna pot, ve vsak planinec. Ni pa nujno, da je pot bogato okovana z raznoraznimi pomagali, da si res zasluži to ime. Nekateri na teh poteh neznansko uživajo in res večina nudi pravo doživetje, spet drugi se jih bojijo, pretežno zaradi vrtoglavice.

Potem ko sem sam plezalno opremo obesil na klin, seveda še nisem prenehal hoditi v gore. To se je na žalost zgodilo mnogim plezalcem, ki so v plezalnem športu nenadoma zacveteli, potem pa usahnili v raznih pomembnih službah. Posvetil sem se lažjim vzponom in feratam, oziroma kot smo včasih mladeniči rekli, kupom šodra. Nikakor ne mislim opisovati kakšne od teh poti. Bom pa omenil nekaj primerov, ki so se mi vtisnili v spomin, ker se ni vse izteklo po pričakovanjih in ni bilo tako, kot je stalo črno na belem v vodniških knjižicah.

Po težavnosti se namreč te poti med seboj močno razlikujejo. So take, da se mimo jeklenic ponosno in zaničljivo sprehajaš z rokami v žepih, ne vedoč, da so varovala tam zaradi ledu, ki se

večkrat pojavlja na tistih odsekih. So pa tudi take, ki dosegajo IV. težavnostno stopnjo. Plezalnih poti je v Sloveniji, Dolomitih in Vzhodnih Alpah zelo veliko. Vsako leto so nadelane nove in obnovljene stare, s še boljšimi varovali. Za Slovenijo moram povedati, da na kakšno posebno pot presenečenja nisem naletel, razen na neko staro bližnjico čez police Kanjavca med Doličem in Prehodavci okoli leta 1980.

Po policah Kanjavca

Če greš v steno plezat kakšno znano smer, veš, kaj te čaka, in se tudi ustrezno opreliš. Plezalno pot pa jemlješ večkrat z lahke strani. Podcenjevanje te lahko spravi v obup, kot je mene na tej poti, ki niti ni prava plezalna, prej *plazilna* pot, na kateri sem pri Bogu in hudiču

prisegal, da me nobena sila ne bo več spravila v gore. Ta pot je danes po meni znanih podatkih zopet varna, jaz sem se pa z njo seznanil v poškodovanem stanju kljub opozorilom, da so ji dnevi šteti.

Težave niso bile pri fizičnem premaganju težje prehodnih mest. Polomil sem ga že s tem, da sem šel od Doliča na Prehodavce, torej navzdol. Glavni vzrok mojih težav pa je bil, da sem se tam znašel po dolgotrajnem deževju. V steni Kanjavca se ob poti vlečejo tanki vložki laporja in glinenca, iz katerih se je cedila razmočena glina in kot z milnico mazala skalnate plošče na poti, nekatere med njimi pa so razen navzdol obrnjene tudi navzven.

Takrat na zgornjem delu poti ni bilo ne duha ne sluha o kakšni jeklenici ali klinu, za katerega bi se lahko prijel.¹

Ko sem se skrajno previdno pomikal proti Prehodavcem, sem zaslišal razburjene glasove. Nasproti mi je ravno na najožjem mestu prilezla skupina od strahu zelenih Italijanov. Seveda so me vprašali, ali je še daleč do Doliča. Ker italijanščine

¹ Omenjena pot je bila po potresu leta 1976 zelo poškodovana in več let, do obnove, težko prehodna. Natančneje je bila opisana v PV 4/2011.

ne obvladam in sem bil živčen, sem bleknil le: "Si, si." Stisnili so se ob steno in me milostno spustili mimo. Pokazal sem, da sem junaški Slovenec, toda moje tresoče noge so izdale, da le nisem tako junaški, kot se kažem.

Na to pot sem potem še večkrat pomislil in močno podvomil v svoje že upadajoče gorniške sposobnosti. Ko sem to nekoč omenil izkušenemu "velealpinistu", me je potolažil: "Tudi jaz sem prehodil to pot v podobnih razmerah in ti povem, da sploh nisem užival."

Tschengelser Hochwand

Plezalna pot na 3373 metrov visoko goro nad naseljem Sulden me je prese-netila v zabavnem smislu. V vodniku je opredeljena kot lažja pot in to je bilo tudi res, bila bi pa še lažja, če ne bi bilo varoval. Z menoj je šla žena, ki sicer ni imela veliko gorniških izkušenj, si je pa močno želela doseči višino 3000 metrov in bi s tem pometla s hvalisavci, ki so bili že na Triglavu, kamor se njej še ni uspelo povzpeti.

Vstop v steno preko majhnega previsa je olajšala kratka lesena lestev, ki pa si tega imena sploh ni zaslužila. Bila je enostavno zbita iz debelih borovih vej, prečke so bile pribite samo z enim žebljem. Pod menoj se je upognila kot trampolin, zato sem hitro sestopil. Imel sem precej težak nahrbtnik, kajti v njem so bile še stvari moje žene.

Preventivno sem odložil nahrbtnik, srečno prelezal lestev in potegnil nahrb-nik za seboj.

Pot se je preko skrilstega pečevja, ki se je močno drobilo, nadaljevala navpično navzgor. Na strmejših odsekih pa ni bilo jeklenice, temveč navadna štiri milimetre debela žica, ki se je zvijala po pečevju. Pot je postajala vse bolj navpična, zato sem ženo navezal. Del je potekal po počki, ki je bila napolnjena z razpadajočim skrilačcem, in ko sem iskal trden oprimek, sem opazil lesen količek, zabiti v poč ravno na pravem mestu. Ko sem na stojišču potegoval vrv, sem zaslísal: "Peter, kam pa se naj primem?"

"Za količek, ki ga imaš pred nosom!"
"A za tega?"

Poškilil sem čez rob in v roki je imela prav tisti količek, na katerega sem se maloprej obesil. Vestno ga je zasadila nazaj v razpoko, jaz sem jo pa počasi potegnili k sebi. Danes je ta pot, kot sem videl na spletu, na novo zavarovana.

Rosshahne

Ali po slovensko konjski zobje. To je nazobčan skalni greben vzhodno od silhuete Schlerne in Santner Spitze na Južnem Tirolskem. Zobje so na višini med 2500 in 2600 metri. Preko grebena gre plezalna pot, ki nosi zveneče ime Maksimiliansteig. Za ženo, ki ni vajena plezalnih poti, sem izbral to lažjo pot, kot je pač pisalo v vodniku. Toda tudi tu ni bilo vse tako rožnato, kot je bilo zapisano.

Na prvi zob vodi nedolžna stezica. Pod vrhom je v skali sameval klin, za katerega pa mi ni bilo jasno, kakšnemu

namenu služi. Nadaljevala sva po grebenu, toda naenkrat je bilo konec veselja. Pod menoj je zevala nepremostljiva in kar globoka škrbina. Nikjer nobenih klinov ali lestvic.

Jaz se že lahko spustim po vrvi, toda kako naj spravim ženo preko škrbine? Pomislil sem. Da bi jo sedaj učil spuščanja po vrvi, seveda ni prišlo v poštev. Odločil sem se, da se spustim po vrvi in pogledam, kje bi našel primernejši prehod.

Rečeno – storjeno. Toda nikjer ni bilo ustrežnejše možnosti. Hotel sem se že vrniti, toda vrv je naenkrat zanihala. Ozrl sem se kvišku in opazil nad seboj ženino zadnjico. Gospa je namreč odšla kar za menoj. O kakšnem Dülferjevem sedežu seveda ni imela pojma. Z rokami se je oprijela vrvi in se oprta z nogami v steno začela kar spuščati. Spodnji del je bil že kar navpičen, tako da je skoraj obvisela na rokah. Kdor je imel z vrvmi že opravka, dobro ve, da jih ne smeš niti za trenutek popustiti. Najmanj, kar se ti lahko zgodi, je, da ostaneš brez kože na dlaneh. Od strahu sem otrdel, kajti videl sem, da leze navzdol z največjim naporom. Še danes me spreleti, če se spomnim prizora. Toda gospa je vzdržala, jaz sem jo pa takoj, ko je bila na dosegu, prestregel. Nadaljevala sva preko drugega in tretjega zoba, nato sva zlezla v drugo škrbino, s katero pa ni bilo več težav.

Na policah Kanjavca Foto: Oton Naglost

Po železni poti Foto: Peter Strgar

Vzporedno z grebenom Rosszahne se preko travniških vesin vije zložna planinska pot. Vabljivo se nama je nasmihala in kot bi jo slišala šepetati: "Zakaj se mučita po tem skalovju, pridita k meni in popeljala vaju bom nazaj v kočo." Žena me je milo pogledala, saj je tudi ona razumela nemo govoricu poti, jaz pa sem v kosteh čutil sledove strahu zaradi nezgode, ki bi se lahko zgodila. Nasvet sva ubogala in po melišču oddrsala iz škrbine na pot. In nič mi ni bilo žal, da nisva preplezala še četrtega zoba.

Schoenfeldspitze

O tem vrhu je bil prispevek v novembrski številki PV 2011, v katerem je prečenje gore podrobno opisano. Pred mnogimi leti sem tam doživel nekaj čudnega in nelagodnega.

Udeleženci kolesarskih maratonov zagotovo poznajo tako imenovano metlo. To je avto, ki na repu maratona pobira onemogle kolesarje in tiste, ki so imeli okvaro konjička. Da pa se počne nekaj podobnega v planinah, si nisem mogel predstavljati.

V poznih popoldanskih urah sem sedel na vrhu, gledal navzdol in opazoval oddaljen par, ki je počasi napredoval proti vrhu. Par se je zaustavil in se začel nemirno premikati. Za hip se mi je zazdelo, kot da je več oseb. Par se je obrnil in šel nazaj. Toda medtem ko sem praznil zadnje ostanke malice iz nahrbtnika, sem zaslišal značilni

hribovski: "Grüssgot!" Kot duh se je pojavil velik zagorel gospod, oblečen po zadnji gorniški modi. Bil je brez nahrbtnika in imel je zelo avtoritativen nastop. Hribovci smo ponavadi med seboj prijazni, toda njemu je z obraza odsevala huda ura. Le kaj sem storil, sem pomislil prestrašen. Gospod me je nato temeljito izprašal, od kod sem, kje sem nastanjen, kam grem itd. Pogledal je na uro in mi tako rekoč ukazal, naj se takoj vrnem v dolino. V naselju Maria Alm, kjer sem bival, pa naj se takoj javim na sedežu planinskega društva. Po zahodnem grebenu sem se precej hitro spustil v dolino, kamor sem prispel v mraku. Med potjo se mi je posvetilo, da je gospod pred nočjo praznil gorsko območje in da je ista usoda doletela tudi prej omenjeni par. Na planinskem društvu me seveda niso videli. Malo sem se pa le bal, da bo prišel kdo pogledat, ali sem se vrnil.

Torsäule

Zadnje dni potepanja po Severnoalpskih Alpah sem se odločil za 2942 metrov visoki Hochkönig, ki je obenem najvišja evropska gora, ki je v celoti iz apnenčevih kamnin.

Za vzpon sem si pomotoma izbral najzložnejšo in najdaljšo pot. Namesto iz kočice Erichhütte čez južno ostenje sem jo ubral od kočice na Mitterfeldalm. Iz Erichhütte vodi nova ferata, ki se imenuje Königsjodler. To ime ima celo dvojini pomen: na njej jodlaš od strahu ali pa od adrenalinskih užitkov.

Oskrbnik kočice me je prijetno presenetil. Vprašal me je, od kod sem.

Ko sem mu povedal, je začel navdušeno razlagati: "Ja, Triglav, vi imate pa drugo najvišjo goro v apnencu, ta je bratski vrh Hochköniga," in nato izstrelil vse podatke o Triglavu. Takoj sem pomislil, ali je pri nas možno, da ti nekdo od oskrbniškega osebja v bližini Triglava poda primerjavo s Hochkönigom?

Pot se vleče skozi plitvo ledeniško dolino. V sredini doline kraljuje ogromen stolp, ki se imenuje Torsäule. Vrh je na koti 2588 metrov, stolp pa je dobro viden s počivališča Rosengarten na avtocesti proti Salzburgu, v bližini naselja Werfen.

Nadaljeval sem mimo stolpa in koracal brez konca in kraja. Ja, kje pa je ta vražji vrh, ali je sploh vreden te dolge in dolgočasne poti? Nikjer nobene stene, nobene zanimive skalne razčlembe, na kateri bi se malo pretegnil, sploh pa nobene ferate. Samo obširni kraški podi. Nemci ne imenujejo zaman tega območja Kamnito morje (Steinernes Meer).

Pot pa se je še kar vlekla in vlekla. In nato sem se odločil, ne bom klečeplazil pred najvišjim, a dolgočasnim Hochkönigom. Škoda mojih kolkov. Še sam ne vem, da sem se obrnil in odkorakal nazaj. Pred menoj se je zopet pokazala čudovita silhueta Kamnitega stolpa in takoj sem vedel, kaj sem pozabil. Stolp sem obkrožil kot medved nastavljen mrhovino in ugotavljal, kje je najlažji dostop. Hitro sem ga našel in tura je bila rešena. Namesto domišljavega Hochköniga se mi je zgodil Torsäule, kar mi je pa bolj všeč kot nek množično obiskan vrh. ●

Petnajst let Bregarjevega pohoda

Besedilo: Dušan Škodič

Množice planincev, ki v poletni vročini rade posedajo po klopeh pred kočo na Planini pri Jezeru, večinoma niti ne vedo za majhno planino Viševnik, ki se skriva za robom, kmalu za prvo strmo vzpetino nad kočo. Prav ta strmina je "kriva", da se velika večina planincev, ki se iz Bohinja nameni proti Dolini Triglavskih jezer, tja raje odpravi čez planino na Dednem polju in tako te lepe točke ne spozna. Izjema so tisti, ki si zaželijo najlepšega razgleda na Bohinjsko jezero, za katerega pa se je treba potruditi na bližnji Pršivec, 1761 m.

Planine Viševnik, 1625 m, in bližnjega neizrazitega vrha Gornji Viševnik, 1723 m, seveda ne smemo zamenjati s pozimi zelo obiskano goro enakega imena nad Pokljuko. Kot zanimivost pri imenih naj mimogrede še omenim, da se na starih nemških kartah na tem mestu pojavlja ime Planina Ozebnik. To ime je uporabil v svojem vodniku iz leta 1922/23 tudi Rudolf Badjura, vendar ni jasno, od kod naj bi prišlo, saj med domačini

ni bilo nikoli v uporabi. Najverjetneje je šlo le za napako pri poimenovanju.

Planina Viševnik spada med najvišje bohinjske planine, saj jo le bližnja Ovčarija, 1660 m, preseže za nekaj metrov. Lepa lega na travnatem prevalu, s katerega se odpira pogled na Bohinjsko kotlino in na severu na Triglav s soseščino, je že v davnih časih pritegnila domačine, da so na njem postavili majhno planino. Danes šteje sedem objektov, vključno z manjšo

sirarno, v kateri se sedaj nahaja planinsko zavetišče.

Planina že dolgo ne služi prvotnemu namenu. Stanovi so oddani v najem, kar jo je po svoje tudi ohranilo v skoraj nespremenjenem stanju in rešilo pred propadanjem. Danes nudi obiskovalcem zanimivo lekcijo nekdanje arhitekture pastirskih naselij na področju Bohinja in (še posebno tujcem) buri radovednost in domišljijo, da se sprašujejo, kaj je ljudi in njihovo živino gnalo tako visoko v gore, kako je potekalo njihovo delo na planini in kaj se zanimivega skriva v notranjosti preprostih lesenih koč.

Okolica planine je visokogorski kras, zato je v bližini mnogo jam, brezen in škrapelj, kar terja od obiskovalcev previdno hojo. Sredi planine se nahaja majhno visokogorsko močvirje, v Dolu pod Stadorjem pa nekaj minut od markirane poti najdemo tudi dve manjši presihajoči jezери (popolno brezpotje!).

Leta 1982 je v razpadajoči sirarni svojo priložnost opazilo planinsko

Planina Viševnik s pogledom na Triglav in Ograde. Planinsko zavetišče Draga Bregarja je v sredini, v poslopju nekdanje sirarne.

Foto: Peter Strgar

društvo takratne tiskarne Ljudska pravica in jo vzelo v najem. Po petih letih predvsem udarniškega dela jo je prenovilo in kot planinsko zavetišče dalo v uporabo planincem. Prvih deset let je bilo še zaprtega tipa, odprto ob poletnih vikendih, nato pa so začeli člani društva dežurati preko cele sezone. V najem so vzeli tudi sosednji stan, ki je bil prej odprt in so se ga v sedemdesetih in osemdesetih letih posluževali predvsem jamarji, ki so takrat intenzivno odkrivali podzemni svet pod Pršivcem. Brezno pri Gamsovi glavici (tik ob poti s Vogarja proti planini Viševnik) je še pred odkritji brezen na območju Kanina in Rombona namreč najbolj obetalo, da bo kot prvo na naših tleh preseglo magično globino 1000 metrov. Raziskovanje se je ustavilo pri 817 metrih globine in okoli šestih kilometrih raziskanih rovov. Tik ob poti na

Pršivec gremo še mimo velikega vhoda v Majsko jamo (globina 480 m), ostale pa so bolj skrite. Jamarji se zadnja leta v okolici planine ponovno pojavljajo, vendar planinski stan ob zavetišču ni več odprtega tipa, ker je bil po prenovi spremenjen v depandanso Bregarjevega zavetišča. V zavetišču je torej možno prespati, postrežejo pa lahko zgolj s čajem, pijačo in prijaznostjo.

Tako planinsko društvo kot zavetišče se imenujeta po Dragu Bregaju (1952–1977), izjemnem lednem plezalcu, ki je kot prva slovenska žrtev preminil v pakistanskem delu Himalaje. Rojen je bil v Višnji Gori in zaposlen kot tiskar v tiskarni Ljudske pravice, sicer pa član AO Železničar. Leta 1977 se je pridružil improvizirani odpravi PD Tržič na Hidden Peak (v prevodu Skriti vrh) oziroma Gašerbrum I, 8086 m. Vrh sta dosegla Andrej Štremfelj in Nejc Zaplotnik ter sestopila v višinski tabor, v katerega je prispel Bregar. Vreme se je hitro slabšalo, a želja je bila prehuda in kljub prepričevanju je bil odločen, da bo na vsak način stopil na vrh. Po dveh dneh so z njim izgubili radijsko

zvezo. Iskalna akcija je bila v viharju neuspešna in tako je na Skritem vrhu ostal skrit tudi Drago, v čigar spomin so člani društva poimenovali svoje planinsko zavetišče in po propadu tiskarne še planinsko društvo.

Leta 1998 so prišli na idejo o spominskem pohodu, ki ima izhodišče na planini Blato, 1088 m, do katere se lahko pripeljemo po plačljivi cesti iz Stare Fužine. Pohod poteka do planine V Lazu, 1560 m, nato na Planino pri Jezeru, dalje čez Dedno polje, 1560 m, proti Ovčariji in na križišču nazaj do planine Viševnik. Na poti si lahko pohodniki poleg pestre okolice in srečanja z nekdanjo planšarsko kulturo ogledajo še delujočo sirarno ter poskusijo sir in kislo mleko. Po koncu pohoda lahko sestopijo do Blata mimo Planine pri Jezeru ali pa preko Pršivca in Vogarja v dolino.

Bregarjev pohod, ki poteka na vsako prvo julijsko soboto, bo letos organiziran že petnajstič. Skupaj s postanki je dolg dobrih pet ur hoje, prišteti pa je treba še čas za povratek v dolino ali do avtomobila. ●

Arlov bor

Planinsko društvo Bricnik z Mute, ustanovljeno 24. novembra 1995, je natanko leto dni po ustanovnem zboru predalo v uporabo krožno planinsko pot – obhodnico, ki poteka v večjem delu po stezah, ki so jih za obhod meje uporabljali graničarji nekdanje skupne države Jugoslavije. Celotna pot je dolga 25 kilometrov, višinska razlika, ki jo je treba premagati, pa 1505 metrov. Pot se prične v centru Zgornje Mute, se skozi del naselja Gortina povzpne na obmejne Pernice s cerkvijo sv. Simona, 1059 m, se spusti h karavli v Bistriškem jarku pod jezom na avstrijski Golici, nato pa se dvigne do sv. Jerneja, 1038 m. Ob potoku Vud se še enkrat približa meji, od tod pa se nadaljuje na Bricnikov vrh, 1017 m, od koder se spusti nazaj na Muto, kjer se krog zaključí. Zanimiva posebnost poti je Arlov bor, omenjen v naslovu. Marsikdo bi rekel: bor je bor, kaj pa naj bi na njem bilo tako posebnega? Arlov bor pa je posebnost! Ni zrasel v višino, temveč se je razpotegnil po tleh. Po pripovedovanju domačinov je ostanek žive meje, ki je potekala ob robu gozda. Spet drugi omenjajo možnost, da ga je zdelalo neurje, v katerem se je prelomil in tako

upognjen preživel. Raste na čudovitem mestu, s katerega je ob lepem vremenu krasen razgled na vso koroško pokrajino, ki jo obrobja kulisa gora, kot so Kope, Kremžarjev vrh, Uršlja gora, Kamniško-Savinjske Alpe, Raduha in Peca, panorama pa se zaključuje z Obirjem. Zaradi posebne oblike in lege smo se planinci našega društva odločili, da ta bor zaščitimo kot krajevno, občinsko in naravno znamenitost. Tako smo z gospodarji na kmetiji Arl-Palko podpisali

poseben dogovor o njegovem čuvanju in ohranjanju. To smo opravili svečano s posebno listino, kjer je zapisano, da dokument velja tudi za poznejše rodove. Bor smo ob pomoči domačinov lastnikov ogradili in ga s tem zaščitili pred pasočo se živino, ki ga je nekajkrat poškodovala, iščoč senco v poletni pripeki. Zaenkrat je še popolnoma zelen in zdrav, ne kaže znakov staranja ali sušenja. Naša želja je, da bi tak še dolgo ostal. Člani društva smo ga proglasili za nekakšno maskoto in ga redno, z veseljem in ponosom obiskujemo.

Arlov bor Foto: Ernest Preglav

Ernest Preglav

Je življenje lahko tudi drugačno?

Mepijeva odprava Gimnazije Kranj na nepalski pettisočak

Besedilo: Manca Čujež

Mladi gorenjski mepijevci so pod vodstvom Marije Štremfelj v Nepalju poiskali odgovor na naslovno vprašanje večstopenjskega programa Mepi – Mednarodnega priznanja za mlade, ki je namenjeno aktivnemu, ustvarjalnemu in angažiranemu preživljanju prostega časa mladih.

V programu se srečajo z izzivi na štirih področjih: *prostovoljno delo*, s katerim prepoznajo pomen in koristnost tovrstnega delovanja; *praktične veščine*, ki spodbujajo odkrivanje in razvoj osebnih interesov, praktičnih spretnosti in strokovnih znanj; *rekreativni šport*, ki izboljšuje psihofizične sposobnosti; in *odprava*, katere namen je spodbujanje pustolovskega duha, želje po odkrivanju

novega ter spodbujanje zavedanja o okolju in pomembnosti njegove zaščite. Osmerica dijakov je na 17-dnevni odpravi posegla po zlatu, najvišji težavnostni stopnji programa.

Na odpravi spoznati hvaležnost in zadovoljnost

"Človek gre skozi različna življenjska obdobja in v različnih obdobjih si na vrhuncu na določenih področjih," lahko

prikimamo Štremfljevi, alpinistki, profesorici biologije in mentorici programa Mepi na Gimnaziji Kranj, ki je leta 1990 kot prva – in do zdaj edina – Slovenka osvojila Everest, dobri dve desetletji pozneje pa kot prva slovenska profesorica dijake popeljala v nedrje Himalaje.

"Program Mepi mi je zelo všeč, ker celostno oblikuje človeka. Nepal mi je res ljuba dežela, in čeprav sem bila že tolikokrat tam, vsakič odkrijem nekaj novega. Razmišljala sem, da bi mladi, če bi videli to deželo, res lahko kakšne navade prenesli tudi v naše kraje – da začnejo tukaj ceniti, kar imajo, da ni vse samoumevno, ampak da ob drugačnih možnostih, drugačnem življenju spoznajo, da je to nek dar in da ni le kritika sestavni del življenja. Moja želja je bila, da bi mladi ljudje spoznali hvaležnost in zadovoljnost. Ker sem lani postala gorska vodnica, sem se preizkusila tudi v tej vlogi, v šolstvu pa sem že od začetka svoje službene poti, tako da je bilo oboje združeno nov izziv."

Mladi Gorenjci odgovora na vprašanje *Je življenje lahko tudi drugačno?* v Nepalju niso dobili čez noč. Zanj so si vzeli sedemnajst dni med 20. oktobrom

Del Mepijeve ekipe ter mentorja Matjaž Pertot in Marija Štremfelj na slabih štiri tisoč metrih pred kuliso Langtanga Foto: Rožle Bregar

Radost na najvišjem osvojenem vrhu trekinga, 5145 metrov visokem Surya Peaku
Foto: Rožle Bregar

in 5. novembrom 2012, dobro polovico na trekingu v narodnem parku Langtang, preostanek pa v Katmanduju – na njegovih ulicah, v premožni britanski šoli in skromni sirotišnici. Svojo devetdnevno (samo)spoznavno pohodniško odisejajo so začeli v vasi Dhunče na dobrih 2000 metrih in po poti, ob kateri so se čarobno izmenjevale slovenske in nepalske pokrajinske prvine, napredovali do dih jemajočih Gosaikundskih jezer že pošteno čez štiri tisoč metrov. Četrty dan hoje so se nagradili z osvojitvijo gorniškega cilja Surya Peak, 5145 metrov, ki jih je navdal z neizmerno radostjo, hkrati pa jim je pokazal naslednji kaŝipot k odgovoru odprave.

"Naučili smo se ceniti majhne stvari"

"Seveda je življenje lahko tudi drugačno, če primerjaš naenain življenja v Sloveniji in Nepal. Tukaj nam ŝe država ponuja isto vodo in elektriko, sploh v višjih predelih v Nepal pa tega ni, vodo napeljejo kar po ceveh po zemlji, zato ponoči zamrzne. Tako da življenje je drugačno, a se tudi tako lahko ŝivi," je spoznanja s poti nanizal Andraŝ Orehar in odkrito priznal, da po vrnitvi iz Nepala doma ŝe solato, ŝeprav je prej ni maral. Seveda pa je odprava udeleŝence tudi osebnostno prenetla: "Vplivala je na našo osebnost in naŝe dojemanje – da smo bolj hvaleŝni za to, kar imamo."

"Naučili smo se ceniti majhne stvari," je miselni tok življenjskih spoznanj nadaljevala Eva Flajnik, najmlajša

mepijevka na odpravi, iskreno navduŝena nad druŝbo nepalskih malčkov, ki so jih obiskali v sirotišnici, kar je bilo zanjo pika na i celotnega potovanja. "Kljub temu da so imeli zelo malo, so bili tako zadovoljni, vedoŝeljni, radovedni, spraŝevali so nas, kdo nas ŝaka doma, kako nam je ime. Ob slovesu so nam rekli, naj se ŝe vrnemo. Res so bili prisrčni."

Gorenjsko 31-ŝlansko odpravo v Nepal sta sestavljali dve skupini: prva, pod vodstvom Marije ŝtremfelj, ŝe ŝtela enajst dijakov (devet z Gimnazije Kranj, dijakinjo z Gimnazije Jesenice in dijaka TŝC Kranj) in tri spremljevalce na zlati Mepijevi odpravi, v drugi ekipi pa so bili zlatniki, ki so ŝe opravili program Mepi, in ŝe nekaj odraslih spremljevalcev z Andrejem ŝtremfljem na ŝelu. Vsak veŝer so se sreŝevali v *lodŝih*, kjer so se druŝili, vendar so mepijevci hodili loŝeno, saj program stremi k samostojni hoji mladih udeleŝencev. "Mepijevci smo veŝino ŝasa hodili spredaj, nekoliko za nami pa so hodili trije spremljevalci, ki so nas nadzorovali in skrbeli, da ne bi res kam narobe zavili ali da se nam ne bi kaj zgodilo," je Andraŝ razloŝil, da so bili orientacija, prilagajanje tempa hoje, odmerjanje poŝitkov in vse drugo v njihovih rokah.

Ŝivljenjska ŝola za odrasŝajoŝo mladeŝ

Odprava je bila prav posebna ŝivljenjska ŝola za najstnike, povsem drugaŝna od guljenja srednjeŝolskih klopi. "Precej veŝ smo se nauŝili za naprej kot v ŝoli, kjer veŝino stvari slej ko prej pozabiŝ, medtem ko je bil Nepal res izkuŝnja za vse ŝivljenje. Tudi vrednote se zamenjajo in zaŝneŝ na nekatere stvari gledati drugaŝe," je poudarila Anka Kavŝiŝ, ki

se ji je v spomin vgraviral tudi neizprosni nepalski mraz. A polnokrvni mepijevci so z njim opravili prav profesionalno, tako kot z viŝinsko boleznijo, ki jim, mladim in ŝilavim, razen poŝasnejŝega koraka in obŝasnega rompompoma v glavi ni priŝla do ŝivega.

Nepogreŝljivi koŝeŝek v mozaiku uspeŝnega vzpona so bile predpriprave, v okviru katerih so se mladi povzpeli na ŝtiritisoŝak Gran Paradiso, dva tedna pred odhodom v Nepal pa so na gori Romariswandkopf za aklimatizacijo osvojili 3300 metrov in prenoŝili na viŝini Triglava. Seveda so tudi sami marljivo nabirali kondicijo in prav tako evre. Odpravo so zaŝeli naŝrtovati veŝ kot leto prej, da so dijaki imeli ŝas privarŝevati denar, tako s ŝtipendijo kot s poŝitniŝkim delom, del sredstev pa so primaknili ŝe Gimnazija Kranj, Obŝcina Kranj in Zavod za ŝolstvo RS.

Dijaki so pod streho sveta izkuŝili, kako je hoditi po nadelanih poteh, ki so jih pripeljale do Gosaikundskih jezer, in kako se je ŝnajti na nestabilnem brezpotnem terenu, ki jim ga je namenila ciljna strmina. Zanj niso potrebovali zimske tehniŝne opreme, saj vrha ni veŝ pokrivala sneŝna kapa kot pred leti, ko se je nanj ŝe povzpela Marija, so jo pa imeli zraven in se izkazali kot sami svoji nosaŝi.

"Program Mepi vkljuŝuje tudi ŝtiridnevne pohode po Sloveniji, med katerimi morajo udeleŝenci vse, kar potrebujejo, nositi na hrbtu: od hrane, posode in oblaŝil do ŝotorov, spalnih vreŝ in prve pomoŝi. Imajo izkuŝnjo, da do cilja ne prideŝ spoŝit, ampak da se je treba potruditi, da pridejo tudi krize. Opazujem jih in vidim, da res napredujejo. Tudi sama nisem priŝla na vrh povsem spoŝita. Dejstvo je, da se je treba za vsako stvar potruditi, da med potjo do vrha spoznaŝ tudi obŝutek nemoŝi in slabosti. Zdi se mi, da ravno ta izkuŝnja napora mladim danes manjka, saj je vse treba doseŝi lagodno," je svoje pronicljive misli ubesedila ŝtremfljeva.

"Mi znamo trpeti!" smo se nasmejali Andraŝevi izjavi, a jo je brŝ razjasnil: "Teŝko je bilo hoditi in teŝke nahrbtnike smo imeli, a smo ŝe po Sloveniji delali ŝtiridnevne pohode, zato smo ŝe navajeni teŝe in kilometrov, ki jih moraŝ prehoditi, in ne odnehamo ob prvi boleŝini." Tudi Anka mu je pritrdila: "Moraŝ vedeti, da pot ni ves ŝas posuta z roŝicami in da volja ni ves ŝas na vrhuncu, ampak greŝ naprej, do cilja." Priuŝiti se potrpeŝljivosti in vztrajnosti ter v svojo ŝivljenjsko malho naloŝiti izkuŝnjo sodelovanja, pripadnosti skupnosti, reŝevanja teŝav,

ustvarjalnosti in kritičnega mišljenja, vodenja, pravičnosti, odgovornosti, spoštovanja in solidarnosti je odlična popotnica za življenje.

Zlati Nepal 2012 – filmski dokument Mepijeve odprave

Svojstven vezni člen med najstniki in njihovimi spremljevalci je bil Rožle Bregar, predstavnik prve generacije slovenskih mepijevcev, danes tudi inštruktor programa Mepi, ki je sodeloval pri več odpravah po Sloveniji in svetu. Na tokratni v Nepal se je znašel v vlogi zunanjega opazovalca – fotografa in snemalca. Člani odprave, ki so sami nosili vso prtljago, so mu kar malce zavidali nosača, a se "nihče ni zavedal, da se je fotografske opreme nabralo za deset kilogramov in da sem moral devet dni trekinga preživeti z baterijami brez polnjenja", zaradi dinamičnega lovjenja utrinkov pa je nanizal več kilometrov in višinskih metrov kot kdor koli drug.

Ker je prepotoval že veliko Azije, a prvič stopal po prostranstvih Nepala, je tokrat želel za širono občestvo dokumentarno nanizati izmuzljive trenutke zanosnega mladostniškega spoznavanja sveta in prelesti nepoznane pokrajine. Njegov presek fotografij in gibljive slike

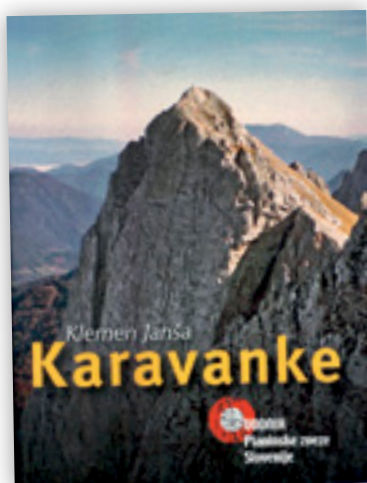

ni le dokument nekega podviga, ampak nekaj več. "V Nepal sem se odpravil z mislimi, da bo izdelek dokumentaren, zato sem bil neobremenjen in se mi je šele med odpravo začel v glavi odvijati scenarij, kako bi to zapakiral skupaj. Morda je zato nastala neka svoja zgodba ... Za filme imaš ponavadi vnaprej pripravljen scenarij, naročnika in delaš po njegovih normativih, tukaj pa sem lahko delal tako, kot sem želel

sam, in zato navadno takšne stvari bolje uspejo." Devetminutnega filma Zlati Nepal 2012 še ni bilo moč videti na letošnjem mednarodnem festivalu gorniškega filma Domžale – si ga pa velja privoščiti na spletu –, zagotovo pa ga bo mogoče občudovati kdaj pozneje, saj se Rožle spogleduje z idejo nekoliko izpopolnjenega kratkometražnega dokumentarca, ki ga želi predstaviti tudi zunaj meja Slovenije. ●

IZ PLANINSKE ZALOŽBE – AKCIJA 50 % POPUST

Vodnik Karavanke

Format: 12 x 16 cm, mehka vezava, 352 strani + 32 strani barvnih prilog

CENA: V času od 15. 6. do 15. 7. 2013 lahko vodnik Karavanke kupite po akcijski ceni s 50-odstotnim popustom: 13,95 €* (redna cena: 27,90 €). * DDV je obračunan v ceni. Stroške poštne plača naročnik.

Planinski vodnik Karavanke Klemna Janše je napisan po tradicionalnem konceptu vodnikov, ki izhajajo pri Planinski založbi PZS. Opisani so tudi vzponi in prečenja na skrajnem zahodu gorovja v Italiji, kar je povsem novo in pionirsko delo v slovenski vodniški literaturi. Ob številnih podatkih o izhodiščih, kočah, prehodih in vzponih na vrhove Karavank, od skrajnega zahoda pri Trbižu do masiva Uršlje gore na vzhodu, je avtor natresel še obilo geografskih, zgodovinskih, geoloških, etimoloških, botaničnih, zooloških podatkov. To kaže, da se je dela lotil široko razgledan in študijsko usmerjen intelektualec, ki pa je ob tem še odličen gornik, predvsem pa iskreni ljubitelj gorskega sveta.

Zato smo lahko nadvse zadovoljni, ko imamo v rokah nov planinski vodnik po Karavankah mladega avtorja Klemna Janše, za katerega je to knjižni prvenec.

INFORMACIJE, NAKUP in NAROČILA:

Planinska zveza Slovenije, Planinska trgovina PZS,

na sedežu: Dvorakova ulica 9, Ljubljana, v času uradnih ur, **po pošti:** p. p. 214, SI-1001 Ljubljana, **po telefonu:** 01 43 45 684 v času uradnih ur, **faksu:** 01 43 45 691, **brezplačna telefonska številka 080 1893** (24 ur na dan, vse dni v letu), **e-naročila:** narocilo@pzs.si ali **spletna trgovina PZS**, <http://www.pzs.si/trgovina.php>. **Uradne ure** v Planinski založbi PZS, Ljubljana, Dvorakova 9: v ponedeljek in četrtek od 9. do 15. ure, sredo od 9. do 17. ure, petek od 9. do 13. ure (odmor za malico: 10.30–11. ure).

Slovenski planinski muzej,

Triglavska cesta 49, 4281 Mojstrana, **telefon:** 08 380 67 30, **fax:** 04 589 10 35, **e-naročila:** info@planinskimuzej.si.

"Kako sem se ob letu osorej vrnil pod kirgiške vršace"

Odprava ob 60-letnici alpinističnega odseka Železničar

Besedilo: Peter Bajec

"Drugo leto ima naš *ferajn* 60 let," mi neko oktobrsko sredo zvečer navrže načelnik. "Aja?" odvrnem. "In kaj to pomeni?" nadaljujem, še vedno utrujen od pravkar zaključene odprave, nekako mentalno in duhovno prazen. "Fino bi bilo, če bi organizirali odpravo. Pa da bi jo ti vodil," pribije. Izbuljim oči in pomislim, da res nimam energije za odpravo. Pa za priprave. Pa za vse spraviti skupaj. Pa za besno treniranje. No, čez nekaj tednov sem zagnal *mašinerijo*, zbral prijave in se lotil projekta. Kaj pa mi je drugega siromaku preostalo.

Kje najti primerne cilje?

Na prvem sestanku smo zbrali množico idej, sam sem se najbolj ogreval za povratek v Kirgizijo, ker je tam precej primernih ciljev vseh težavnosti. Ker sem poznal kraje in ker je tam lepo. Ker sem bil tam že leto prej s člani rašiške odprave in smo se imeli fajn. Zelo fajn.

Ekipa je najprej štela deset članov, na koncu nas je na pot odrinilo sedem. Urejanje formalnosti z agencijo je hitro steklo, v veliko pomoč so mi bili lanske izkušnje in Miha, ki je lani urejal vso logistiko. Počasi smo dopolnjevali tudi fotomaterial in dokončno oblikovali cilje. Šli bomo v Kirgizijo, pogorje Kokshall-Too, ki leži na jugu države, tik ob meji s Kitajsko. Kokshall-Too naj bi

pomenilo Prepovedano območje in je bilo do 90. let prejšnjega stoletja zaprto vojaško območje. Razumljivo so bili ruski alpinisti prvi, ki so raziskovali ta gorati predel Kirgizije.

Za glavni cilj smo si izbrali severovzhodno steno Pik Korsuna (5320 m) in severno steno Pik Letaveta (5471 m), ki se dvigata nad ledenikom Nalivkin, do njiju pa naj bi dostopili iz ABC-ja¹ na koncu ledenika Kotur. Za rezervne cilje smo si izbrali stene nad Koturjem, in sicer Pik Obzhorny (5156 m), Pik Judith-Brian (4986 m), Druzba (5221 m), Pik Piramida (5140 m),

¹ Povišani bazni tabor.

Boštjan Tomplak na vrhu Pik Lyev, na katerega sva se povzpela za aklimatizacijo.

Foto: Peter Bajec

Volshebnitsa (5285 m), Pik Jjin (5136 m) in Pik Oleg (4950 m).

V 60. letih smo pa že nekaj splezali

Rdeča nit odprave je bila počastitev delovanja *ferajna*, ki že 60 let vzgaja nove rodove alpinistov. Kot povsod je bilo tudi pri delovanju AO Železničar kar nekaj vzponov in padcev. Najhujši padec je odsek vsekakor doživel leta 1996, ko so se ponesrečili kar trije naši člani – Vanja Furlan, Bojan Počkar in Žiga Petrič. Vsi trije so pustili močan pečat tako v domačem kot v tujem alpinizmu. To je bila zelo velika izguba za odsek, po kateri si še danes ni popolnoma opomogel.

Je imel pa Železničar tudi svetle trenutke. Enega izmed najsvetlejših je pomagal spisati prav Vanja. Leta 1996 se je že drugič podal v nepreplezano severozahodno steno himalajskega lepota Ama Dablama. Takrat je moči združil s Tomažem Humarjem in uspelo jima je priplezati do vrha stene. Smer sta posvetila spominu na Staneta Belaka – Šraufa in istega leta za vzpon prejela

Visoko na grebenu med Pikom Ajda in Pikom Maja, kjer sta Anže Dobrilovič in Domen Košir preplezala novo smer Dve muhi na en mah.

Foto: Domen Košir

proti Narynu. Spremlja nas bolj kot ne deževno vreme in takrat še ne vemo, da bo slabo vreme stalnica našega bivanja na ledeniku.

Na eni izmed vojaških kontrolnih točk me vojak v preveliki uniformi in s pretežno *mitraljo* na rami pokliče iz kamiona. Hoče, da mu na zemljevidu, polnem *švasanih* črk, pokažem našo bazo in ABC na ledeniku Kotur. "Zdyes mi ..."⁴ z rokama nakažem plezanje, vojak pa me opozori, da ne smemo "zahadjit"⁵ na drugo stran, ker imajo Kitajci velike vojaške manevre in so precej borbeno razpoloženi. Fino.

Predem zavijemo na ledeniško moreno, Andrey⁶ ustavi kamion in pokaže na manjši travnik z bujno, svetlo zeleno travo. Spogledava se in se spomniva, kako smo lani dva dni kopali kamion iz tega močvirnatega dreka. Letos se mu izognemo v velikem loku.

V bazi nas pozdravi sonce, ki pa se kmalu umakne vetru in snegu. Od takrat je praktično vsak dan na sporedu ploha ali nevihta.

Akcija

Ne glede na slabše vreme uspešno opravimo aklimatizacijo in se skladno z načrtom odpravimo proti ABC-ju. Luka, Primož in Anže tako že ob prvi priložnosti izkoristijo okno priložnosti in pred poslabšanjem vremena preplezajo novo smer v severozahodni steni Pika Judith-Brian ter jo poimenujejo 60 let AOŽ (70°/50–60°, M, 350). Do večera v ABC-ju pade dvajset centimetrov svežega snega. Naslednji dan izkoristijo za počitek, sončenje in uživanje v rohnenju plazov z okoliških sten. Ostali štirje pa dostopamo po ledeniku proti ABC-ju, preklinjamo sveži sneg, gaženje, hribe, plezanje in kujemo načrte, kako bomo po prihodu domov nemudoma prodali vso plezalno opremo in se posvetili klekljanju, šahu in vezenju gobelinov.

18. julija izvedemo simultani naskok bližnjih sten. Primož in Luka preplezata novo grapo v Obzhornju in jo poimenujeta Kular Bregar-Golob (50°/65°, 600 m). Ker nimata pametnejšega dela, pristopita še na vrh. Anže in Domen povežeta dva neosvojena vrhova v

najprestižnejšo nagrado v alpinizmu – zlati cepin.

Med pomembne prvenstvene vzpone članov AO Železničar v tujini velja uvrstiti tudi Slovensko smer na jugovzhodni greben Kumbhakarne oz. Jannuja leta 1992 (Počkar, Furlan), smer Terra nostra v severni steni Hiunchulija leta 1995 (Golob, Polenik, Jeras) in smer Mali princ v južni steni še neosvojene gore Dzasampatse leta 2004 (Golob, Ažman).

To je bilo zlato obdobje odseka, ki ga je zaznamovalo še veliko drugih težkih prvenstvenih vzponov doma in v tujini, ki še danes čakajo na prve ponavljavce. To so bila leta, ko sta domišljija in ideja še nekaj veljali, bili sta pomembnejši od ocen in svedrov.

Tragedija pred odhodom

Nekaj tednov pred odhodom je odsek pretresel tragičen dogodek. Pri sestopu s Srebrnjaka je Gregi spodrsnilo in padel je 70 metrov globoko po grapi. Tisti dan smo se kot pretepeni psi, zlomljeni in s solznimi očmi pobrali s planine Zapotok. Na policijski postaji v Bovcu smo prevzeli še njegovo opremo in se

odpeljali domov. Bil je mlajši pripravnik. Na začetku svoje alpinistične poti.

V naslednjih dneh sem razmišljal o odpovedi odprave. Breme vodje odprave se je tedaj pokazalo v vsej svoji bedi. Kaj bo, če se komu kaj zgodi? Kako bom to prenesel? Kako bom to pojasnil? Vprašanja, na katera nisem našel odgovora. Bil sem edini z nekaj izkušnjami. Vsi ostali so bili praktično zelenci. Polni življenja, vznemirjenja in pričakovanj. Hotel sem ostati doma, skrit v svoji luknji. Nisem želel na odpravo.

28. junija smo Grego pokopali in odprava se je nezadržno približevala.

Užasnaja pagóda²

7. julija zjutraj se znajdemo pred letališko stavbo v Biškeku. Neprespani, lačni in prepoteni zmečemo težke *prasice* v kombi, pred očmi pa nam plešejo tuš, hrana in postelja v hostlu. Še isto dopoldne na agenciji prevzamemo še nekaj opreme in naslednji dan s sedemtonskim uralom³ oddrvimo

² Slabo vreme.

³ Tovornjak znamke Ural.

⁴ Tukaj mi ...

⁵ Hoditi.

⁶ Voznik našega kamiona.

Po ledeniku Kotur proti ABC-ju.
V ozadju Pik Judith-Brian in Pik Letavet.
Foto: Peter Bajec

tri ali štiri dni dobrega vremena. Tako po dobrih petih dnevih zapustimo ABC in se vrnemo v bazo, kjer preostanek časa izkoristimo za plezanje lažjih novih smeri nad bazo ter rekreacijo po bližnjih balvanih.

Z rahlo grenkim priokusom, a vendar zadovoljni z doseženim, 25. julija zapustimo bazo in se vrnemo v civilizacijo. Biškek je še vedno tak kot ob našem prihodu. Vroč, umazan in rahlo kaotičen.

Ko dva dni kasneje ponoči sedim v čakalnici in čakam na polet proti Istanbulu, sem zadovoljen. Zadovoljen, da smo vseeno nekaj preplezali. Zadovoljen, da smo izpeljali odpravo. Predvsem pa zadovoljen, da smo vsi celi in zdravi, da se vračamo domov in da nekaj časa ne bo treba nikamor.

Epilog

Ob prilagoditvi ciljev nam je kljub slabšim vremenskim in snežno-lednim razmeram uspelo preplezati 13 prvenstvenih smeri, opraviti osem smučarskih/deskarskih spustov in tri smeri ponoviti. Z vidika težavnosti so smeri precej skromne in v luči letošnjih dosežkov slovenskih alpinistov popolnoma nepomembne, a za vsakega od nas je njegov vzpon nekaj posebnega. V spominu bo ostal zapisan kot trenutek, ko smo bili kralji svojega sveta. Z odpravo nam je uspelo dodati nov kamenček v mozaik AO Železnica v upanju, da bodo generacije za nami dočakale svojih 60 let delovanja, prvenstvenih vzponov in doživetij, ki bodo iz njih naredili boljše ljudi. Ker kaj pa je alpinizem drugega kot šola za življenje?

smeri jug-sever. Najprej se skobacata na Pik Ajda in nadaljujeta po grebenu na Pik Maja (oba okrog 4900 m) ter tako preplezata novo smer Dve muhi na en mah (IV/3+, M4, 900 m). Boštjan in jaz pa se zaženeva v izrazito grapo v sredini grebena Obzhorny-Pik Judith-Brian. Boštjan se na polovici zaradi zdravstvenih težav obrne, jaz pa nadaljujem in po 300 metrih stopim na rob stene. Sprehodim se do uravnave, sedem na nahrbtnik, gledam morje vršacev in ledenikov pod mano in sem vesel. Ampak ne zaradi "vrhunskega" dosežka. Moj "Jelenček" je čisto navadna grapa, naklonine do 65°. Smer kot taka torej ni omembe vredna in je le še ena v nizu milijonov smeri po svetu, ki ne bo nikoli doživela ponovitve.

Vesel sem zaradi povsem drugih stvari. Vesel sem, ker mi je dano sedeti tukaj v neki daljni deželi. Vesel sem, ker sem daleč stran od vseh skrbi in tegob življenja. Vesel, ker vem, da mi vseh teh vtisov in razgledov nihče ne more vzeti. Nikoli. In da je življenje veliko več kot le pehanje za uspehom, denarjem, avtomobili in prestižem. Na koncu, ko odbije zadnja ura, tako ali tako ostanemo sami in naš odsev v ogledalu življenja. In kot

je nekdo nekoč rekel: "Kar naredimo v življenju, odzvanja v večnosti."

Z grenkim priokusom, a vseeno zadovoljni

Naslednji dan se diredaj v ABC-ju začne že okrog štirih zjutraj. Brnenje kuhalnikov, šklepetanje zob in sočno izrazoslovje napovedujejo še en uspešen dan. Domen in Anže se zaženeta v Obzhorny, kjer preplezata novo smer Y-AD (45°/55°, 400 m) in pristopita na vrh, s katerega Domen tudi odsmuča. Luka in Primož preplezata novo smer v grebenu Obzhorny-Pik Judith-Brian in ji nadejeta ime Barbarina smer (50°-60°, WI3, M3, 310 m). Boštjan in jaz poskusiva v Piku Judith-Brian, ampak naju oblaki in megla prehitijo. Vreme se namreč naglo slabša, snežne razmere pa nama tudi ne dišijo preveč, zato se odločiva za povratek. Sva pa vsaj ponovila spust po vrvi v snegu in ledu. Kmalu po prihodu v ABC začne snežiti in s premori sneži do večera.

Slabe razmere in vreme nam preprečijo kakršenkoli resen poskus v stenah Korsuna in Letaveta. V času našega bivanja v ABC-ju ni bilo niti dveh dni stabilnega vremena, za uspešen vzpon v omenjenih hribih pa bi potrebovali vsaj

SUUNTO

NOVI AMBIT2

Odkrivajte neodkrito s preciznim GPS sprejemnikom

Prenovljena multifunkcijska ura Suunto AMBIT2 zadovoljuje potrebe ekstremnih smučarjev, gornikov, trail tekačev, plezalcev, kolesarjev in vseh outdoor športnikov. Torej vseh tistih, ki svoj prosti čas preživljajo v naravi in želijo od svojih aktivnosti kar največ. Uspeh prvotne različice je vodil v razvoj prenovljenega AMBIT2 GPS instrumenta, ki združuje vse od GPS navigacije, višinomera z FusedAlti™ tehnologijo, 3D kompasa do naprednega merilca srčnega utripa. Poleg tega pa vključuje tudi vse trening funkcije, ki jih ima Ambit2 S. Pakiran je v robustno ohišje iz steklenih vlaken ter z življenjsko dobo baterije 50 ur pri uporabi GPS sprejemnika. AMBIT2 je pripravljen za

avanturiste, ekstremiste in raziskovalce, hkrati pa tudi za vse vsestranske športnike. Posebnost Ambit kolekcije niso le izjemno natančne in vsestranske funkcije, temveč možnosti programske nadgradnje. Uporabniki lahko na portalu Movescount.com s programom Suunto App Zone tudi sami nalagajo, spreminjajo ali ustvarjajo nove aplikacije, ki so specifično prilagojene različnim športom. Če ne najdete tistega kar si želite, pa enostavno uporabite Suunto oblikovalec aplikacij in si ustvarite svojo. Naj vas ekstremne avanture ne presenetijo – odkrivajte neodkrito s preciznim GPS sprejemnikom!

Za več podrobnosti o izdelku, obiščite www.suunto.com

Pohodniška pot Alpe Adria Trail

V letošnjem letu praznujemo 60 let Slovenske planinske poti – najstarejše daljinske poti oz. transverzale v Evropi. Pohodništvo in planinstvo v zadnjih letih strmo naraščata po priljubljenosti tudi kot turistični produkt. Vse več ljudi se odloča za večdnevno hojo od koč do koč oz. hotela do hotela, kar potrjuje tudi večji obisk pohodnikov na znanih evropskih poteh kot so Top trails v Nemčiji in Salzburger Almenweg, Donausteig, Adlerweg, Kalkalpenweg v Avstriji.

V letu 2010 je koroška turistična organizacija Kaernten Werbung dala takrat Slovenski turistični organizaciji in italijanski regionalni turistični organizaciji Friuli Venezia Giulia (FVG) pobudo za vzpostavitev nove daljinske poti, ki bi povezovala Grossglockner s Trstom preko Slovenije. Namen poti je povezati različne tipe pokrajine v celoto in jo preko skupne zgodbe polne doživetij ponuditi v uporabo pohodnikom in ljubiteljem narave. Pred dokončno odločitvijo o izvedbi skupnega projekta je bilo precej dilem, vprašanj, ki jih je bilo potrebno razrešiti. Izhodišča so bila naslednja: ne bo se gradilo nove poti pač pa povežalo obstoječe odseke poti v celoto in ker trasa ne bo vodila izključno po obstoječih planinskih in

sprehajalnih poteh posameznih turističnih krajev, se je bilo potrebno dogovoriti za sodelovanje s Planinsko zvezo Slovenije in posameznimi turističnimi organizacijami ob poti, hkrati pa je bilo potrebno rešiti način označevanja in skrbništva poti ter seveda problem imena poti, ki naj bi bil blizu vsem trem jezikovnim skupinam. V letu 2011 se je tako rodila nova daljinska pot Alpe Adria Trail – ki povezuje tri narode, ki se začne na najvišjem vrhu Avstrije Grossglocknerju in se zaključi preko Slovenije v Miljah pri Trstu. Trasa je speljana preko atraktivnih območij avstrijske Koroške, zahodne Slovenije in Italijanske julijske krajine. Pot povezuje skupna zgodba hoje po vrtu Eden, ker se pohodniku pri hoji vsak dan odpirajo novi, izredni pogledi in razgledi od belih ledenikov, številnih jezer, rek, slapov, gozdov, belih kraških skal, vinorodnih področij do modrine morja. Pot sestavlja skupno 43 dnevnih etap, najdaljša meri 20km oz. povprečno 5-7 ur hoje dnevno. Celotna dolžina poti je 750km oz. 600 km osnovne trase in 150 km šestdnevne t.i. krožne trase med Beljakom, Trbižem in Kranjsko Goro. Vsakodnevna etapa naj bi ponudila t.i. magično točko poti - to

je točko z lepim razgledom in urejenim počivališčem na katerem si pohodnik vzame čas za malico, razmišljanje in opazovanje narave. Vsak začetek in konec dnevne etape bo na celotni trasi postopoma urejen z informacijsko tablo na kateri je predstavljena lokacija, zadnji prehojen odsek poti ter naslednji odsek poti. Na takšnih točkah bo postopoma možno naložiti v svoje pametne telefone tudi opis in traso odseka poti katerega želi pohodnik prehoditi. Pot je označena s skupno izbranim logotipom in je na slovenskih odsekih poti usklajena s Planinsko zvezo Slovenije in Triglavskim narodnim parkom, ki sta s turističnimi organizacijami ob poti partnerja v projektu. Seveda je bilo ob samem nastajanju poti nekaj pomislekov glede označevanja trase poti, označevanja startno ciljnih dnevnih etap in imena poti, vendar se je ob zavedanju, da je to projekt treh držav, treh relativno različnih kulturnih skupin, različnih tipov okolja, pričakovano tako domačih kot tujih pohodnikov, našla srednja pot.

Cvetoči travniki pod Grossglocknerjem
Foto: Andrej Trošt

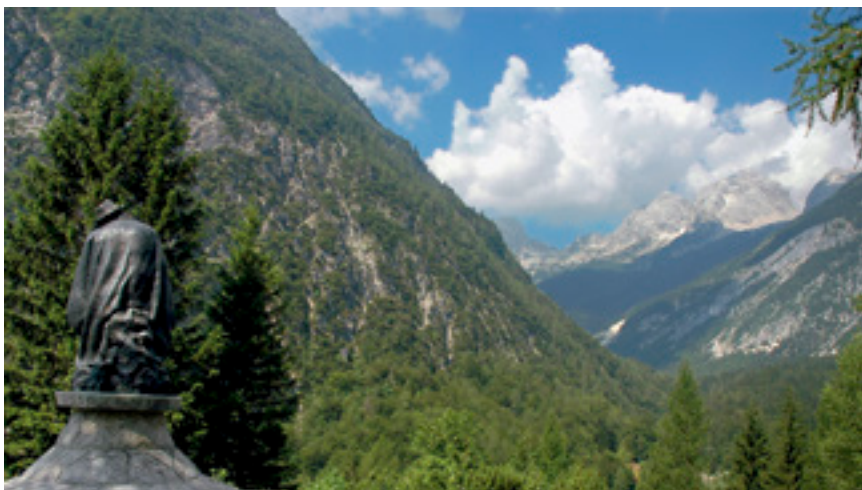

V Slovenijo pride pot na sedlu Jepca pod Kepo z avstrijskega Baumgartnerhohe. Potem sledimo stari graničarski poti do Trupejevega poldneva. Ta odsek ponuja mir, tišino in izvrstne a divje lepe poglede na naše in Zahodne Julijce, Dolomite z manj znane perspektive in na drugi strani koroško kotlino ter razglede do Grossglocknerja in Grossvenedigerja. Ta odsek je bil do sedaj manj obiskan s slovenske strani. Potem se trasa spusti preko Srednjega Vrha v Kranjsko Goro. Pot se nadaljuje v dolino Krnice in potem strmo na Vršič. Le kdo ne pozna Vršiča? Kljub temu pa pohodnika zanimivosti in narava ob stari vršički cesti v Trento k izvira Soče vedno znova presenečajo. Od izvira Soče trasa poteka po urejeni Soški poti za katero skrbi Triglavski narodni park do Informacijskega središča TNP Dom Trenta. Pohodnik nadaljuje pot po Soški poti ob hladu in lepotah Soče mimo Kršovca in Jablance v Bovec. Trasa se potem vije nad Bovec do skritega, a hkrati dominantnega slapa Virje v vznožju kaninskega pogorja. Nadalje se pot strmo spusti nazaj k Soči in mimo slapu Boka, vasi Žaga po desnem bregu na Srpenico, kjer preko novega visečega mostu preide na levo stran. Nato se začne postopen vzpon proti Drežnici in mimo Koseča po odseku Poti miru do italijanske kapele pod Krnom. Od tam se pot spusti na planino Kuhinja pod Krnom, ki ponuja vse prednosti visokogorske planine. Od tam

Desno: Rombon in Bovec Foto: Oton Naglost
Spodaj: Trentarska domačija Foto: Alenka Veber

Kugyjev spomenik v Trenti Foto: Alenka Veber

trasa zavije po stari poti nad dolino Soče v Tolmin. Ob poti pohodnika presenečajo lepi pogledi na slapove in skrite tolmune soteske. Iz Tolmina se trasa vzpne na Kolovrat in mimo naravnega muzeja prve svetovne vojne zavije na italijansko stran. Z italijanske strani trasa poti pri Bregu v Goriških Brdih zopet zavije na slovensko stran in se po obstoječih planinskih poteh vije po Brdih do Dobrovega, Šmartnega in zopet zavije na italijansko stran proti Krmini. Trasa gre nato po italijanskem delu Krasa mimo Proseka, Devina in pri Gropadi zavije v Lipico. Iz Lipce se vzpne na Kokoš in

potem spusti do Krvavega Potoka ter dalje po italijanski strani po delu poti Via Alpina do Milj pri Trstu.

V Sloveniji poteka skupno osem etap, to so etape: Sedlo Jepca - Kranjska Gora, Kranjska Gora - Informacijsko središče TNP Dom Trenta, Informacijsko središče TNP Dom Trenta - Bovec, Bovec - Drežnica, Drežnica - Tolmin, Tolmin - Italija, Italija - Breg, Breg - Dobrovo, Dobrovo - Krmin, Prosek - Lipica, Lipica - Krvavi potok. Več informacij je dosegljivih na www.alpe-aria-trail.com in v knjižici Alpe Adria Trail v kateri so podrobneje

predstavljene posamezne etape v slovenskem, nemškem, italijanskem in angleškem jeziku. Nemška založba Bruckmann je že izdala vodnik po poti Alpe Adria Trail, zaenkrat v nemškem jeziku. V Sloveniji nad projektom bedi in zagotavlja njegovo promocijo SPIRIT Slovenija v sodelovanju z združenjem Pohodništvo in kolesarjenje giz, lokalnimi turističnimi organizacijami v Kranjski Gori, Bovcu, Tolminu, Kobaridu, Brdih, Lipici, Planinsko zvezo Slovenije oz. društvu ob trasi in Triglavskim narodnim parkom. V vsaki državi je tudi glavni rezervacijski center za prodajo paketov za hojo po odsekih poti. V Sloveniji to funkcijo opravlja LTO Sotočje v Tolminu. S hojo po pohodniški poti Alpe Adria Trail bomo ne samo spoznavali lepote in pestrost različnih tipov pokrajine, naravnih ter kulturnih zanimivostih, temveč bomo spoznavali tudi pestrost kulinarike in tradicije posameznih območij, saj je trasa speljana tako, da nas zadovolji tudi po teh plateh. Pohodniška pot Alpe Adria nam daje priložnost, da si za hojo in uživanje vzamemo več časa ter tako poizkusimo umiriti hiter tempo današnjega življenja.

Marko Lenarčič

ALPE ADRIA TRAIL

Pohodništvo po rajskem vrtu

3 dežele, 3 kulture, 43 pohodniških etap ... 1 nepozabno doživetje

www.alpe-adria-trail.com

Od večnega ledenika **Grossglockner**, po dolini **reke Soče**, do azurno modrega **Jadranskega morja**.

Vrnitev domov

Belovrati muhar

Besedilo: Dušan Klenovšek
in Martin Gorišek

Vsaka naša planinska tura vsaj v začetnem delu poteka skozi gozdove. V pomladnem in poletnem času nas med jutranjim vzpenjanjem z dreves spremlja zvočna kulisa tu živečih ptic.

Nekateri jo zaradi osredotočenosti na hojo ali medsebojnega pogovora verjetno preslišijo, a mnogi ob raznovrstnem ptičjem oglašanju med krošnjami z zvedavimi pogledi iščemo pernate izvajalce. Koga vse slišimo? Če nam to postane pomembno vprašanje in ne poznamo oglašanja posamezne vrste, bomo bolj malo hodili. Zaradi strmenja v krošnje nas lahko namesto bolečih nog na koncu dneva boli kvečjemu vrat.

Ena redkejših gozdnih vrst ptic je belovrati muhar (*Ficedula albicollis*). Črno-beli samci siniče velikosti nas lahko razveselijo v starih bukovih hostah, ki jih brnenje žag zaradi strmih in nedostopnih leg le redko obišče. V njih lahko drevesa dočakajo starost in po dolgoletnem odmiranju tudi naravno smrt. Za ptice, ki gnezdi v duplih, so taka drevesa neprecenljiva. Nekaj dupel nastane v njih že po naravni poti, zaradi trohnečega lesa pa jih lažje iztešejo tudi duplarji – žolne in detli. In ker jih ti običajno zapustijo že po prvem gnezdenju, so v naslednjih sezonah na voljo drugim pticam: brglezom, sinicam, škorcem,

pa tudi belovratemu muharju. Star gozd z veliko suhega in trohnečega lesa ne nudi le več možnosti za gnezdenje, tudi hrane za vzrejo zaroda je v njem veliko več.

Le redko pa se zgodi, da bi belovratega muharja lahko opazovali kar z domačega praga v gnezdilnici na bližnjem drevesu. V Lokavcu, vasi v grapasti dolini Lokavškega potoka, ki izvira pod s Clusijevem sviščem poznanim Lovrencem in se izliva v Gračnico, se to dogaja že vrsto let. Pri Goriških je okoli hiše nameščenih več gnezdilnic. Letos se je v eno izmed njih po večletni odsotnosti vrnil tudi muhar in požel val navdušenja pri domačih, prijateljih in obiskovalcih spletnega družabnega omrežja. Predvsem v času gnezdenja lahko opazujemo kontrastno obarvanega samčka, ki na veji v bližini gnezda nadzira okolico. Pri tem se večkrat oglasi z značilnimi kratkimi in visokimi toni, v takem položaju pa tudi preži na plen. Če opazi, da mimo leti manjša žuželka, hitro vzleti in se nato s plenom vrne na isto mesto. Mnogi ste verjetno to, za muharje značilno vedenje opazovali pri sivem muharju (*Muscicapa striata*), ki pogosto gnezdi na okenski polici.

Belovrati muhar (*Ficedula albicollis*)

Foto: Gorazd Gorišek

Belovrati muhar je v okolici Goriških dokaj pogost. Na strmih pobočjih Velikega Kozja, Rudenika in Lisce nas večkrat razveseli njegova pesem. Najraje gnezdi v trohnečih bukvah, gabrih in jesenih, lahko pa celo v smreki. Če ga zaslišimo in zaznamo, da se oglašuje vse intenzivneje, pri tem pa se nemirno spreletava med vejami krošnje, je to znak, da smo preblizu gnezda. Skušaj nas opozoriti nase in potem pripraviti do tega, da mu sledimo – tako nas želi odpeljati stran od gnezda. Umaknimo se nekaj deset metrov in ga opazujemo z varne razdalje. Verjetno bomo nagrajeni s pogledom na gnezdilno duplo ali celo na že poletele mladiče. Ob pogledu na na videz zapuščen gozd, poln odmirajočega in suhega lesa, pa ne razmišljajmo o neskrbnem gospodarju in gospodarski škodi, kajti brez tovrstnih gozdov naš današnji prijatelj ne more preživeti. In ne samo on – na take gozdove je vezan obstoj še mnogih gozdnih vrst ptic, gliv, hroščev in še koga. ●

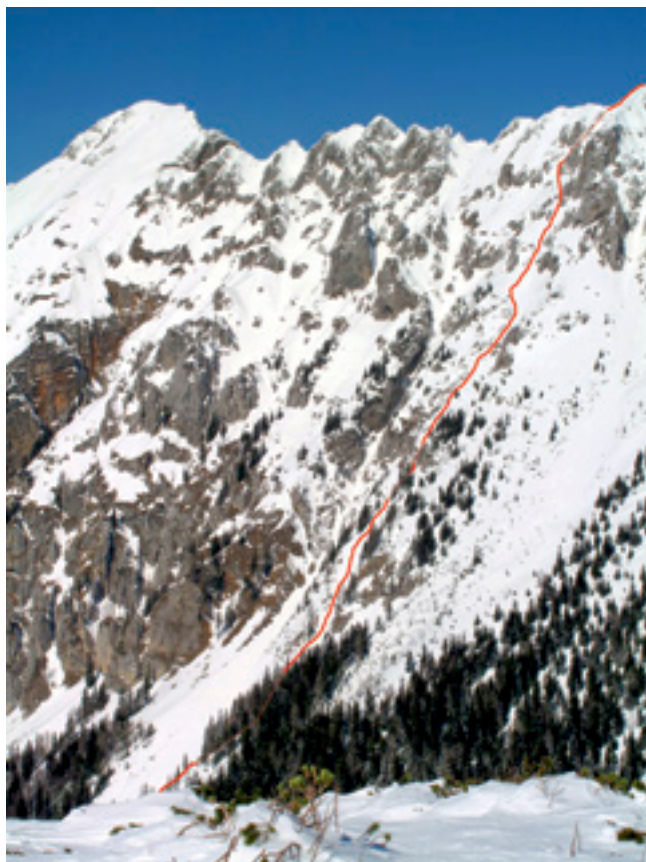
¹ Kozjanski park.

Izkušeni smučarji in prvenstveni alpinistični spusti

Iztok Tomazin (AO Tržič) nadaljuje s prvenstvenimi spusti to zimo. V ponedeljek, 15. aprila, je začrtal novo smučarsko linijo v ostenju grebena med Tolsto Košuto in Košutnikovim turnom v Karavankah. Začel je na najvišjem vrhu v omejenem grebenu in nato sledil žlebovom in grapam najprej rahlo proti desni, nato pa skoraj naravnost navzdol. Razmere v smeri naj ne bi bile najboljše, v senci je smučal po narebreni pomrznjeni skorji, na soncu pa je prevladoval nepredelan gnil sneg. Nov spust v Karavankah se imenuje **Orlovo jutro** (IV, S5-/S3-S4, 400 m). Benjamin Ravnik (AO Jesenice) je v soboto in nedeljo, 20. in 21. aprila, smučal po grapah na Vršiču. Najprej je v soboto

Smer Orlovo jutro

Foto: Iztok Tomazin

presmučal **Meniskusov žleb** (III+, mesto S4) v Robičju. V žlebu je naletel na precej kamenja iz obrobnihi sten, sneg sam je bil v žlebu precej zbit, le proti vrhu grebena je bilo potrebnega nekaj več gaženja. Naslednji dan se je povzpел po **Butinarjevi grapi** v Mali Mojstrovki. Sneg je bil ob vzponu že precej južen, zato je polovico smeri raje preplezal po travnatem skalovju desno od grape. S smučmi se je nato spustil po **Pripravniški grapi** (III+, S4+), nad katero se je raztezala ogromna opast, ki je spust precej popestrila, predvsem pa pospešila. Šele na izhodu iz ozkega žleba je namreč Benjamin malo bolj sproščeno zadihal. Malenkost pred temi spusti, 14. aprila, sta Ravnik in Tomazin skupaj presmučala še med smučarji precej priljubljeno **Peto žrelo** v Storžiču. V kategorijo veteranov sodi tudi Metod Škarja, ki je v Kamniško-Savinjskih Alpah opravil dva zanimiva spusta. Tam je smučal najprej po **Grapi** (IV-, S4+ oz. T-/T) v Lučki Babi, nato pa se je povzpел še na ramo pod Koto 2335 – vzhodni vrh Vilic, od koder je odsmučal po **Stranski**

grapi (IV-, S4+, oz. T-/T), nadaljeval proti Grlu in preko njega v dolino. O smučanju v teh pobočjih ni nič znanega in možno je tudi, da gre za prvenstvena spusta. V zgornjem delu sta resda relativno kratka, a skupaj s spustom preko Grla vse do doline predstavljata veličastno turo. Dva nova spusta v Kokrski Kočni je opravil Boris Zupanc, ki je 11. aprila presmučal smer **Zoro** (V-, 500 m), tri dni kasneje pa skupaj z Jernejem Gračnerjem še **Ave Rimljani** (V, 500 m). V Martuljski skupini je Benjamin Ravnik 1. maja smučal skoraj z vrha **Kukove špice** do sedla Gulce (III+). Na vrhu je zmanjkalo le dvajset popolnoma kopnih metrov, ves ostali vršni del pa mu je kljub majhni količini snega uspelo presmučati. Grapa pod Gulcami je bila še dobro zasnežena, spust pa se je po grapi Velikega Črlovca nadaljeval skoraj do doline.

Alpinistični spusti na primorski strani

V letošnji s snegom bogati zimi velja omeniti kar nekaj nestandardnih smučarskih lokacij. Tako je dobro zalita zahodna stena Kanjavca doživela spust. Smer **Poprovec** (IV), ki poteka z zahodnega vrha do sedla med Kanjavcem in Poprovcem in nato proti Jezeru pod Vršacem, sta v sredo, 17. aprila, v dobrih razmerah presmučala Luka Ambrožič in Rok Medja. Verjetno je bil to eden prvih spustov vse

Grapa, Lučka Baba Foto: Metod Škarja

od 90. let, ko sta po primorskih gorah s smučmi risala vijuge Simon Čopi in Marko Čar. V primorskem koncu je treba omeniti tudi Lepo Špičje, ki sicer ponuja kar nekaj lepih in zahtevnih spustov, a so pogosto nedotaknjeni. **Tumovo smer** (I, 300 m) v Velikem Špičju sta 3. maja presmučala Marko Kern in Marijana Cuderman. Smučala sta po kompaktnem gnilcu, ki se ni preveč plazil, v izteku pa je bilo treba smučti za kratek čas sneti. V smeri so bile sledi predhodnikov, tako da letos nista bila edina. Že pred tem sta Marjana in Marko opravila tudi spust z Mangarta. Najprej sta se spustila po varianti **Zimske smeri** (Z, 400 m), ki je ponudila obilico gnilega, plazečega se snega. Boljše razmere sta nato našla v **Slovenski grapi** (Z, 45-50°, 200 m). Tudi tu je bil sneg moker, vendar kompaktnější.

Triglav

Triglav sta obiskala smučarsko zelo aktivna Rok Medja in Luka Ambrožič in se v sredo, 24. aprila, najprej povzpela po **Slovenski smeri** čez Steno in nadaljevala po smeri **Po grapi s severnega grebena** do vrha. Zaradi slabih razmer v njej sta raje sestopila do sedla med Malim in Velikim Triglavom ter presmučala smer **Severovzhodna stena, s sedla na ledenik** (Z-, 250 m). Naslednjega dne je

Stranska grapa v Lučki Babi
Foto: Metod Škarja

Jaka Ortar smučal v spodnjem delu po isti smeri kot onadva, vendar je v zgornjem delu izbral težjo **direktno izstopno varianto na greben** (Z, 280 m). V petek, 26. aprila, sta Triglav obiskala še Marko Kern in Marijana Cuderman. Marko se je spustil z vrha po smeri **Po grapi s severnega grebena** (I, 50°, 350 m) in opravil njeno drugo ponovitev. Marjana je smučala po isti smeri kot Luka in Rok.

Kamniške Alpe, Karnijske Alpe in Visoke Ture

Stanko Razdevšek (AO Kozjak) in Matjaž Blejc sta v nedeljo, 12. maja, presmučala **Sestopno grapo** (IV+, 55/30–45°) v Koroški Rinki. V zgornji polovici je bil sneg precej trd, smer pa sta ocenila kot konstantno strmo in brez izrazitega ključnega mesta.

V poplavi alpinističnih spustov po kvaliteti izstopa tudi spust Dava Karničarja, Primoža Vrhovnika in Davorina Goličnika na severni strani Skute. 30. aprila so presmučali – oz. Davorin je predeskal – **Severni steber** (V, 600 m). Spust so na 600 višinskih metrih prekinili enkrat samkrat v kratki ožini, večinoma pa so imeli dobre razmere v mehkem, a še kompaktnem snegu. 28. aprila sta Marko Kern in Marijana Cuderman

presmučala še **severno steno Monte Zermule** v Karnijskih Alpah (Z-, 40–45°, 250 m). Prehodi so bili večinoma dobro zaliti, vmes pa je bil en skok. V steni je prevladoval gnil sneg in do dobre smuke sta prišla šele pod steno. Za praznik dela, 1. maja, sta odsmučala še **zahodno steno Rojacherspitze** v Visokih Turah. Smučala sta po širokih, zračnih vesinah, le v enem delu sta naletela na ožino, ki pa je omogočala tekoč prehod. V zgornjem delu sta imela dobre razmere, drugod pa neprijetno skorjo (Z+, 600 m).

Prvenstvena v Kofce gori

Takšnih vzponov, kot je ta, je v tem pomladanskem času res malo, kaj šele prvenstvenih. Miha Zupan (AO Tržič) je 24. aprila v Kofce gori odkril možnost za novo smer. Vstop v lepo grapo je precej otežila krajna zev, kasneje pa je imel do vrha smeri dobre razmere. Večinoma je plezal po trdem zbitem snegu, ki so ga prekinjali krajši kopni skoki in zagozdeni balvani. Največjo nevarnost je predstavljalo padajoče kamenje, ki je zahtevalo z izstrelki časovno usklajeno plezanje od zaklona do zaklona. Smer je poimenoval **Na svoji zemlji** (III, 2, M, 60/40–45°, 550 m), kar je za Miho, zapriseženo lokalnega junaka, posrečeno ime, sama smer pa naj bi malo spominjala na Kramarjevo v Storžiču.

Prvenstvene smeri za ogrevanje

V Krofčki nad Klemenčo jamo sta Janko Oprešnik in Tomaž Brglez 24. aprila preplezala novo smer. Začela sta nekaj metrov desno od Knezove počti, v strmi gladki plošči, nadaljevala raztežaj čez njo in nato po razu do vrha. Najtežji je bil prvi raztežaj, ostale težave so se gibale med IV in V+, plezala pa sta tri ure. Smer sta poimenovala **Pozabljena tišina** (VII-, VII/IV–V+, 230 m). Silvo Kragelj (AO Ljubljana-Matica) in Marko Turk (AO Rašica) sta že prava domačina v stenah Kovka. Tokrat sta 24. aprila v najbolj desni zajedi v Velikem Oltarju preplezala prvenstveno smer **Peklenski oltarček** (VII-, A0/VI-, 110 m). Čez vstopne plošče sta našla prehode do izrazite zajede in po njej do roba stene ter v nadaljevanju po Peklenski zajedi do samega vrha Oltarja. V Kozji peči, večini bralcev nepoznani steni nad Bistvo pri Črni na Koroškem, je nastala že tretja smer. 4. maja sta jo preplezala Igor in Katarina Radovič. Poimenovala sta jo **Travca** (IV-/II–III), ki je tudi glavna značilnost te 120-metrse smeri.

*Novice je pripravil
Peter Mežnar.*

NOVICE IZ TUJINE

Everest, Lotse in Nuptse v treh dneh

Kenton Cool in Šerpa Dorje Gylgen sta izkušena himalajca in dobra poznavalca Everesta ter gora okrog njega. Če nič drugega, je bil Kenton na najvišji gori sveta že enajstkrat. Tokrat se je z Dorjejem, sicer svojim pogostim plezalskim partnerjem, odločil poskusiti v treh dneh stati na treh vrhovih: na Nuptseju, 7861 m, Everestu, 8848 m, in Lotseju, 8516 m. Potem ko ju je veter 11. maja s šotorom vred skoraj odpihnil z Nuptsejevih pobočij, jima je vreme šlo bolj na roko teden dni kasneje. Tako sta 18. maja stala

na vrhu Nuptseja in še isti dan dosegla Južno sedlo. Ker sta videla gnečo, ki se je pripravljala na naskok na vrh Everesta, sta odšla proti najvišji točki planeta zelo zgodaj in ga dosegla ob drugi uri zjutraj! "Razočaranje, da ne bova videla sončnega vzhoda na vrhu, je hitro izginilo, ko sva imela ves Everestov vrh v tišini samo zase," je povedal Cool potem, ko sta dan kasneje osvojila še vrh Lotseja in varno sestopila do drugega tabora v Zahodni globeli. Izjemno!

Šerpovska brata na vseh osemtisočakah

Šerpa Čang Dawa je z vzponom na glavni vrh Šiša Pangme postal drugi Šerpa in hkrati nepalski državljani, ki se mu je uspelo povzpeti na vseh 14 osemtisočakov. Dawa je svojo kariero sicer začel kot višinski nosač, sedaj pa večkrat prevzame tudi vodenje odprav in tako je bilo tudi na Šiša Pangmi, 8027 m, v Tibetu. Pred njim je z vsemi vzponi na vse glavne vrhove, ki so višji od 8000 metrov, opravil tudi Mingma Šerpa. Vsekakor je zanimivo, da sta Dawa in Mingma brata in tako seveda tudi edina brata na svetu, ki jima je uspel ta podvig.

Pred 35 leti prvič na Everestu brez kisika

Pred 35 leti (8. maja 1978) sta se na vrh Everesta prva brez dodatnega kisika povzpela Reinhold Messner in Peter Habeler. To je bil za Messnerja po Nanga Parbatu (1970), Manasluju (1972) in Gašerbrumu 1 (1975) četrti osemtisočak. Bila sta člana avstrijske odprave, ki je na goro plezala iz Nepala po smeri prvopristopnikov, njen vodja pa je bil Hans Schell. O zgodovinskem dosežku je Messner napisal tudi knjigo, ki jo v kakšni knjižnici še najdete tudi v slovenskem prevodu. Svojo zgodbo je v knjižni obliki izdal tudi Habeler in to celo malo pred Messnerjem, kar je povzročilo malo hladnejše odnose med obema odličnima alpinistoma. Kakorkoli, Messner

je na Everest priplezal dve leti pozneje še enkrat, tokrat sam in seveda spet brez kisika.

Aljaska – nova smer v Moose's Tooth

Že ko se je razširila vest, da sta Avstrijec David Lama in Švicar Dani Arnold združila moči za skupno odpravo na Aljasko, je bilo slutiti, da bo iz tega plezalskega sodelovanja nastalo nekaj dobrega. Lama je v zadnjih letih pokazal, da je iz odličnega športnega plezalca (gledali smo ga lahko tudi na tekmah svetovnega pokala v Kranju) postal izjemen vsestranski alpinist. Dani Arnold, prav tako vrhunski alpinist, pa je širši plezalski javnosti znan po svojih hitrostnih rekordih – še vedno drži rekord najhitrejšega vzpona čez severno steno Eigerja – in povezovalnih maratonih.

Lama in Arnold sta 10. aprila priletela na ledenik Buckskin in nemudoma začela preučevati poldrugi kilometer visoko vzhodno steno markantne gore Moose's Tooth. Vanjo sta vstopila 12. aprila in 14. aprila kljub večjim težavam od pričakovanj dokončala novo smer. Nastala je smer Bird of Prey (1500 m), težave katere sta ocenila na 6a, M7+, 90°, A2.

Na Mont Blanc in nazaj v dobrih petih urah

Nedavno je 23-letni francoski alpinist in turni smučar Mathéo Jacquemoud postavil neverjeten rekord na pobočju Mont Blanca. Iz središča Chamonixa (od cerkve) do vrha Mont Blanca in nazaj (na smučeh) je porabil točno pet ur in pet minut. Prejšnji najboljši čas je beležil pokojni Stephane Brosse, ki je za isto pot porabil deset minut več. Jacquemoud je po času prehitel tudi do sedaj najhitrejšega "pešaka", Švicarja Pierre-Andre Gobeta, ki se mu je štoparica ustavila pri petih urah in enajstih minutah. Mathéo Jacquemoud se je poleg siceršnje odlične

priljubljenosti očitno veliko naučil od znanega dirkača (predvsem tekača, v zadnjem času pa tudi alpinista) Kiliana Jorneta, s katerim sta veliko trenirala skupaj, preden se je Jorner podal na dirko Transvulcania Race na Kanarske otoke.

S snežnimi deskami čez steno Aiguille Blanche

Junija 1984 je alpinistični smučar Stefano de Benedetti presmučal tudi vzhodno steno Aiguille Blanche de Peuterey. Tudi smo zapisali zato, ker je v tistih letih presmučal veliko težkih alpskih sten vključno s Francosko smerjo v vzhodni steni Monte Rose, slavno smer Major v Brenvi (Mont Blanc), Diagonalo v Mont Maudit, Dunajsko smer v severni steni Fletschhorna v Švici in greben Innominata v Mont Blancu, če naštejemo samo nekatere izmed njegovih prvih smučarskih spustov v velikih stenah Zahodnih Alp.

In konec aprila letošnjega leta so spust čez vzhodno steno Aiguille Blanche šele prvič ponovili trenutno eden vodilnih alpinističnih deskarjev Davide Capozzi in njegovi prijatelji Julien Herry, Francesco Civrà in Luca Rolli. Začeli so ponoči iz kočice Torino, prečili ledenik pod Brenvo in do vrha stene vsega skupaj potrebovali devet ur. Spust so ocenili z 5.4, E4, 50°, višina stene pa je spoštljivih 1300 metrov.

Novice je pripravil Urban Golob.

PISMA BRALCEV

Moštvo in cilj sta bila vredna podpore

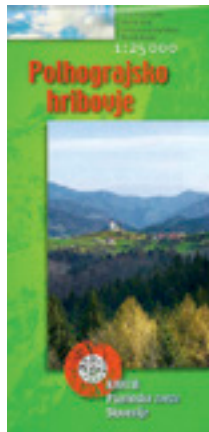
V predstavitvi knjige o koroški alpinistični odpravi na Broad Peak piše (PV 5/2013, str. 68–69), da PZS odprave ni podprla, ker udeleženci niso pristali na dodatna člana strani PZS. Nasprotno je res: PZS je odpravo finančno

podprla in za to ni postavljala prav nobenih pogojev. Moštvo in cilj sta bila vredna podpore.

Tone Škarja, načelnik KOTG

LITERATURA Karta Polhograjsko hribovje

Polhograjsko hribovje.
1 : 25.000. Ljubljana, Planinska zveza Slovenije, 2013.

Ko se na trgu pojavi planinska karta, na kateri je območje, kjer živiš, se seveda z navdušenjem zapodiš vanjo. In jo seveda gledaš še mnogo bolj pozorno kot druge, saj teren dobro poznaš. Karta Polhograjsko hribovje je ena tistih, ki so jo vsi težko pričakovali. Gorovje na pragu Ljubljane pohodnikom, pa tudi kolesarjem, ponuja veliko. Območje na karti se v severnem delu približno pokriva s karto Polhograjsko hribovje in Šmarna gora (PZS, 1992, že zdavnaj pošla), sega pa od Gorenje vasi na zahodu do Toškega Čela na vzhodu ter od Škofje Loke na severu do Horjula na jugu. Zaradi primerjave moram tu omeniti še karto Polhograjsko hribovje z okolico (TD Polhov Gradec, 2004). Karta ima po vzoru zemljevidov PZS lepo vrisane planinske poti in označene obhodnice (E7 – Evropska pešpot, P – Polhograjska planinska pot, L – Loška planinska pot ipd.), avtobusne postaje (koristno za planince), gostišča ipd. Pri slednjih pa se zatakne – na zemljevidu ne vidim nič v dolini Račeve, v okolici Gorenje vasi,

ne v Šentjoštu ne v Polhovem Gradcu (pa povsod gostilne so, in še kje drugje, kjer tudi niso označene), in se sprašujem, po kakšnem kriteriju so jih avtorji vnašali v karto. Ta podatek bi v krajih, kjer ni veliko planinskih koč, prišel prav, in če že je, naj bo celovit. Vem, da karta ni turistična, pač pa planinska, a vseeno.

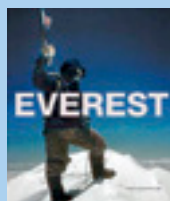
Naslednja stvar, ki jo opazi le poznavalec – domačin, a je za pohodnika pomembna, je poimenovanje kmetij, mimo katerih vodijo poti, oziroma tamkajšnjih osamljenih zaselkov. Ponekod so uporabljena domača imena (npr. Podgan), ponekod pa kar priimki (npr. Dolinar namesto Laznik, kot se po domače reče Podganovemu sosedu). Zakaj to tako poudarjam? Preprosto gledam z očmi pohodnika, ki morda vpraša, kam naprej. Ker je omenjenih priimkov v tisti okolici veliko, bi ga lahko zmotno usmerili najmanj na dve sosednji kmetiji. In če nadaljujem – tudi ni jasno, kaj je kmetija in kaj zaselek – primerjava več kart in Velikega

Mladinska knjiga Trgovina
Slovenska 29, Ljubljana
T: 01 2410 656,
E: konzorcij@mk-trgovina.si

Pestra izbira knjig s področja gorništv, alpinizma, fotomonografij in potopisov

Jan Morris:
Everest

Ammonite Press,
maj 2013
(trda vezava;
barvne in črne
bele fotografije;
288 strani; cena
52,62 €)

Izdano ob 60. obletnici prvega uspešnega vzpona na Mount Everest, ki sta ga 29. maja 1953 opravila Edmund Hillary in Tenzing Norgay

Ammonite Press v sodelovanju z Royal Geographical Society predstavlja razkošno fotomonografijo tega zgodovinskega dogodka.

Bogastvo odprav do najbolj oddaljenih in neverjetnih lokacij na svetu.

Dih jemajoče fotografije, izjemen tekst in fascinantno življenje Ines Papert.

Obiščite naša nova spletna mesta: www.konzorcij.si

KONZORCIJA

atlasa Slovenije mi pokaže, da imamo ponekod zaselka Mali Vrh in Veliki Vrh, ponekod pa to razdelijo na kmetije (Malovrh, Zgornji in Spodnji Velkovrh). Pa naj se človek znajde. V tem je nova karta vredna pohvale, saj je pač oboje označila kot zaselek – in s tem obdržala enoten pristop. Ampak kaj, ko pa je vrh, od nekdanj imenovan Mali vrh (in pravilno označen celo na prejšnji izdaji karte PZS), zdaj nenadoma povsem napačno postal Veliki vrh. Kota 676 nad Prapročami, na prejšnji izdaji označena z lepim, vsem znanim imenom Velika trava, je izgubila to ime – in je zdaj le še številka. Ohranjajmo stara imena, če so znana. Enako velja za zaselek Slev(i)ca na Koreni – če je označena Ulaka, zakaj potem ne tudi ta? Dotaknimo se še hrbtni strani karte, ki gotovo kliče po novi zasnovi. Zaenkrat je stran zapolnjena s preglednico kart PZS in seznamom izdaj PZS (to zavzame polovico uporabne površine in lahko štejemo kot oglas), potem so tam še: opozorilo o planinskih poteh, legenda, pregled obhodnic, opis dveh koč in velik nepopisan del. Menim, da bi na hrbtni strani popotnik rad videl še več podatkov z območja, kamor se odpravlja. Če bi samo pogledali nekdanjo karto PZS, bi videli vrsto uporabnih informacij o Polhograjskem hribovju ter naravni in kulturni dediščini.

Če bi se ozrli v "občinsko" karto Polhograjsko hribovje z okolico, bi videli lepo, s fotografijami predstavljeno območje, s prevodom v angleški in nemški jezik. Skratka, predlagam, da po spremembah v organizaciji PZS novi Odbor za založništvo, ki bdi tudi nad izdajanjem zemljevidov, na novo razmisli, kaj bo na hrbtnih straneh planinskih kart. Naj bodo gornji predlogi v pomoč. Če povzamem. Strokovnjaki bodo zaradi prej naštetih nedoslednosti, ki so, poudarjam, splošne več kartam, izdanim v zadnjem času (tu lahko omenim samo dva primera, ki sem ju nedavno podrobneje seciral: Veliki atlas Slovenije in karta Posočje, Rezija in vzhodna Benečija), morali stopiti skupaj in ugotoviti, kako bomo risali karte v prihodnje. Ali – kako jih bomo risali, da bodo vsaj tako pravilne, kot so že bile. Prepričan sem, da bi z večjo vključenostjo domačinov, avtohtonih prebivalcev krajev, pri pregledu karte pred tiskom rešili marsikatero zadrego. Ker pa smo tu predvsem predstavljali karto Polhograjsko hribovje, še splošen povzetek. Lepa, dobro tiskana in primerno senčena karta je (kljub naštetim nedoslednostim) pregledna in uporabna, zato bo vsem, ki pohajajo po tem lepem koncu Slovenije, dobro služila.

Marjan Bradeško

Vedno drugačni

Dario Cortese: Od davnine do divjine: popotniški vodnik: 40 drugačnih izletov po Sloveniji. Ljubljana, Mladinska knjiga, 2013. 183 str.

Vsaka pot v naravo, pa četudi gremo na isto mesto ničlikokrat, je drugačna. Ne le zaradi vremena, barv, letnega časa – pač pa tudi zaradi namena izleta. In nekako tako se je Dario Cortese lotil poti po Sloveniji – dal jim je tri različne smisle: preteklost, skrajnosti in divjo prehrano. V poglavju Iz pralet nas tako popelje v zgodovino, na kraje iz davno pozabljenih časov. V šebreljskih pobočjih (Divje babe) iščemo najstarejšo piščal na svetu, po Ljubljanskem barju razmišljamo o koliščarjih, na Banjšicah v kar dveh izletih brskamo po starosvetnih kulturnih mestih ... Pod Krnom najdemo ostanke mezolitika, v

pobočjih Olševe kosti jamskega medveda – in še vrsta starodavnih sledi nas pritegne. Na pot se odpravimo celo iz središča Ljubljane čez Grad tja proti Molniku.

V poglavju Do skrajnosti hodimo do skrajnosti – pa ne v časovnem smislu niti v smislu naporov. Pač pa si oglejmo nekatere skrajnosti naše dežele (veliko jih je zbral že Tomo Jeseničnik v knjigi Slovenija v presežnikih). Z Dariom Cortesejem gremo do največjega kamnitega loka železniškega mostu na svetu pri Solkanu, obiščemo najmanjše mesto na rečnem otoku (Kostanjevica na Krki), avtor nas, navdušene pešce, povabi na najdaljšo obhodnico v Sloveniji (Pot kurirjev in vezistov NOV), z njim nad prepadi vijugamo po drzni cesti čez preval Drnulk (in se seveda ustavimo in dodobra nahodimo tam okoli), nenazadnje gremo na "največji jazz festival pod Poreznom" – in se seveda spotoma vzpnemo še na vrh. Ob Idrijskem prelomu potujemo od Žage pri Bovcu do Osilnice ob Kolpi. Hodimo, se vozimo – in se čudimo. Spet se sprehajamo po Banjški planoti, v Lokovcu ugotavljamo, katera je najdaljša slovenska vas, in sploh se presenetljivo veliko zadržujemo na zahodnem koncu Slovenije. Tudi Kolpska dolina nas dolgo ne izpusti iz objema, saj obdelamo kar tri pohodniške poti, ki se navezujejo druga na drugo.

Davo Karničar – 1st skiing from Mt. Everest

CÉBÉ

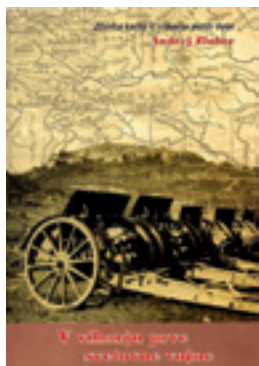
PURE ADRENALINE

V tretjem delu knjige pa gremo "na divje" – v več pomenih. Kar na divje v naravo (seveda ne tako, da bi jo onesnažili), še bolj pa na "divjo" pojedino. Na trinajstih izletih, razdeljenih po letnih časih, nabiramo – in použijemo – divje zeli. Hoja in postanek se menjavata, vmes zadiši po malici, vse skupaj pa "na divje" začini še Dario Cortese. Pa ne le z recepti, še bolj s svojimi odvezanimi, zavitimimi in "odbitimi" mislimi, ki jih lepo zavije v nekakšen novorek, nam da misliti, da se ustavimo in se vprašamo: "Kaj nam vendarle hoče povedati?" Verjetno to, naj se ustavimo in občudujemo. Resnici na ljubo pisanje, kakor že je imenitno, včasih zahteva kar nekaj zbranosti. Večina predlaganih štirideset izletov s samo hojo ne vzame kaj dosti več od ure ali dveh, le nekaj je večurnih ali večdnevni izjem. A glede na to, da na teh izletih hoja ni osrednji smisel, pač pa opazovanje, nabiranje, razmišljanje... se stvari lahko zavlečejo po mili volji, ena ura morda tudi na dva dni. "A to je že druga zgodba," bi rekel avtor. Preberite, pojdite in se odločite. Za osnovno usmeritev poskrbijo tudi zemljevidi z vrisanimi potmi. Vsekakor pa si za vsak izlet res vzemite dovolj časa. Morda odkrijete še kakšno drugačnost.

Marjan Bradeško

Modrosti iz viharja vojn

Andrej Zlobec: V vihari petih vojn (zbirka štirih knjig). Ljubljana, samozaložba Dušica Kunaver, 2010. Skupaj 762 str.

Dušica Kunaver je neutrudna pri zbiranju različnega zgodovinskega gradiva in je doslej v

samozaložbi izdala številne knjige z gorsko, zlasti alpinistično tematiko iz bližnje preteklosti. Tokrat pa predstavljamo zbirko, ki bi skoraj neopaženo šla mimo nas, saj tematika ni neposredno povezana z gorami, se pa veliko opisanega vendarle dogaja v gorah. Dušica Kunaver je zbrala zapiske svojega očeta, Andreja Zlobca, in nastale so štiri trdo vezane knjige, ki so izšle že leta 2010 v zbirki V viharju petih vojn.

Andrej Zlobec je bil rojen na Krasu v revni družini, pa je potem, tudi z nekaj zvitosti, prišel do položaja častnika kraljeve jugoslovanske vojske. Prva knjiga z naslovom

V viharju prve svetovne vojne prikazuje avtorja kot navadnega vojaka na številnih bojiščih po Evropi, predvsem pa na tirolskem delu italijanskega bojišča. Prav ta knjiga je zanimiva za vse iz dveh razlogov – ker se večinoma dogaja v gorah in ker avtor, tedaj še mlad in neobremenjen, opazuje povsem nevtralnno, neobremenjeno, kar dopolnjuje zgodovino. "Splošna zgodovina pove premalo o resničnih dogajanjih, zato naj bodo dogodki, ki so opisani v tej knjigi, dopolnilo zgodovini." Tako je, kot pravi Dušica Kunaver v svoji zahvali, zapisal oče v uvodu k spominom. In Andrej Zlobec pove, tudi kaj, česar nismo vedeli (npr. o koroškem plebiscitu – zaradi pozivov v cirilici so se ljudje ustrašili in se raje odločili za Avstrijo). Andrej Zlobec tudi opazuje silno natančno. Njegovi opisi poti čez Alpe, ko hodi mimo urejenih in čistih kmetij nad Bregenzom, so izjemni, iskreni, navdušujoči. "Vse je tako ljubko, da bi človek kar ostal tu." Pravo nasprotje je opis turške ohceti nekje na Balkanu v tretji knjigi **Častnik Kraljevine Jugoslavije**. Srhljivo ponižujoč odnos do žensk, ki ga vidi, pijančevanje, umazanija – ga ne pustijo ravnodušnega. Saj je kot častnik in kot vojak videl že res veliko. Poleg prve svetovne vojne je bil vmes še Maistrov borec za severno mejo, se v Albaniji in mejnih gorah boril za južno jugoslovansko mejo (o tem piše v drugi knjigi z naslovom **V bojih**

za severno in južno mejo), se znašel v vojni med Grčijo in Turčijo, kot častnik pa potoval tudi po Evropi. Zadnja knjiga, **Vojni obveščevalec Osvoobodilne fronte**, pa je posvečena dogajanju med drugo svetovno vojno. Ker so vsi zapiski dnevniški, ker se veliko dogaja, je vse štiri knjige mogoče prebrati hitro – dogajanje bralca neprestano priteguje, avtorjeva razmišljanja pa so tudi zelo pronicljiva.

Če pa pogledamo samo vsebino s stališča končne obdelave, lahko naletimo na kar nekaj nedoslednosti – od napačnih zapisov krajev (Bregenc namesto Bregenz, Medz namesto Metz), nenazadnje tudi pri imenu zbirke (na naslovnici je V viharju petih vojn, v kataložnem zapisu beremo V vihari petih vojn, v uvodni besedi k prvi knjigi V vihar petih vojn). Menim, da bi besedilo, posebej, ker naj bi bilo namenjeno mladim, zaslužilo boljše lektoriranje in pregled. Prav posvetilo, ki ga je Andrej Zlobec napisal mladini, je pomenljivo: "Mladina! Lepo je življenje v miru! Zato borite se vedno in povsod za mir! Svoboda – sanje naše mladosti – je za vas resničnost." To je tudi v skladu s protivojnim tonom, ki ga večkrat začutimo – le kako ga ne bi, ko pa je avtor videl od blizu toliko gorja, krvi, tragedij – toliko vojn. Obenem pa večkrat pokaže, da je mogoče tudi v hudih trenutkih ohraniti človečnost. Na dolomitiski gori Col di Lana italijanski vojak vabi njega, avstrijskega vojaka, oba sta na straži, k igri briškole. Izmenjata si kruh, tobak, in ko se straže menjajo, je spet vse po starem. Lepo pa opiše tudi okolje: "Mesec je bil že visoko nad gorami. Ledeniki Brennerja in drugih velikanov so se bleščali v luninem svitu. Tu in tam je v daljavi še odjeknil kak strel..."

Zahvaljujoč Dušici Kunaver, ki je očetovo gradivo rešila pozabe, je bralcem na voljo avtentičen zapis zgodovine od začetka prve do konca druge svetovne vojne. Dogajanja, katerega velik del je zajel tudi gore.

Marjan Bradeško

Dejavnosti Planinske zveze Slovenije

V Planinski zvezi se pripravljamo za **Dan slovenskih planinskih doživetij 2013**, ko bomo ob Dnevu slovenskih planincev 2013 praznovali tudi 120-letnico Slovenskega planinskega društva/Planinske zveze Slovenije ter 120-letnici PD Kamnik in PD Ljubljana-Matica. Pestro dogajanje 15. junija 2013 v Kamniški Bistrici bodo zapolnjevale različne aktivnosti, primerne za vse starosti, celotni program pa je objavljen na spletni strani PZS, www.pzs.si/novice.php?pid=8173. Predsednik PZS Bojan Rotovnik je postal novi predsednik strokovnega sveta za šport slovenske vlade. Kot enega osrednjih ciljev in nalog so si člani zastavili sprejetje novega nacionalnega programa za šport, saj je stari potekel že pred dobrima dvema letoma. PZS je povabila predstavnike planinskih društev na delavnico o novostih v aplikaciji Naveza, programu za vodenje evidenc o prostovoljstvu, in na delavnico delovnopravne zakonodaje; obe sta potekali v začetku junija v Ljubljani.

PZS je začela z akcijo **Z nakupom Dnevnika SPP podpiramo Slovensko planinsko pot (SPP)**. Ob dveh tako pomembnih visokih obletnicah – 120-letnici organiziranega planinstva v Sloveniji in 60-letnici SPP – so se odločili, da zamenjajo dotrajani material (žige, smerne table, posebne table z oznako kontrolne točke SPP...). Za realizacijo tega projekta so potrebna izdatna finančna sredstva. Z nakupom Dnevnika SPP jih lahko prispevate tudi vi. Od cene 3,50 EUR je en evro v celoti namenjen vzdrževanju in obnovi SPP. **Komisija za planinske poti** PZS je 1. junija organizirala **Prvi Tončkov dan** v spomin na dolgoletnega načelnika komisije in podpredsednika PZS **Toneta Tomšeta**, na katerem so obnavljali SPP od Zelenice

do Mojstrane. Akcija je potekala v sodelovanju s Heliosom in z Olimpijskim komitejem Slovenija, s katerima je PZS podpisala pogodbo o sodelovanju. S Heliosovimi barvami v vrednosti 7000 EUR bo Zveza obnovila markacije na trasi SPP, najstarejši tovrstni vezni poti v Sloveniji in na svetu. Na zelo zahtevni akciji pri izviru Soče je ekipa markacistov PD Jesenice uredila pot in zamenjala 90 metrov žične vrvi. Markacisti so 18. in 19. maja izvedli prvi del tečaja za markaciste v Valvazorjevem domu pod Stolom.

V Gospodarski komisiji so povabili na odprtje nove čistilne naprave v Koči pri izviru Soče, povabili k javnim razpisom Petrola in k dvigu e-priročnika Čistilne naprave na planinskih kočah – zakonodaja in lokalni pogoji.

Načelnica Komisije za varstvo gorskega rava PZS Irena Mrak se je 3. in 5. maja v Innsbrucku udeležila rednega sestanka Komisije za varstvo narave in urejanje alpskega prostora CAA, kjer so med drugim razpravljali tudi o gorskem kolesarstvu. Alpinisti so poročali z odprav in taborov. **Mednarodnega srečanja Britanske gorniške zveze** (BMC – British Mountaineering Council), ki je bilo med 12. in 19. majem v Cornwallu, se je letos udeležilo 66 plezalcev (34 iz 22 drugih držav in 32 z Otoka), iz Slovenije sta bila Miha

Habjan in Jan Podgornik (oba AAO). Urban Ažman (AO PD Radovljica) in Boris Lorenčič (AO APD Kozjak) sta na kratko poročala z alpinistične odprave **Aljaska 2013**, ki je potekala od 20. aprila do 18. maja 2013.

Vodniška komisija je objavila seznam registriranih vodnikov PZS v letu 2013 in seznam pripravnikov za kategorijo A VPZS. V Logarski dolini so se 10. in 11. maja vodniki zbrali na licenčnem usposabljanju za kopne razmere.

Športni plezalci so se na Logu pri Brezovici 11. in 12. maja že tretjič pomerili na tekmi svetovnega pokala v balvanskem plezanju. Med 116 tekmovalci iz 29 držav je nastopilo tudi 13 slovenskih reprezentantov, pet deklet in osem fantov. V polfinale so se prebili **Jernej Kruder, Klemen Bečan** in naša najboljša športna plezalka **Mina Markovič**, ki je tukaj zmagala lani, letos pa se je od naših edina uvrstila v večerni finale.

Na **prvem mladinskem evropskem prvenstvu v balvanskem plezanju** IFSC 25. in 26. maja v švicarskem Grindelwaldu so slovenske mladince in mladinci dosegli izjemen uspeh – skupno kar pet medalj, in sicer tri zlate, srebrno in bronasto. Domen Škofic je postal prvak med mladinci (lansko leto je osvojil tudi naslov prvega mladinskega evropskega

prvaka v težavnosti), Janja Garbnret med starejšimi deklicami in Matic Kotar med starejšimi dečki. Srebro je dosegel kadet Anže Peharc, aktualni svetovni prvak v težavnosti med starejšimi dečki; bron pa je šel v roke Sari Lukič med starejšimi deklicami.

Mladinska komisija je izdala novo številko revije **Gremo pod objem gora** (maj 2013), šesto po vrsti in drugo letošnjo. V njej predstavljajo gorsko pravljičarstvo, projekt Družinam prijazne planinske kočice, pomen neformalnega izobraževanja, spremljanje in ocenjevanje gorniškega znanja, prvo pomoč na planinskem taboru, Mepijevo odpravo v Nepal in zabavno učenje orientacije za najmlajše. Objavili so tudi javni razpis za izbor izvajalcev za sredstva v letu 2013 iz programa Osnovni in dodatni programi planinske dejavnosti mladih, ki ga je odobrila Fundacija za financiranje športnih organizacij v RS (FŠO) v višini 11.000 EUR. Najpomembnejši projekt MK v tem času pa je bilo **slovensko planinsko orientacijsko tekmovanje** (SPOT), tokrat v organizaciji Zasavske lige, ki je več kot uspelo. Tekmovanja se je 18. in 19. maja udeležilo približno 300 tekmovalk in tekmovalcev, ki so dodobra spoznali čare in strmine v okolici Izlake, Mlinš in Kandrš. Povabili so na udeležbo na

mednarodnem mladinskem plezalnem taboru v Južni Franciji v Ariègeu (120 km južno od Toulousa), ki bo potekal v organizaciji francoske planinske zveze od 6. do 11. julija 2013, rok prijave je 18. junij 2013. Planinska zveza je povabila na odpravo Združenja planinskih organizacij Balkana na 5671 metrov visoki Damavand, najvišji vrh Irana (1.–13. avgust 2013).

Turni kolesarji so kljub težavam z vremenom pripravili dve kramp turi, izpeljali spomladansko turo KTK PZS in povabili na usposabljanje za turnokolesarske vodnike.

Odbor za založništvo in informiranje je objavil razpis za odkup digitalnih fotografij za planinski koledar 2014, na katerem so izbrali 13 vodilnih in 13 dopolnilnih fotografij. V sodelovanju z ZRC SAZU so vse obiskovalce gora povabili k anketi o lepotah reliefnih oblik v slovenskem gorskem svetu. Raziskovalce je zanimalo, kaj si mislimo o naravi, kaj nas v njej privlači in kako jo vrednotimo.

Zdenka Mihelič

Nahrbtniki
vrhunske oblike in kvalitete!

OSPREY

fs® Factory store d.o.o., Griže 125, 3302 Griže • Tel: 03 710 36 86 • E-mail: info@factorystore.si • www.factorystore.si

Poletno dogajanje v Triglavskem narodnem parku

Poletna publikacija Odkrivaj TNP/Discover TNP, ki jo JZ TNP namenja obiskovalcem parka, v letošnji sezoni izpostavlja možnost preživljanja aktivnega oddiha s sodelavci parka – predvsem z animatorji, parkovnimi vodniki in naravovarstvenimi nadzorniki TNP. Publikacija je na voljo v info središčih in info točkah TNP, na info mestih na območju in v okolici TNP ter v elektronski obliki na www.tnp.si.

Predvideni program dogajanja med drugim vključuje poletni tedenski animacijski program TNP, ki bo potekal na prostem in je namenjen različnim starostnim skupinam. Sestavlja ga aktivnosti Zgodbe ob ognju, Odkrivaj TNP, vodeno ogledi Soške poti in obisk mobilne info točke TNP na različnih lokacijah v parku.

Zgodbe ob ognju bomo pripovedovali v večernih urah julija in avgusta: ob ponedeljkih na Ranču mrcina (Studor, Bohinj), ob torkih v Kampu Danica (Bohinjska Bistrica, Bohinj), ob četrtek v Kampu Šobec (Lesce). Ob srednjih večerih pa je v centru Bleda, na prostem, z besedo, fotografijo in filmom predstavljen Triglavski narodni park – Odkrivaj TNP. Vodeni ogled Soške poti je na voljo vsak četrtek. Mobilna info točka TNP je v okviru poletnega animacijskega programa ob torkih popoldne prisotna na pestrem dogajanju v Stari Fužini (Bohinj), ob nedeljah zvečer pa v Kranjski Gori. Celotni program je brezplačen (z izjemo vodenja pa Soški poti)

in bo potekal v slovenskem ter angleškem jeziku.

Vodeni izleti TNP v letošnjem poletju izpostavljajo primorski del Triglavskega parka. Poleg Soške poti lahko s parkovnim vodnikom obiščete tudi planino Zajavor in planino Za skalo (s poudarkom na etnologiji planinskega pašništva). Program z najemom vodnika je plačljiv. Družinam oziroma najmlajšim v spremstvu starejših so namenjeni petkovi popoldnevi v parku. Potekajo zadnji petek v mesecu, v popoldanskem času. Junjsko petkovo popoldne vabi na Pokljuko, julijsko v Zgornjo Radovno, avgustovsko pa na Koprivnik. Dogajanje je raznoliko, orientirano je naravoslovno in izkustveno. Program je brezplačen. Spoznavanju posebnosti parka, ki jih morda poznajo le domačini ali sodelavci parka, je namenjen program doživetij TNP. Kot osrednjo zanimivost smo izpostavili dolino Radovne s Pocarjevo domačijo in Triglavsko tržnico, ki se mesečno dogaja pred Info središčem TNP Triglavska roža na Bledu. Namenjen je zaključnim skupinam od 10 do 50 oseb in lahko vsebuje vodeni ogled s parkovnim vodnikom, doživetje Pocarjeve domačije in kulinarične dobrote Triglavskega narodnega parka. Info središče TNP Dom Trenta ter info točki TNP Pocarjeva domačija v Zgornji Radovni in Zelena hiša v Kobaridu v poletnem času organizirajo prireditve za različne starostne in interesne skupine. Kulturno dogajanje lahko popestri oddih v zavarovanem območju in pričara lep večer. Info središče TNP Triglavska roža na Bledu v letošnjem poletju prenavljamo, odprtje skupaj z Občino Bled in Turizmom Bled načrtujemo aprila 2014. V vmesnem času bo kljub temu vsak mesec potekala Triglavska tržnica. Vabljeni!

Navedeni program je orientacijski, dodatne opise, informacije o lokacijah in datumih pa dobite na www.tnp.si in na telefonski številki (04) 5780 200.

Majda Odar

V SPOMIN

Andrej Napotnik – Napi (1956–2013)

Odhajaš ... a ne za dolgo.

Ostajaš ... za vedno.

V steni. V gorah. Med nami.

Tvoja beseda, nasmeh, tvoj veliki duh in spoštovanje.

Vzvezdah, ki sijajo name in mi kažejo Pot.

V šepetu vetra, ki boža utrujene viharneke.

V lahkotnem plesu planinskega orla, ki jadra v modrih višavah.

Svoboden in plemenit ... kot tvoje misli.

Dober ... kot tvoje veliko srce.

(Maja Lobnik)

Že kot osnovnošolec je ob pogledu na gore v Logarski dolini začutil, da se bo med hribi in njim spletla trdna vez. Že čez nekaj let je pod okriljem Planinskega društva Ruše sodeloval pri orientacijskih tekmovaljih, s prijatelji je obdelal praktično celotno slovensko planinsko transversalo. Svojo planinsko pot je nadgradil leta 1981, ko se je pridružil alpinistom Alpinističnega odseka TAM Maribor. Tisti časi

na odseku so bili razburkani: generacijski razkorak med starejšimi in mlajšimi člani ter razmah prostega in kasneje še lednega plezanja sta spreminjala pojmovanje in dojemanje alpinizma.

Napijeva alpinistična pot ni potekala brezglavo in strmo, pač pa preudarno in vztrajno. Lažje smeri so postoma zamenjale težje, tja do šeste stopnje in kdaj tudi čez. Med opravljenimi vzponi je izpostavil Čopov steber in zimsko Nemško smer v Steni. Skupaj je opravil okrog 450 vzponov, večinoma v naših gorah, kar je za rekreativnega alpinista kar zavidljiva številka. Najbolj je užival v starih klasikah naših sten; najbližje mu je bil zimski alpinizem, cepini in strm led.

Njegova večna želja so bile visoke gore. Leta 1987 je bil z odsekom v Peruju, sledila je odprava na Daulagiri VII, leta 2007 je osvojil Huascarán. Še lani je s soplezalci v Peruju osvajal Pettisočake. Južna Amerika je bila njegovo priljubljeno območje. Iskreno se je veselil vsakega obiska teh dežel, srečanj z domačini in plezanja v tamkajšnjih gorah. Veliko spremembo v njegovem življenju in v življenju njegove družine je pomenilo, ko je sprejel funkcijo načelnika AO PD TAM Maribor.

Verjetno je takrat mislil, da le za kakšno leto, vendar je obsedel za to veliko in težko mizo polnih 26 let. Pred nekaj leti si je nahrbtnik otežil še s funkcijo predsednika planinskega društva. Po njegovem je načelnik vedno nekje vmes: mlajše generacije želijo hitreje naprej, starejši bi vozili treznejše in varnejše. Večne dileme, večno iskanje ravnotežja, kompromisov, hlajenje ogretyh glav, biti strelovod za te in one. Takšne prostovoljne funkcije zahtevajo ogromno dela, organizacije, truda in časa. Brez iskrene ljubezni do alpinizma in gora, brez pristne predanosti odseku – in trdne podpore njegove družine – vse naštetto ne bi bilo izvedljivo. Koliko neopaznih, a nujnih stvari je uredjal, se je pokazalo šele v zadnjih mesecih, ko so njegovo delo prevzeli drugi.

Kot načelnik je zanesljivo, vztrajno in brez sporov vodil naš odsek. S svojim delovanjem je pustil pečat v mariborskem in tudi štajerskem alpinizmu. Tudi njegova zasluga je, da je naš odsek danes dobro organiziran, uspešen, prepoznan in cenjen. Napija bomo ohranili v spominu kot iskrenega, dobrega, poštenega, delovnega in zanesljivega tovariša, ki je znal s pravo mero reševati težave. Pri njem je vsak našel toplo besedo ali upravičeno kritiko.

Bil je gonilna sila vseh akcij na odseku, vendar se nikdar ni postavljaj v ospredje. Imel je čas tudi za tečajnike, ki jih je vodil v hribe in jim približal alpinizem. Pogrešali bomo njegov entuziazem in pripadnost, motivacijo in voljo za doseganje postavljenih ciljev.

Marko Renčelj

**ZIMSKA
DOŽIVETJA
NARAVE**

vsak petek ob 17.05 h
na radiu Ognjišče
z Blažem Lesnikom

**RADIO ŠT. 1
OD KOLPE DO BARJA**

**RADIO
UNIVOX**

radijska oddaja
ČEZ HRIBE IN DOLINE
vsak 3. četrtek v mesecu, ob 17. uri

99.5 MHz
106.8 MHz
107.5 MHz

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 99 10
F: 01/893 99 24
E: info@univox.si

SE SLIŠIMO!

PRI NAS POSLUŠAMO

RADIO KRANJ
97,3 MHz

GORENJSKI MEČASRČEK

gorenjska televizija
www.gtv.si

www.gore-ljudje.net

dobro jutro

**Planinski vestnik
tudi v oddaji Dobro jutro
na TV Slovenija**

88,3 MHz, 96,9 MHz, 97,2 MHz,
99,5 MHz, 103,7 MHz,
105,1 MHz in 106,2 MHz.

Primorski val

**Od Trente do Trojan, najbolj poslušana
regionalna radijska mreža na Primorskem.**

120 let
years
PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE | ALPINE
ASSOCIATION
OF SLOVENIA

DAN SLOVENSkih PLANINSKIH DOŽIVETIJ

Vabimo vas na **Dan slovenskih planincev – Dan slovenskih planinskih doživetij 2013**, ki bo ob praznovanju 120-letnice Slovenskega planinskega društva/Planinske zveze Slovenije ter ob 120-letnicah planinskih društev PD Kamnik in PD Ljubljana–Matica

v soboto, 15. junija 2013, v Kamniški Bistrici.

Od 7.00 do 14.00 bo v Kamniški Bistrici, pri Jurju in okolici planinski program za planince, turne kolesarje, mlade in najmlajše (plezanje, lov za skritim zakladom, nagradni izlet, pustolovščina).

Od 13.00 do 14.00: zbor praporščakov PD v Domu v Kamniški Bistrici.

Od 13.30 do 14.00: prikaz gorskega reševanja pri Jurju v Kamniški Bistrici.

Ob 14.30: SLAVNOSTNA PRIREDITEV pred Domom v Kamniški Bistrici.

Po prireditvi vabljeni na družabno srečanje.

Vjudno vabljeni!

- Celodnevno dogajanje, Dom v Kamniški Bistrici
- Parkirišče pri gondoli na Veliko planino. Parkirati bo možno tudi na eni strani ceste vse od gondole do Kamniške Bistrice.

Več na spletni strani www.pzs.si,
Dan slovenskih planincev 2013.

Spremljajte nas tudi
na Facebook strani PZS,

<http://www.facebook.com/Planinska-ZvezaSlovenije>

Poskrbljeno bo za hrano in pijačo ter
planinsko zabavo z živo glasbo.

Info: Miha Damjan Stegu, 041 569 598